

Vlaamsche sagen uit den volksmond

Alfons de Cock

bron

Alfons de Cock, *Vlaamsche sagen uit den volksmond*. Maatschappij voor goede en goedkoope lectuur, Amsterdam 1921

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/cock001vlaa01_01/colofon.php

© 2016 dbnl

*AAN MIJN VROUW,
die mij flink ter zijde stond, wanneer ik bijna niet meer schrijven kon.*

Eerste groep

Mythologische sagen

- I. SAGEN UIT DE TOOVERWERELD
- II. SAGEN UIT DE GEESTENWERELD

Een woord vooraf.

We bieden hier den lezer 273 Vlaamsche sagen aan, ik ging bijna zeggen ‘nieuwe’ Vlaamsche sagen, want behalve een 50-tal nummers (14 van Pol de Mont, 11 van M. Verkest, 6 van A. Gittée, 3 van V. Loveling, 2 van A. Pauwels, 1 van Em. de Bom, 1 van Is. Teirlinck, 1 van H. Van Wilder, de rest uit mijn eigen verzameling), die in de 25 jaarg. van ‘Volkskunde’ verschenen, hetzij ajzonderlijk, hetzij in den tekst gevlochten; - behalve ook een 3-tal sagen (n^{rs} 199, 205 en 222) uit P. de Mont en A. de Cock, ‘Vlaamsche Vertelsels’ overgenomen, omdat ik ze belangrijk vind en ze zelf te Denderleeuw opteekende; - behalve nog n^r 265 (uit het ‘Belfort’) en enkele nummers (153, 188, 195, 203, 214, 218, 219, 227, 254), die, met lichte wijzigingen, eveneens bij Wolf (‘Niederländische Sagen’) of bij de Cock-Teirlinck (‘Brab. Sagenboek’) te vinden zijn, - behalve de boven aangehaalde nummers bevat deze bundel uitsluitend nieuwe, onuitgegeven sagen. Het voornaamste kenmerk van mijn verzameling is, dat al de sagen zonder uitzondering in de laatste 30 jaren uit den volksmond werden opgeschreven. Ziedaar een punt van belang.

Wanneer een geleerde een verzameling sagen in handen krijgt, waarvan een aantal, vaak het grootste gedeelte, aan gedrukte of geschreven bronnen werd ontleend, zoo zegt hij dikwijls: ‘Jammer dat de schrijver niet onderzocht heeft in hoeverre die oude vertelsels nog voortleven onder het volk’. In dezen bundel kan men dus nagaan welk slag van sagen en legenden bij de menigte in omloop is, en menig nummer dagteekent zelfs uit onze dagen. Dat geldt vooral voor de heksensagen, die in zulk overwegend aantal in mijn verzameling aanwezig zijn: bijna de helft (120 op 273). Is dat niet kenschetsend voor het volk? Het is verbazend hoe diep het geloof aan heksen en hekserij nog bij de menigte is ingeworteld.

Dikwijls, nadat de volkswrouw mij zoo 'n tooverhistorie verteld had, voegde zij er bij: 'Ja maar, meneer, dat is geen vertelsel, zulle, dat is waar gebeurd'. En zij zelve is er vast van overtuigd. Dat geldt in weinig mindere mate voor de duivelhistories en de spookgeschiedenissen, want hekserij en spokerij reiken elkaar de hand. Zie ten andere ook ons n^t: 'Bij den Duitiel in dienst'.

Hier laat ik thans de alfabetische lijst volgen dergenen, die de vertelsels opschreven, met de opgave van de nummers:

Baekelmans (Lode), van Antwerpen (25, 191).

Bosman (Mej. Hon.), van Wichelen, thans schoolbestuurster te Ninove (9, 74, 85, 91, 93, 121, 124, 127, 128, 129, 138, 144, 149, 150, 158, 160, 169, 171, 179, 182, 184, 194, 196, 203, 204, 217, 220).

Coeckelbergs (Fr.), van Heist-op-den-Berg (13, 14, 37, 41, 43, 79, 88, 89, 133, 135, 146, 152, 159, 166, 170, 190, 192, 237, 260, 261).

De Backer (Aug.), van Liedekerke (28, 95).

De Bom (Em.), van Antwerpen (162).

Deckers (Alj.), van Boisschot (90, 92, 216).

De Cock (Alj.), van Herdersem, later te Denderleeuw, thans te Antwerpen (2, 3, 6, 7, 10b, 12, 16, 19, 24, 35, 38, 39, 40, 42, 44, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 55, 60, 61, 63, 75, 77, 78, 83, 84, 97, 102, 103, 104, 106, 108, 110, 114, 115, 116, 122, 123, 126, 131, 134, 139, 141, 143, 151, 161, 163, 165, 167, 174, 181, 187, 188, 189, 197, 199, 205, 207, 208, 209, 213, 222, 223, 227, 231, 235, 238, 239, 243, 244, 245, 247, 263, 269, 272).

De Meyer (M.), van Hamme, Oostvl. (195).

De Meyere (V.), van Boom (235d, 236b).

De Mont (Pol), van Wambeke, thans te Antwerpen (17, 82, 125, 132, 157, 172, 183, 185, 193, 210, 211, 256, 257, 266).

De Paepe (A.), van Sleidinge (265).

De Vos (Dr. Am.), van Exaarde (214a).

De Wolf (Ben.), van Wieze (1, 53, 64, 67, 68, 69).

Germonprez (Mej. A.), van St. Elooï's-Vijve (94, 175, 176, 180).

Gittée (Aug.), van Gent (246, 255, 258, 267, 270, 271).

Haems (J.), van Lebbeke, thans te Munkzwalm (173, 177, 241, 262, 264).
Kuypers (V.), van Pepingen (186, 218).
Loveling (Mej. V.), van Gent (232, 233, 253).
Monteyne (Lode), van Antwerpen (201).
Pauwels (Ad.), van Deinze (230, 250).
Penne (Cyr.), van Bakergem-Ninove (5, 27, 33, 54, 71, 249).
Persijn (Mevr. Wed^e), van Wachtebeke (214b).
Scheltjens (Lod.), van Rupelmonde (76, 221).
Staels (J.), van Iddergem (47, 117).
Steppé (Mej. Ad.), van Oelter, thans schoolbestuurster te Jette (96, 240).
Teirlinck (Is.), van Zegelsem, thans te Brussel (248, 259).
Uyttersprot (C.), van Denderbelle (4, 8, 21, 22, 23, 26, 29, 31, 32, 34, 58, 62, 65, 66, 70, 72, 73, 86, 87, 98, 99, 100, 101, 107, 109, 111, 112, 113, 136, 137, 147, 148, 154, 168, 198, 200, 202, 206, 212, 235, 236, 254).
Van de Velde (Mevr. G.), van Wijnegem (18, 36, 234).
Van Langenhove (Em.), van Welle (57, 153, 207).
Van Mele (A.), van Daknam (130, 145, 164, 215).
Van Opdenbosch (L.), van Neigem, thans volksvertegenwoordiger (155, 156).
Van Wilder (H.), van Denderwindeke (15, 20, 30, 48, 56, 59, 80, 81, 178, 242, 268).
Verbraeken (Ad.), van St. Gillis-Waas (118, 119, 120, 140).
Verkest (Med.), van Brugge (10a, 11, 142, 224, 225, 226, 228, 229, 251, 252, 273).

Antwerpen, 19 Augustus 1920.

I. - Sagen uit de tooverwereld.

A. - Tooveressen en tooveraars

a) Heksen gedwongen tot kwaaddoen.

1. Heks in een eierschaal.

Eierschalen mag men nooit wegwerpen, want de heksen bedienen er zich van, om op kwaad uit te gaan.

Eertijds kwam een vrouw, die een booze heks was, in een eierschaal overzee aangevaren. Ongelukkiglijk verpletterde de volksmenigte de schaal, zoodat het wijf niet meer weg kon. En zoo is het kwaad in ons land gekomen.

Men wachte zich dus wel eierschalen met het water te laten meestroomen of ze op straat te gooien; men moet ze verbranden.

(Wieze.)

Mij verteld in 1894, door Ben, de Wolf, een zestigjarige uit Wieze.

Vgl. WOLF, *Niederländische Sagen*, n° 515, verder *Ons Volksleven* II, 133; BOEKENOOGEN, *Nederl. Vert. in Volkskunde* XX, 110 vlg.; W. DIJKSTRA, *Uit Friesland's Volksleven*, II, 159; VAN DEN BERGH, *Ndl. Myth.* blz. 335. Bij GRIMM, *D. Myth.* III, 477 (Aberglaube, n° 1119), heet het 'Eierschalen muss man zerknicken, sonst kann die hexe den menschen, die daraus gegessen, den hunern die sie gelegt haben, schaden.' - Ook Gippenessen vaarden in eierschalen over de rivieren (*Eigen Schoon*, IV, 47), de alven varen er mee rond (WOLF, *N.S.* n° 572).

2. Een heks moet immer kwaad doen.

Te Kessel, evenals op menige andere plaats, zegt men dat een heks bij elke gelegenheid moet kwaad doen, anders wordt ze zelf gestraft. Kan ze geen menschen te betooveren krijgen, zoo dient ze haar kunst op dieren uit ta oefenen, en desnoods op zichzelf.

Vrouw B..., uit Kessel, de oude boerin van wie wij verder spreken, was eens eigenares van vijf of zes melkkoeien, en ze had haar eigen beesten betooverd. In haren stal immers schortte altijd iets aan het vee; de eene

kwaal volgde er op de andere, zoodat de boer er bijna geheel door ten onder ging. Dat kon niet anders zijn dan hekserij, iedereen zei het.

(Kessel.)

Vgl. de volg. n^{os}. Al de sagen uit Kessel, ééne uitgezonderd, werden verteld door onze dienstmeiden, de gezusters Bertine en Amelie Wellens (17 à 19 jaar oud; in 1912).

3. De heks en haar buurman.

Twee kennissen van mijn grootmoeder - een man en een vrouwspersoon - begaven zich 's morgens vroeg samen op reis. Onderwege trokken ze door een bosch. Op eens wordt de vrouw links en rechts geslingerd; hier tuimelt ze hals over kop in 't struikgewas, daar botst ze met haar hoofd tegen een boom, terwijl ze schreeuwt en huilt, dat het door merg en been gaat. Haar reisgenoot, door een plotselingen schrik bevangen, zet het op een loopen en ijlt voort, totdat hij den zoom van het bosch bereikt. Dàar waagt hij het te blijven stilstaan en zijn buurvrouw af te wachten.

Toen deze vóór hem verscheen, vroeg hij, vol nieuwsgierigheid:

- 'Maar Siska, wat is daar met u gebeurd?'

- 'Jan jongen,' was 't antwoord, 'ik zal 't u zeggen, als ge mij belooft er aan geen levende ziel van te spreken.'

- 'In der eeuwigheid niet, Siska.'

- 'Ewel, dezen morgen, in uw haast, hebt gij vergeten wijwater te nemen, en dat verplichtte mij u in 't bosch te betooveren; maar, aangezien gij zoo een goede gebuur zijt, heb ik niet gewild, en daarvoor moest ik boeten.'

(Herdersem.)

Verteld in 1890 door mijn vader, oud-onderwijzer te Herdersem (aldaar geboren in 1812).

Vgl. *'t Daghet*, X, 192, XIII, 30; WUTTKE, *Deutsche Volksaberglaube der Gegenwart* (1900), § 217; STRACKERJAN, *Aberglaube u. Sagen aus... Oldenburg* (1909), I. blz. 270; MEIER, *Sagen, Sitten u. Gebräuche aus Schwaben*, n° 211.

4. De heks zelve gepijnigd.

Belle P... was een gebrekkelijke, oude jongedochter, kleermaakster van beroep, die een nog al zonderlinge levenswijze had en dan ook door jong en oud als tooverheks aanzien werd.

Onder den invloed van het kwaad zijnde, moest zij het kwade verrichten, doch dewijl zij dit over haar hart niet kon krijgen, werd zij zelve door de booze geesten op de ergste wijze gepijnigd. Brannekens en zijn huisgenooten waren er meermaals getuigen van.

Daar hunne slaapsteden slechts door een muurtje gescheiden waren, hoorden zij haar menigen nacht kermen en zuchten, en voortdurend uitroepen: 'Heere Jesus, Maria, Jozef, sta mij bij'.

's Anderdaags dan kwam zij meermaals ten huize van Brannekens en, gansch moedeloos en nog afgemat, zeide zij dan: 'Och! wat heb ik dezen nacht geleden, zij hebben allen te gelijk op mij gezeten'.

Eens vond men haar 's morgens dood langs de straat liggen. Zij was door de duivels den nek omgewrongen, beweerde men.

(Lede en Denderbelle.)

De 42 sagen van M. Uyttersprot werden opgeteekend in 1893, 1894 en 1895. - De vertelster, vrouw P.V.d. A., afkomstig van Lede en thans woonachtig te Denderbelle, is de eigen dochter van Brannekens. Alles wat het onderschrift Lede-Denderbelle draagt, komt van haar.

5. De heks, die haar eigen ongeluk bewerkt.

Te Oelter was een heks, die als dusdanig algemeen bekend stond en geschuwd werd. Daardoor kon zij de haar opgelegde taak - het betooveren van menschen en beesten - in de gemeente niet meer vervullen, en zoo vond zij zich gedwongen haar eigen ongeluk te bewerken. In haren stal stierven eenige jaren lang al de beesten, en aldus ging haar boerderij geheel ten onder. Haar man, een boer met een paard, kocht schoone koeien op, om

ze met winst te verkoopen. Nu, het gebeurde dikwijls, dat hij 's avonds met een koe van 5 à 600 frank thuis kwam, die hij 's anderdaags, met den hals omgewrongen, dood vond liggen. Sedert den dood van die heks, verneemt men niets meer daaromtrent.

(Oelter⁽¹⁾, bij Ninove.)

Opgeteekend, evenals de 5 andere n^{os} van M. Penne, in 1894.

Vgl. onze n°s 2-4; ook SCHELL, *Bergische Sagen*, blz. 128

(1) Het volk zegt: *Atert*.

b) Heksenkunst dient overgenomen.

6. Een heks, die niet sterven kon.

M... B..., een jonge boerin uit Kessel, geldt aldaar voor een tooveres⁽¹⁾; zij heeft de kunst overgeërfd van haar moeder, die tijdens haar leven algemeen als heks werd beschouwd. De oude boerin was meermaals in stervensnood en bediend geweest, doch herstelde telkens weer, want ze kon niet sterven, doordat ze nog geen erfgename voor hare heksenkunst had gevonden. Zij bezat twee dochters, en de oudste wou van zoo'n erfenis niet weten; eindelijk aanvaardde de jongste dochter, vooral uit medelijden, toen ze zag dat moeder de muren opkroop van de pijn.

Nauwelijks had het meisje toegestemd, of moeder gaf den geest.

(Kessel.)

Vgl. STRACKERJAN, *Aberglaube u. Sagen aus Oldenburg*, I, 173.

7. Door den pastoor verlost.

In den laatsten tijd is ook te Lier een tooveres geweest, die, bij gebrek aan een erfgename voor haar kunst, in de onmogelijkheid was te sterven. Eindelijk is men den pastoor gaan halen, die haar door belezing en bezwering verlost heeft, en dan blies ze den adem uit.

(Kessel.)

Verteld door Fl. Mariën, een dienstmeid uit Kessel (25 j., in 1913)

Vgl. onze n°s 98 vlgg.

(1) In strijd met het volksgeloof, lat al de tooveressen leelijke, oude vrouwen zijn.

8. Tooverkunst overerven.

Th. V. L... was een stokoude vrouw en werd dan ook, zooals 't overigens op den buiten meesttijds gaat, als een tooverheks aanzien. Verscheidene dagen reeds had zij met den dood te worstelen, doch zij kon niet sterven, omdat zij, met den duivel omgaande, zoolang in zijn macht was, tot zij haar tooverkunst aan een van haar vrouwelijke nakomelingen overgelaten had. Haar eenige dochter A... wilde er maar niet van hooren, en vandaar die schrikkelijke doodstrijd. Eindelijk, door het onmenschenlijke lijden van haar moeder getroffen, nam zij de rampzalige erfenis uit haar handen over. Nu kon moeder V. L... gerust het hoofd neerleggen en den laatsten adem uitblazen.

(Denderbelle.)

c) Heksenvergaderingen en vergaderplaatsen.

9. Vergaderplaats te Ste-Maria-Lierde.

Een man van Ste-Maria-Lierde kwam eens op een avond laat naar huis. Hij zag rondom zich een menigte katten, die denzelfden weg volgden als hij. Toen hij in een straat kwam, begon het zoo hevig te waaien, dat al de luiken der vensters bijna opengerukt werden en een menigte stukken van pannen bedekten den grond. Buiten die straat had men geen wind gewaar geworden en was er des anderendaags geen schade te bespeuren. Die straat diende tot vergaderplaats aan de heksen, en rond middernacht mocht elke wandelaar, die deze plaats bezocht, zich aan het een of ander zonderling verschijnsel verwachten.

(Ste-Maria-Lierde.)

Vgl. *Wodana*, blz. 25, 37. Al de sagen van Mej. Bosman werden opgeteekend in 1893 en 1894.

10. a) Naar Keulen in den wijnkelder.

Een jongeling van Kuntsem⁽¹⁾ maakte het hof aan een beeldschoon meisje.

- 'Weet gij,' vroeg hem op zekeren dag een vriend, 'dat gij met een heks vrijt?'
- 'In 't geheel niet!'
- 't Is nochtans zoo; en indien gij eens na middernacht in haar huis kunt blijven, zult gij wat zien!'

Zoo 'n paar dagen later veinsde de minnaar, die elken avond te vrijen ging, gelijk naar gewoonte te elf uur 's nachts te vertrekken, doch verschool zich in een bijkamer, waar hij achter de deur, die op een kiertje stond, alles kon afspieden.

(1) Volksbenaming voor Koninksheim, bij Tongeren.

Op klokslag twaalf ging zijn ‘medske’ naar de kast en nam er uit een potje wat zalf, die zij in de beide oksels smeerde, zeggende: ‘Ter duivel! *Over* Keggen en *over* hagen tot Keulen in den wijnkelder!’ en daarmee was ze de gaten uit naar de heksenbijeekomst.

Toen de onthutste jongen van zijn verbazing terugkwam, wilde hij dat ook eens beproeven. Hij wreef zich insgelijks wat smeersel onder de armen en riep: ‘Ter duivel! *door* heggen en *door* hagen tot Keulen in den wijnkelder!’ Onmiddellijk werd hij door een onzichtbare macht opgetild, die hem dwars door al de bramen, doornhagen en struiken langs den weg dreef of sleurde, zoodat gansch het vleesch van zijn beenderen gereten werd en zijn bebloed geraamte rammelend in den heksenkelder nederplofte, tot verbazing der aanwezige tooverkollen.

(Tongeren.)

In *Volksk.* V. 12-24. - Het slot ontbreekt hier. (Zie A. DE COCKIS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, I, 7-11), nl. de terugkeer van vrijer en vrijster. Vgl. nog *Eigen Schoon* IV., 25-27, *Wodana*, 29 vlgg.

b) Andere lezing.

Een jongen vrijde een meisje, wier moeder een heks was. Toen de jongeling dat hoorde zeggen, kon hij het moeielijk gelooven, en, op een klaren middernacht ging hij eens aan haar kamervenster kijken en luisteren. Hij zag de vrouw een potje uit de kas nemen en van den inhoud onder haar oksels strijken. Tevens hoorde hij haar zeggen: ‘*Over* haag en *over* hegge, in den besten kelder van Jeruzalem’. En ze verdween uit zijn oogen. De jongen, vol nieuwsgierigheid, trad binnen in huis, greep ook dat potje zalf en streek er van onder zijn oksels. Hij herhaalde haar woorden, maar zeide bij vergissing: ‘*Door* haag en *door* hegge, in den besten kelder van Jeruzalem’. Onmiddellijk werd hij opgenomen, door hagen, distels en doornen gesleurd, zoodat hij ginder gekneusd en bebloed, in den Jeruzalemschen kelder, te midden der verbaasde heksen, neertuimelde.

(Denderleeuw.)

't Gewone slot ontbreekt hier eveneens

11. De Boerendanswei.

Halverwege Koninksheim en Vechmaal ligt de zoogenaamde boerendanswei, een soort van hoofdkwartier der tooveressen.

Elken avond dansten er katten in dolle vaart om den boom, die op een heuveltje in 't midden der weide stond, en lieten er in 't gras een wijden kring van den indruk van haar pooten.

Destijds was er te Koninksheim een kruisbrave pastoor, die zijn parochianen des Zondags toeliet tot half twaalf te dansen. 't Was een speelman van Vechmaal, die als balmeester optrad en die, zoo hij knap vedelde, niet minder goed drinken kon.

Met een stuk in den kraag trok hij dan, op zekeren Zondag, voorbij de boerendanswei huiswaarts toe. Doch te dier plaatse zag hij zich eensklaps door talrijke katten omringd, die dansten, sprongen en miauwden, en waarvan er eene tot hem sprak: 'Gij hebt zoolang voor die van "Kuntsem" gespeeld, doe ons nu ook het genoegen een deuntje in de wei te spelen'.

De muzikant stemde toe en zette zich te vedelen onder den boom op het heuveltje, waarrond de vierpooters driftig walsten, tot hij, bij het hooren van een zeer geruchtmakenden klank, welken hij niet aan zijn snarenspeeltuig ontlokt had, zuchtend tot zichzelf sprak: 'God zegene U!' en al de katten terstond verdwenen.

Gerust van gemoed en gansch onder den invloed der bierdampen, sliep de speelman in en werd 's anderendaags door den koewachter gewekt, die zijn oogen niet gelooven kon, een levend wezen op die gedoemde plaats te ontmoeten en den Vechmaalschen kunstenaar tegen het gevaar van nachtelijk bezoek in de Boerendanswei waarschuwde. Deze vergat dien heilzamen raad niet; jaren lang ging hij nog te Koninksheim voor den dans vedelen, doch nimmer wou hij 's nachts - 'zelfs veur gein doezend frank' - langs de Boerendanswei naar huis trekken.

(Tongeren en Koninksheim.)

In *Volksk.* V, 14-15.

Vgl. WOLF, N.S., n° 246; *Kunst- en Letterblad*, (1842), blz. 4; *Wodana*, blz. 25, 36 en 131; DE PLOENNIES-PIRE, *Lég. et Trad. de la Belg.* (1848), blz. 31; DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, I, n° 14, BOEKENOOGEN, *Nederl. Vert.*, in *Volksk.*, XIX, 106.
Zie ook ons nr 35 en *Volksk.*, XVII, 132.

12. In de Wijngaardboschjes van Denderleeuw.

Ten tijde van Napoleon I, bevond zich een Belgisch soldaat, geboortig van Denderleeuw, in Spanje en was daar bij een oude vrouw gelogeed. Eens vroeg zij hem van waar hij was.

- 'Uit het Land van Aalst, in Vlaanderen,' was zijn antwoord.
- 'Kent gij de Wijngaardboschjes van Denderleeuw?' vroeg ze.
- 'Zeker,' antwoordde hij, 'ik ben van Denderleeuw.'
- 'Welnu,' zei ze, 'in die boschjes ben ik 's nachts al dikwijls geweest, om te dansen.'
- 'Dan zijt gij een tooveres,' zei de soldaat.

(Denderleeuw.)

Men vertelt ook dat in die zelfde boschjes de rooversbende van Jan de Lichte zich gemeenlijk schuil hield.

Zie ons n° 249 en n° 26. Vgl. C. DE VUYST, *Sagen en Leg. (Herzele)*, blz. 18.

13. In de Bolloobosschen.

Te Tremeloo, in de Bolloobosschen, liepen er over ettelijke jaren, des nachts, zooveel katten dat, wanneer men daar voorbijging, ze de nestels van uw schoenen lostrokken. Doch liet men ze gerust, dan deden zij niemand kwaad.

(Schriek.)

Vgl. onze n°s 14 en 15.

De sagen van Coeckelbergs werden alle door hem opgeteekend in de jaren 1912 en 1913.

14. In de Bosschestraat.

Over een veertigtal jaren, ging een moeder met haar zevenjarig zoontje aan de hand, rond elf uren, door de Bosschestraat, te Heist-op-den-Berg. Gekomen omtrent de plaats, waar nu de gemeenteschool gebouwd is, zaten er zooveel katten in de straat, dat zij er met moeite door konden, zonder op een te trappen. Het zoontje zag ze ook, want het vroeg:

- ‘Moeder, van waar komen toch al die katten?’ Deze antwoordde:
- ‘Ik weet niet, vriendje, maar ge moet niet bang zijn, zij doen niets.’

Verder in de straat zagen zij niets meer.

(Heist-op-den-Berg.)

15. Vliegende muziek.

Wantjen de Mulder⁽¹⁾ kwam eens op een helderen nacht van zijn steenen molen naar den ‘Schoonen God’ (houten molen). Als hij ten halven van d'Heirestraat was, hoorde hij in eens een hemelschoone muziek boven zijn hoofd in de lucht, als of er vele vrouwen en meisjes samen zongen. Hij was door den zang zoodanig meegesleept, dat hij, zonder het te weten, zijn huis voorbijging tot in den Rottenbosch. Hier hield het gezang plotseling op, en er werden wel honderd manden meel over zijn hoofd gegoten en rond hem dansten wel duizend katten, die allen miauwden en schreeuwden.

(Denderwindeke.)

Opgeteekend door M. Van Wilder, met zijn 10 andere sagen, in de jaren 1888-1890.

Vgl. onze n^{fs} 13 en 14; ook DE COCK-TEIRLINCK, *Brabantsch Sagenb.*, n^{fs} 2-8; Wallonia, IX, 170.

16. De tooverlinde.

Te Denderleeuw, op den kouter tusschen deze gemeente en Iddergem, staat thans nog een groote lindeboom,

(1) Grootvader van den verteller.

waar vroeger, 's nachts, de heksen bijeenkwamen. Aan den voet van den boom was alles hard getrappeld. Op zekeren nacht trok er een waaghals met zijn geweer naar toe en schoot in de takken; daarop ontstond er geschreeuw en geharrewar in de kruin, en op hetzelfde oogenblik viel er een gouden ketting beneden. Sedert zijn er geen heksen meer gekomen.

(Denderleeuw.)

Vgl. ons n^f 17; ook DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^{fs} 2 en 4, *Rond den Heerd.* III, 391 en 394; *Kunst- en Letterblad*, (1843), blz. 24; *Volksk.*, XVII, 202; *Wallonia* IX, 170, PANKEN, *Noordbrab. Sagen*, n^f 70.

Op den bovengenoemden grooten kouter, 'Iddergem-kouter' geheeten, spookt het, beweert het volk; de bewoners van Iddergem worden dan ook 'Toovereers' genoemd.

Vgl. 'Een Becelaarsche' = tooveres. Dit wordt ook gezeid van een kat, dus eene uit den ouden tijd van de 'tooveresseprochie' (nl. van Becelare). Zie *Biekorf*, XXVI, 117.

17. De 'dikke linde' te Vlierzele.

Te Vlierzele, wijk 'Bussegem', staat een oude en vermaarde linde, 'de dikke linde' genaamd, bekend in den ganschen omtrek als de vergaderplaats van tooveressen, spoken, enz. Gaat men er zeven keeren rond, zoo beweren de oude lieden, en zegt men dan telkens: 'hebt ge mij niet, pak mij,' dan verschijnt er een veulen. Men zegt ook, dat eens een werkman des nachts zijn koom was gaan pikken in de nabijheid van de dikke linde, en dat er op eens vóór hem een veulen rolde... Wat er ook van zij, de dikke linde heeft een zeer slechten naam, en menig landman zal liever een grooten omweg maken, dan des nachts voorbij den boom te gaan.

(Vlierzele.)

Volksknnde, IV, 15 (Uit *Het Pennoen*, 1880, blz. 79). Vgl. ons n^f 16
Over vergaderplaatsen van heksen, zie VAN DBN BERGH, *Wdb. der Ned. Myth.*, 274 vgl. - Vgl. DB VUYST, *Sagen en Leg*, 12 vlg.

d) Heksen herkend of ontmaskerd.

18. Om heksen te ontmaskeren.

Als te Wijnegem een vrouw verdacht wordt van hekserij, gebruikt men een middel, om daarover zekerheid te bekomen: men gaat achter haar, zet den voet kruiswijze op den indruk van haren voet. Kijkt ze dan om, dan is ze een tooverheks; kijkt ze niet om, dan is ze geen heks.

(Wijnegem.)

Vgl. nog *Volksk.*, IX, 14, vgl., *Eigen Schoon*, III, 105, 't *Daghet in den Oosten*, IX, 15 en W. DIJKSTRA, *Uit Friesland's Volksleven*, II, 152; WUTTKE, *D. Volksaberglaube*, § 376; MONSEUR, *Folklore walton*, 84.

19. De Paaschnagel weerhoudt de heks.

De Paaschnagel is, volgens de geijkte volksuitdrukking, 'een krachtig gewijd'. Een heks kan geen dorpel overschrijden, waar een stukje van dien nagel onder ligt.

Het volgende historietje hoort hier, rondom Aalst, in vele gemeenten thuis: Een koorknaap had eens, zonder voordacht, een Paaschnagel onder den drempel der kerkdeur gelegd, en, na de Vespers, toen de koster de kerk wilde sluiten, zag hij nog een vrouw achter een pilaar zitten. Hij verzocht haar buiten te gaan, maar kreeg ten antwoord: 'Als gij eerst den Paaschnagel wegneemt, die onder de lijkdeur ligt'.

(Iddergem, Hofstade, Herdersem.)

Vgl. onze n^{ts} 20-25 en *Volksk*, IX, 19 vlg. DE COCK-TEIRLINCK, *Brab Sagenboek*, n^f 56.

20. De Paaschnagel te Denderwindeke.

Toen de koster van Denderwindeke op zekeren Zondag

na het eindigen der Vespers de 'lijkdeur' wilde sluiten, bleven er wel tien vrouwen, onder welke zelfs rijke pachtersen, in de kerk zitten. Verzocht om buiten te gaan, antwoordden zij: 'Wij kunnen niet'. Daarop werd de pastoor geroepen. Dezen gaven zij voor antwoord: 'We kunnen niet buiten; er ligt een Paaschnagel onder de lijkdeur'.

- 'Ha! 'k Had al lang gepeinsd,' zei de pastoor, 'dat het met u niet pluis was.'

Dan liet hij de vrouwen langs de sakristij buiten, en de laatste diende hij een flinken schop toe. Het wijf keerde zich om en zeide: 'Dat zult gij u beklagen'. 's Anderdaags was de pastoor ernstig ziek, en zóo is hij een heel jaar gebleven.

Bevond hij zich des Zaterdag wat beter, en hoopte hij den volgenden dag mis te kunnen doen, des Zondags verergerde zijn toestand altijd.

(Denderwindeke.)

Vgl. onze n^{rs} 19, 21-25, 88 en 109. Ook A. DE COCK in *Volkskunde*, IX, 59-60; MONSEUR, *Folklore wallon*, 84; HOCK, *Croyances et remèdes pop au Pays de Liège*, I, 125; *Revue des Trad. pop*, X, 499, WOLF, *D. Märchen u. Sagen*, n^r 142.

21. De kracht van gewijde dingen.

Nath. M..., uit den Tinnenhoek, te Moorsel, was een gevreesde tooveres. Marie, een dienstmeid, moest dikwijls bij haar gaan werken. 'Zie,' zegden haar zusters uitdrukkelijk tot haar, 'dat ge altijd wijwater neemt, wanneer gij er heen gaat, en pas goed op van nimmer zout voor u te laten werpen.'

- 'Ik zweeg altijd,' zei Marie, 'maar keek goed uit mijn oogen.'

Een van haar broeders had eens een Paaschnagel gekregen en onder de deur gestoken. Toen Nath, wat later den hof kwam opgestapt en de deur gesloten vond, keerde zij zich om en vertrok, zeggend: 'Zie, nu zijn ze nog niet thuis'.

- ‘Ziet ge wel,’ riep de broer triomfantelijk, ‘t is de Paaschnagel, die haar belet binnen te komen.’

(Moorsel en Wieze.)

Volg onze n^{rs} 19-20, 22-25.

22. Heksen herkennen.

Bij Brannekens, te Lede, kwam dikwijls een oude vrouw aan huis, en toen de man nu door een kwijnende ziekte werd overvallen, verdachtmen dat wijf hem betooverd te hebben. De schoonzuster van Brannekens, die bij hem inwoonde, en zoo slim was als een advocaat, besloot het oudje op de proef te stellen. Elken Zondag, onder de hoogmis, verscheen het wijf ten huize van Brannekens. Op zekeren Zondag nu, zoodra het kruisken in de mis gegeven was, spoedde de schoonzuster zich naar huis, na zich eerst een ‘Paaschnagel’ aangeschaft te hebben. Zij had dien in den naaldenkoker verborgen, en zoodra ze thuis was neergezeten, liet ze dien koker onder den stoel der heks rollen. Alsof zij van een serpent gestoken was, sprong deze schielijk overeind en verliet het huis. De volgende Zondagen kwam zij nog wel weder, maar ze vertrok telkens vóór de terugkomst der schoonzuster.

(Lede en Denderbelle.)

Vgl. ons n^r 24; ook MONSEUR, *Folklore wallon*, 84; HAROU, *Folkl. de Godarville*, 39; WOLF, *D. Märchen u. Sagen*, n^r 159, WUTTKE, *D. Volksaberglaube*, § 415.

23. Wijwater drinken.

Brannekens, van Lede, had een jonge geit, de lievelinge der zelfde heks, die haar dikwijls op den schoot nam. De schoonzuster, de betoovering der geit vrezend, gaf het beestje gewijd water te drinken. Zoodra nu de heks de armen uitstrekke, om het geitje op den schoot te nemen, voelde zij zich door een onzichtbare hand teruggestooten, en ontving als een electrischen schok door al de ledematen. Sindsdien heeft zij het geitje steeds gerust gelaten.

(Lede en Denderbelle.)

Vgl. ons n^r 21; ook MONSEUR, *Folkl wallon*, 84, en HAROU, *Folkl. de Godarville*, 38 vlg.

24. De gewaande heks.

Te Denderleeuw was een kind van een slepende ziekte aangedaan, en de moeder beschuldigde Th. D..., een stokoud wijf, het betooverd te hebben. Ze ging de Jezuïeten te Aalst raadplegen. Deze poogden haar te doen begrijpen, dat haar kind niet betooverd, en dat wijf geen heks was; dat zij zondigde met haren evenmensch van tooverij te verdenken, en veel vijven en zessen. Maar al hun zeggen en preeken was verloren moeite; haar kind was betooverd en Th. D... een heks, dat zou haar niemand uit het hoofd praten.

- ‘Welnu,’ zei de Jezuïet, ‘ik zal u een gemakkelijk middel aan de hand doen, om daaromtrent zekerheid te hebben. Ik zal u wat “gewijd” meegeven⁽¹⁾; steek dat in de zitting van den stoel, dien gij de gewaande heks aanbiedt, wanneer zij bij u komt. Is ze wezenlijk een heks, zoo zal ze van haren stoel niet meer kunnen; staat ze toch op, dan moogt ge zeker zijn, dat ze geen heks is. Daarna moet ge te biecht gaan, en u van die kwade vermoedens beschuldigen.’

De moeder beloofde dien raad te zullen volgen. De stoel, met het ‘gewijde’ tusschen de biezen verborgen, werd de verdachte buurvrouw, bij haar eerste bezoek, aangeboden. ‘De heks’ zette er zich op neer, praatte eenigen tijd, richtte zich dan weer op, en ging naar huis. Sedert heeft de moeder haar voor geen tooveres meet gehouden.

(Denderleeuw.)

Verteld door Leonie Van Herzeele, (in 1895).

Vgl. onze n^{rs} 22 en 25; ook DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^r 30.

25. De heks van den Oude-God.

In den Oude-God woonde een heks, die pas vóór den oorlog stierf. Jaren geleden werd haar hekserij bekend. Een buurjongen, brigadier bij het paardenvolk, scheen in

(1) Dat ‘gewijd’ wordt niet nader bepaald.

het bijzonder de belangstelling van de heks te hebben opgewekt.

Plots viel hij ziek. De geneesheer kon zich het geval niet verklaren, en geen medicijnen, hoe ‘straf’ ook, brachten baat bij. Dagelijks, in den namiddag, kwam de heks hem bezoeken en bracht dan een of ander snoepgoed mee. Tegen den avond overvielen hem dan telkens felle koorts. Met vier man kon men hem amper op zijn bed houden.

Zekeren dag werd het Vermoeden wakker. De zuster van den jongeling ging een wijzen pater raadplegen.

- ‘Leg “heiligdom” onder den iirempel,’ ried de wijze man, ‘en is de vrouw een heks, dan zal zij den drempel niet kunnen overschrijden.’

Zoo gezegd, zoo gedaan, 's Namiddags verscheen de heks weer met haar snoepgoed, maar den drempel overschreed zij niet. Zij scheen zeer benauwd, aarzelde, beweerde geen tijd te hebben, vroeg maar hoe de zieke het stelde en beloofde later weer te keeren.

Zij kwam niet meer. De jongeling genas spoedig, werd een kerel van belang, weegt honderd en twaalf kilos en drinkt gezellig zijn glas lambik, want hij woont te Brussel.

Maar wanneer hij jaren later nog wel eens in den Oude-God kwam en voorbij het huisje ging, waar de heks woonde, dan vloekte hij van kwaadheid en zag een beetje bleek van angst.

(Oude-God en Antwerpen.)

Opgeschreven in 1920, evenals n^r 191.

Vgl. de 6 voorg. n^{rs} alsook de n^{rs} 54 en 88; ook DE COCK-TEIRLINCK,
Brab. Sagenb., n^r 56.

26. Heksen kennen elkander.

Zekere Jef Van Herr... ging eens naar Halle beewegen. Aldaar aangekomen, ontmoette hij op den ommegang een oud vrouwtje, die hem aansprak met deze woorden:

- ‘Hoe is 't met N.... van Wieze?’⁽¹⁾.

(1) Een bekende tooveres.

- 'Wel, wel, moederken, hoe kent gij die? Ik heb u nochtans nooit gezien!'

- 'Zou ik die niet kennen?' zei het wijf; 'in gansch de bleekte⁽¹⁾ ligt geen enkel wegelken of baantje, dat wij samen niet afgewandeld hebben. Doch,' voegde zij er bij, 'ik ben er afgeraakt⁽²⁾, maar hoe het met N... gesteld is, weet ik niet.'

(Wieze.)

Vgl. ons n^{rs} 12. Ook DE VUYST, *Sagen en Leg.*, 12 vlg.

27. Geheime kenteekens der heksen.

Sommige menschen herkennen de heksen aan bijzondere teekens, die zij echter niet aanduiden. Te Oelter woonde indertijd zulk een kenner, het was een kuiper, meen ik. Mijn vader was ooggetuige van het volgende feit, en hij heeft het mij meermaals verteld.

Eens, op een kermisdag, waren eenige kameraden met mijn vader aan het praten over tooverheksen, en daar de kuiper juist binnentrad, was hij seffens in het gesprek gemengd, en hij beweerde dat, zoo er een heks binnenkwam, hij deze recht naar huis kon doen gaan, zonder zelf een woord te epreken. En zie, na een poosje zag men een heelen hoop jongens en meisjes de herberg binnentreden, en ze gingen zich in de kamer nederzetten. Nauwelijks had de kuiper hen opgemerkt, of hij zei: 'Zie, dat meisje ginder,' en hij wees er eene, 'zult ge zien vertrekken.' Daarop ging hij zich vóór de kamerdeur plaatsen en keek de bedoelde heks in de oogen. Zij scheen, onder dien blik, niet op haar gemak, draaide eenige keeren op haren stoel rond, stond recht en vertrok. Dat deed zij zonder een woord aan haar vriendinnen te zeggen of hunne vragen te beantwoorden. Toen men haar nakeek, was zij blijkbaar op den terugweg naar huis.

(Oelter.)

Zie A. DE COCK, in *Volkskunde*, IX, 10-13.

(1) Afgezonderde plaats met schaarhout en boomen beplant.

(2) Van de hekserij nl.

28. Heksen beethebben.

Komt een heks bij u iets ontleenen, dan zult gij best doen, om te weten of het waarlijk een heks is, haar het gevraagde voorwerp niet in handen te geven, maar het aan de deur of ergens anders te zetten. Zij zal het laten staan en zonder het voorwerp naar huis gaan.

Zekere vrouw kwam alzoo om een bijl te ontleenen; de eigenares zette ze aan de buitendeur en zei tot het wijf: 'Lang ze daar op'; maar ze bleef er staan.

Bij Felix Collijns kwam een heks zijn moelieberd ontleenen; hij zette het ook aan de deur, met het verzoek het dààr op te nemen, maar het bleef er insgelijks staan.

(Denderleeuw en Liedekerke.)

Zie *Volkskunde*, IX, 30 vgl.

29. Een levendig hart.

In een huisgezin van Wieze waren altoos zieken; dat scheen wel hekserij. Men raadde de bewoners aan onder 'het hoogen van O. Heer'⁽¹⁾ een levendig hart te koken; de heks zou onder het koken binnenkomen⁽²⁾. En inderdaad, het gebeurde zoo: men doodde een hen, en toen men het hart kookte, kwam de heks binnen, en men dwong haar 'de kwade hand weg te nemen'.

(Wieze en Denderbelle.)

Zie *Volkskunde*, IX, 20 vgl.

Vgl. A. DE COCK, in *Volksk.*, IX, 190 vlg.; O. KNOOP, *Sagen u.*

Erzählungen aus der Provinz Posen, 79 vgl.; *Revue d. Trad. pop.*, IX, 114.

Ook W. DIJKSTRA, II, 166.

(1) Het opheffen der H. Hostie, in de Mis (elevatie)

(2) Omdat ze gepijnigd wordt; zoolang het koken voortduurt. Dat is de zin.

e) Heksen aan 't werk.

30. Een bol haar in de pap.

Betteken Pr... was een heks.

Op een marktdag trok ze eens van aan de Kodde, langs den kerkweg, naar de Groebe. Als de heks voorbij het huis van Peeken Tiste ging, zegde zijn oudste dochter tot haar jongere zuster: 'Zie, de tooveres...', en deze woorden waren nog niet gansch uitgesproken of er viel, door de schouw, in haren pappot, een groote bol haar. Betteken Pr... keerde zich naar het huis van Peeken Tiste, zette met beide handen een grooten neus en trok op naar de Groebe.

Nooit is men er in geslaagd al dat haar uit den pappot te verwijderen.

(Denderwindeke.)

Vgl. *Volksk*, IX, 189.

31. De kwade hand.

Te Mespelare was een gezin, dat maar geen kinderen in het leven houden kon. Een vrouw uit de buurt, door iedereen als tooveres geschuwd, had een kwade hand op deze familie geworpen. Drie kinderen waren reeds, zonder doopsel te kunnen ontvangen, gestorven. Pieter D'Haese, met nog andere personen, waakte bij het lijkje van het laatst afgestorven kind. Op zijn doodsbedje uitgestrekt, lag het daar in een klein kamerken, door het vlammetje eener gewijde kaars flauw verlicht.

middernacht was nakend, toen een arm door de ruiten drong en de vlam tusschen vinger en duim uitdoofde.

Alle pogingen om de kaars weer aan te steken bleven vruchteloos. Eerst nadat ieder een kruis geslagen en men wijwater gesproeid had, wilde zij weer opvlammen.

(Denderbelle.)

32. Bij een kinderlijk.

Eens was Nath. M..., de heks van Wieze, bij het lijkje van een kind geweest. Des anderdaags werden de nagelen van het lijkje blauw en den volgenden morgen zag men dat 's nachts al de nagelen uitgetrokken waren. Dat had de heks gedaan.

(Wieze.)

33. Heks en kind.

Toen mijn vader nog niet lang getrouwd was, trok hij met moeder en kind naar Oelter. Zij moesten voorbij het hof gaan, waar een heks woonde. Wanneer zij haar in 't oog kregen, zei mijn vader tot moeder: 'Pas op, dat die vrouw ons kind niet aanrake, het is een tooveres'. Toen zij daar voorbijgingen, zei de vrouw:

- 'Ha, gij hebt al een jongen zoon; mag ik hem eens zien?'
- 'Weg, gij,' was vaders antwoord.

Had de heks het kind aangeraakt, het zou zeker gestorven zijn, beweerde hij, of het zou een bult gekregen hebben, of iets dergelijks.

(Oelter.)

Vgl. PANKEN, *Noordbrab Sagen*, (1893), n^r 6.

34. Een kwaal aanzetten.

In den abeelboschdreef, te Wieze, woonde een huishouden, waar een heks van het dorp veel aan huis kwam, wat dan ook oorzaak was, meende men, dat er altijd iemand met de koorts lag. Zekere Jef stond toevallig eens bij dat wijf te praten, terwijl zij gras aan het snijden was. Ongemerkt kroop zij al snijdende driemaal rond hem... Te huis gekomen, moest hij, door de koorts aangetast, te bed gaan liggen. Nooit verliet hem sedertdien die plaas en hij heeft niet lang meer geleefd.

(Wieze.)

Vgl. onze n^{rs} 65 en 95.

35. De heks de beenen afgesneden.

Daar was te Kessel eens een boer en die kon maar geen knechten behouden: telkens na één of twee dagen verhuisden zij, zonder dat de man eigenlijk wist waarom, Op den duur besloot hij geen nieuwen dienstknecht meer aan te nemen. Doch, op zekeren dag kwam een fatsoenlijke jongeling zich als knecht aanbieden. ‘Ik houd geen knecht meer,’ zei de boer, ofschoon de vreemde hem zeer goed aanstond. De jongen drong evenwel zoolang aan, dat de boer hem eindelijk in zijn dienst nam.

's Avonds ging de knecht naar bed, en hij lag spoedig rustig te slapen, doch eensklaps werd hij uit zijn slaap gewekt, en in zijn kamertje zag hij een heelen hoop katten, die een rondedans uitvoerden. Bevend van schrik, wist hij niet wat doen en liet de katten maar begaan; bij zichzelf dacht hij evenwel: ‘Morgen zal ik een kapmes meebrengen en eene haar beenen afsmijten’. Hij verhuisde dus niet den tweeden dag en vertelde aan den boer niets van wat er gebeurd was, maar 's avonds, bij het naar bed gaan, voorzag hij zich van een kapmes. En wederom werd hij door den kattendans gewekt; hij zette zich overeind in zijn bed, vatte het kapmes en riep vriendelijk: ‘Poesje, poesje.’ Daar kwam een poesje naar hem toe; de knecht gooide met het kapmes en smiet haar de twee voorpooten af.⁽¹⁾

's Morgens stond de boer als van de hand Gods geslagen, toen hij zijn vrouw gansch bebloed, met doorgesneden beenen in 't bed zag liggen. De knecht pakte intusschen zijn klikken en klakken bijeen en was de gaten uit. Toen begreep de boer wat er te zijnent omging: zijn vrouw was blijkbaar een tooverheks; zij maakte de knechten bang en was de oorzaak dat zij na één of twee dagen hun matten oprolden.

(Kessel.)

Vgl. de n^{ts} 36, 37, 40; ook A. DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^{ts} 20-22; W. DIJKSTRA, II, blz. 154; BOEKENOOGEN, in *Volksk.*, XIX, 65 vlg.; XX, 62-64 en 109; *Biekorf*. III, 105; SLOET, *De Dieren, i.h. Germ. Volksgeloof*, 126.

(1) Ik schrijf zooals mij verteld werd

36. De witte vrouw te Wijnegem.

Veertig jaar geleden keerde een man van Wijnegem, langs de vaart, terug van zijn werk naar huis. Een witte gedaante kwam op hem toe en wilde de hand aan hem slaan, maar de man schoot er op en de witte gedaante veranderde onmiddellijk in een kat, 's Anderendaags vernam hij, dat een vrouw, die als tooveres bekend stond, gewond te bed lag.

(Wijnegem.)

Vgl. onze n^{rs} 37, 39-45 (kat = heks); ook ons n^r 51 en *Ons Volksl.*, VIII, 100; IV, 201 vlgg.

Hier als een heks beschouwd; *Witte vrouwen*, (*wijven, juffers*) zijn gemeenlijk spookverschijnsels. Zie DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^r 123 (met de aantekeningen).

37. De gewijde kogel.

Het gebeurde ten tijde van Napoleon I. Een Belgisch soldaat kwam van den oorlog, en trok door een Pruisisch dorp. Hij ziet aan een huis op de 'putmik' een witte kat zitten, die aan haar achterste een zwarte plek heeft. Aanstonds gissende dat het een tooverheks is, neemt hij zijn geweer van den schouder, steekt er een gewijden kogel op, en schiet 'schampens' langs haren neus. Daarmee trok hij verder tot op Belgisch grondgebied, waar hij verplicht was in zeker dorp eenige dagen te verblijven. Daar ontmoette hij de heks met een zwarten lap achter op haren rok en een schram aan haren neus, welke wonde niet wilde genezen, daar ze door een gewijden kogel veroorzaakt was.

(Heist-op-den-Berg.)

Vgl. W. DIJKSTRA, II, 152.

38. De kracht van den trouwring.

Een man van Beveren-Waas, Jef Rottier, ging 's nachts eens buiten en zag een grooten, zwarten hond, die zijn weg vervolgde zonder naar hem om te zien. De man ging terug naar binnen in zijn kamer en daar stond hij nu vóór

een groote gracht; hij wilde er over springen, maar kon niet. Tevens poogde hij te roepen; hij opende altijd den mond, maar er kwam geen geluid uit zijn keel. Zijn vrouw, dat ziende, sprong uit haar bed, nam hem bij de hetnd en wilde hem voorttrekken, maar zij kon niet. Dan reikte zij haar andere hand, waar zij haren trouwring aan droeg, die natuurlijk gewijd was; en als de man die hand vastgreep, verdween oogenblikkelijk de gracht, en de betoovering was verbroken.

(Beveren-Waas.)

Verteld door onze dienstmeid, Maria Bulteel, een meisje van 21 jaar, uit die gemeente (1920). Uit haar mond werden ook opgeteekend de n^{rs} 39, 115, 116, 134, 174, 189.

Vgl. ons vorig n^f.

39. Zonderlinge hekserij.

Bij een grooten boer, te Beveren-Waas, drongen des nachts te één uur dieven binnen, om de varkens te steien, maar tot hunne verwondering vonden zij het hok ledig. De honden blaften zoo geweldig, dat de verschrikte dieven het zoeken staakten en de vlucht namen. Intusschen ontwaakten de bewoners en gingen in de stallingen zien wat er haperde. Hoe stonden zij verbaasd, toen zij zagen dat koeien en paarden, varkens en hoenders verdwenen waren; enkel twee jonge beesten, die 's nachts op de weide liepen, en de twee honden, dat was alles wat hun overbleef. Daarop liep de boer bij de politie, en aanstonds kwamen twee politieagenten met hem mede. Om half vier van den morgen waren ze terug op de hoeve, en tot hun groote verwondering stonden al de stalbeesten weer op hun oude plaats, juist alsof er niets gebeurd was.

Toen nu den volgenden nacht de boer met een knecht een onderzoek in de stallingen ging doen, stond hij als van de hand Gods geslagen, wanneer hij bemerkte dat al zijn beesten weer weg waren; nog enkel een kat zat daar geheel alleen te schreeuwen! En een paar uren nadien was alles weer in orde! Nu ging de boerin bij de paters te Dendermonde, die wat 'heiligdom' medega-

ven, dat de beesten om den hals moesten dragen.⁽¹⁾ Het diende evenwel tot niets, want 's anderdaags was het 'heiligdom' al verdwenen. Toen keerde ze terug bij de paters, en ditmaal kreeg ze een draadje, dat in het beestenvoeder moest gemengd worden. Doch, dit bleek even nutteloos, de tooverij was nog niet overwonnen. Dan ging de boerin voor den derden keer de hulp van de paters inroepen. Deze gaven haar voor raad haar katten te vergiftigen en nogmaals zoo'n draadje bij het eten te voegen. Dat pakte, en als de katten dood waren, was de tooverij voor goed te niet.

(Beveren-Waas.)

40. De heks van Aartselaar.

Jo VI., een herbergierster te Aartselaar, werd aanzien voor een heks, en ging in de gedaante van een zwarte kat op de hoeven, waar ze wenschte te tooveren. Op een hoeve van het dorp was een zieke, die al lang 'meesterde', en door alle dokters verlaten was. Toen er nu een ziekte in den stal uitbrak, twijfelde men niet langer: er was tooverij in 't spel. Een buurman vroeg aan den boer:

- 'Hebt gij hier nooit een zwarte kat op de hoeve zien komen?'

- 'Ja zeker, meer dan eens.'

- 'Welnu, dat is Jo VI..., ' zei de gebuur, 'en die heeft het u gelapt. Let daar in het vervolg eens op.'

Dat was in geen doovemans ooren gevallen en de boer hield voortaan een oog in 't zeil. Het duurde niet lang of hij zag de zwarte kat weer eens afkomen. Zoodra zij in zijn bereik was, sloeg hij er naar met zijn riek en trof haar aan den kop. 's Avonds ging de boer een pintje pakken bij Jo VI..., en bevond dat deze in haar gezicht de sporen droeg van zijn riek. De heks was nu in heel de gemeente gekend. De paters van den Oever, te Antwerpen, wisten gelukkiglijk de hekserij weg te nemen.

(Aartselaar.)

(1) Ongetwijfeld gewijde medaljes.

Verteld in 1920, evenals de n^{rs} 45 en 181, door mijn Antwerpschen vleeschhouwer, geboortig van Aartselaar.

41. Van schrik gestorven.

Een boerenwerkman ging eens in den Zomer, na op de hoeve tot in den laten avond gewerkt te hebben, naar huis. Hij moest nog al een heel eind gaan en naast een dennenboschje passeeren. Eensklaps springt er uit een boompje een zwarte kat op zijn schouder, en hoe hij schudt of slaat, niets helpt, zij wil er niet af. Hij loopt, bijna dood van schrik, op een draefje naar huis, waar zij er nu van zelf afspringt en uit de oogen verdwijnt.⁽¹⁾ Hij kruipt in zijn bed en... drie dagen daarna is hij een lijk.

(Keerbergen.)

Vgl. *Wodana*, 25; VAN DEN BERGH, *Wdb. d. Ned. Myth.*, 283; *Ons Volksl.*, X, 84.

42. De drie blonde katten.

Jan Saeys, van D..., was eens half bedronken te middernacht op de baan en kwam drie blonde katten tegen. ‘Ha, schoone blonde katjes, waar gaje gij?’ vroeg hij. En zij antwoordden: ‘Jan Saeys, die vraagt aan mij, blond katteken, waar gaje gij!’ En terwijl ze met hem meegingen, herhaalden zij altijd dezelfde woorden. En 't getal katten groeide intusschen gedurig aan; eindelijk waren er zooveel, dat hij zijn voeten bijna niet meer kon verzetten. Nuchter geworden van schrik, haastte hij zich om thuis te zijn. En met één sprong was hij binnen. Toen werden er drie slagen op de deur gegeven, dat het huis rammelde.

(Denderleeuw.)

Vgl. *Ons Volksleven*, IX, 201; DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^{rs} 18-21 en 130; WOLF, *N.S.*, n^f 391; *Wodana*, 122 vlg.; PANKEN, *Noordbrab. S.*, n^{rs} 47, 48 en 19; SCHELL, *Berg. Sagen*, blz. 49, 413, BARTSCH, *Sagen, Märchen u. Gebr. aus Meklemburg*, I, n^f 166; SÉBILLOT, *Fokl. de France*, IV, 241.

(1) Die zwarte kat zou hier voor het werk van Kludde kunnen doorgaao.

43. De tooverkat.

Op een schoonen Septembemacht, een vijftigtal jaren geleden, reden eens drie boeren met vette varkens naar Leuven. De maan scheen helder aan den hemel, zoodat men ook het allermiste in het stille landschap kon onderscheiden. Onder gezelligen kout was men ruim een uur gevorderd en gekomen in de Bolloobosschen, onder Tremeloo. Op eens springt er een schoone, gevlekte kat uit een kreupelboschje. Deze loopt nu den eenen, dan den anderen boer door de voeten, onder akelig gemiauw. Een der mannen stelt daarop voor, de kat te vangen, in een zak te steken en mede te nemen. Zoo gezegd, zoo gedaan! Maar, o wonder, men was nog geen tien stappen voortgereden of de kat was daar weer, zoo rap Was zij uit den zak ontsnapt, hoewel hij goed toegebonden was.

Nu begint de kat zonder ophouden door de speeken van de rondbollende karrewielen te springen en brengt daardoor nog meer schrik onder de drie boeren.

Weder was men omtrent een uur verder gereden en de kat volgde nog maar altijd op en verrichtte haar zonderlinge toeren, toen er bij geval, uit een zijstraat, een kalverkoopman kwam aangereden. Hij had twee kalveren op zijn kruiwagen liggen en daarvoor stond een groote hond gespannen. Hij reed daarmee naar de Leuvensche kalvermarkt. Onze drie boeren vertellen hem hun wedervaren.

- 'Wacht eens,' zegt de man, 'ik zal daar eens rap mee gedaan maken. Ge moet weten, mijn hond is duivels kwaad op de katten.'

Hij spant den hond uit en jaagt hem tegen de kat op. Deze heeft dit gezien en, zoo rap als de weerlicht, neemt ze een sprong en zit boven op den hond, slaat haar scherpe klauwen in zijn vleezigen rug, en beiden rijden, terwijl de kat miauwt en de hond huilt van de pijn, het bosch in en zijn spoedig uit het gezicht verdwenen.

Daar stond nu de kalverkoopman zonder hond en moest nu zelf zijn levende koopwaar alleen naar Leuven stooten, want de hond werd nooit meer teruggezien.

(Heist-op-den-Berg.)

44. Uit wraak.

Bij Baetens, te Denderleeuw, had een zwarte kat een duif doodgebeten en opgegeten. Uit wraak had men haar aan een boom opgehangen. Tien jaar lang hebben die menschen, op hunne hoeve, geen kat meer kunnen in leven houden. Nauwelijks was een jonge, frissche kat in hun huis gebracht, of ze begon te kwijnen en stierf na weinig tijd.

(Denderleeuw.)

45. De kraai en de kat zijn heksendieners.

B.v. A..., een stokoude weduwe, gold, uit hoofde van haar hoogen leeftijd en terugstootend aangezicht, vrij algemeen voor een tooveres. Zij was de eenige vrouw van het dorp, die spon, en het feit dat zij, in den zomer buiten spinnend, steeds een zwarte kat naast zich had, versterkte het bijgeloovige volk in zijnen argwaan. Wie haar zag afkomen ging naar de overzijde der straat, of maakte, als 't kon, een omweg, omdat men alle verkeer met haar schuwde. Kwam er een kraai nabij haar woning gevlogen, zoo zei het volk: 'Zie, B.v.A... is daar,' terwijl anderen in den toovervogel den geest zagen van den overleden echtgenoot, die zijn vrouw opzocht.

Vond een of ander boer nabij zijn veestal een kraai zitten, zoo zag hij daarin de gevreesde heks en was beducht voor de gevolgen. Gewoonlijk aarzelde hij dan niet lang om den pastoor te raadplegen, of liever nog om naar Antwerpen te trekken, naar het Minderbroedersklooster op den Oever⁽¹⁾, waar de paters bereid waren hunne hulp te verleen en ter onttoovering van den stal of verijdeling der hekserij,

(Aartselaar.)

(1) Die paters gingen, vóór den oorlog, jaarlijks bij de boeren een omhaling doen; de geschonken aalmoes bestond veelal in een klontje boter (van 1 à 2 kilos); vandaar kregen die paters den bijnaam van *boterpaters*. (Door denzelfden persoon medegedeeld als ons n^f 40).

Vgl. ons n^f 40; ook DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^f 17; *Biekorf*, VIII, 320; A. DE COCK, *Spreekw. op Volksgeloof berustend*, nr 121; WUTTKE, § 162, SCHELL, *Berg Sagen*, blz. 551.

46. Peren in padden veranderd.

Een kleine jongen ging veel bij een geboortevrouw, die in kwaden roep stond. Hij kreeg soms een of ander, dat hij meebracht naar huis, waar het hem afgenomen werd; men verbood hem nog iets aan te nemen. Op zekeren dag echter kwam hij met vijf schoone peren thuis, die hij niet had willen weigeren. De ouders, nieuwsgierig en beducht dat er tooverij onder schuilde, legden de peren in een korfje en hingen het omhoog aan den zolderbalk. Drie dagen daarna zagen zij den korf wiegelen, keken er in en vonden er vijf padden in, in plaats van peren.

Geen wonder dat kinderen zeggen: ‘Padden zijn tooveressen; ze kunnen vuur spuwen’.

(Denderleeuw.)

Vgl. cmze n^{rs} 47-49; ook DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^f 22 en 23; MONSEUR, *Folkl. wallon*, blz. 52, 93; W. DIJKSTRA, II, 152; SCHELL, *Berg. S.*, 21, 338 en 524, STRACKERJAN, I, 377.

47. Nog heksendieren.

Te Iddergem was een tooveres, die dikwijls, onder de gedaante van een pad, in 't huis van haren geboortevrouw ging zitten. Deze kon haar niet buiten krijgen, en als hij er naar sloeg, was het nooit raak. De man sprak er over aan den pastoor, die hem aanraadde de heilige Namen te noemen.

Dien dag moest zijn vrouw juist boteren, en toen hij van de pastorie weerkeerde, hief zijn vrouw juist het deksel van de karn, om de boter af te rapen. En heel het vat zal vol spinnekoppen!

- ‘Jezus, Maria!’ zei de man, ‘is ze daar weeral!’ En de gaffel grijpende, schoof hij de karn wat ter zij, zag er de pad van onder kruipen, en bracht haar met de gaffel een steek toe. De heilige Namen hadden vrucht gedragen, want ditmaal had hij haar in 't hoofd getroffen.

De pad spoedde zich buiten. 's Anderendaags kwam de tooveres, in menselijke gedaante, met een doekje om 't hoofd, bij den buurman.

- 'Wat schort u aan 't hoofd?' vroeg deze.

- 'Wel, hoe wilt gij dat vragen,' zei ze, 'gij hebt het mij zelf gelapt, met uw gaffel.'

De buurman, ongerust, zweeg er over.

- 'Toe, bestel me gauw wat boter,' zei ze, 'ik zal intusschen zelve de pap wat roeren.'

Zoo gezeid, zoo gedaan. Men haalde haar een klontje boter; de heks betaalde en vertrok.

Toen de buurvrouw haar pap voort wilde roeren, vond ze den pot vol slekken.

(Iddergem en Denderleeuw.)

48. De mastelappels.

Pa de Cleer was naar Holland - gehucht van Oetingen - naar de kermis gegaan.

Onderweg had hij, in een huisje waar hij gaan 'ontsteken'⁽¹⁾ was, twee dikke mastelappels gekregen. Bij het naar huis gaan, in 't bosch van Steenhout, meende hij er een van op te eten. Doch, Onz' Heer die 't hebben wou, hij dacht in zijn eigen: 'Ik zal ze houden voor mijn vrouwken,' en hij deed het. Als hij te huis kwam, was ieder te bed. Ook ging hij slapen zonder nog aan zijn schoone mastelappels te denken.

Wanneer hij nu, 's Zondags na datum, zijn lijnwaden kazak aantrok, om naar de hoogmis te gaan, dacht hij aan zijn twee mastelappels. Maar zie, ze waren in twee levende padden veranderd! Wat gedaan?... Een groot vuur aangelegd en de padden er in. Deze sloegen met hunne pooten het vuur uit en vlogen met groot gerucht door de schouw naar buiten. Negen nachten achtereen werd Pa de Cleer van de mare gereden.

(Denderwindeke.)

Vgl. ons n^r 46.

(1) Zijn pijpje aansteken.

49. De bierdrinkende pad.

Een arme weduwe, die herberg hield, kon moeilijk de twee eindjes van 't jaar aaneenknoopen. Ze dacht bij zich zelve: 'Indien ik de pintjes wat minder vol tapte, 't ware voor elk een klein, en voor mij een groot'. Zoo gezeid, zoo gedaan. Op zekeren dag komt er een geestelijke binnen en vraagt te drinken.

- 'Waarom tapt gij uw pinten niet vol?' zegt hij.

De weduwe legt de zaak uit, zooals zij gestaan en gelegen is.

- 'Ewel,' zei de geestelijke, 'ge wint daar niets bij, integendeel. Want al het bier, dat gij zoo aan de menschen onrechtvaardig onttrekt, wordt in den kelder door een pad uit de ton opgezogen.'

Dat kon de vrouw niet gelooven.

- 'Gaat ge mee, ik zal u de pad toonen,' zei de geestelijke.

En beiden daalden in den kelder. De vrouw keek toe, maar zag niets, doch de geestelijke deed het dier, met een stokje, van onder een stelling te voorschijn kruipen.

't Was een vreeselijk groote en dikgezwollen pad.

- 'Zie, hoe vet ze zich al gedronken heeft,' zei de geestelijke, 'en denk wel, dat ze, geen ontstolen bier te drinken hebbend, van uw eigen bier drinkt. Ge handelt dus in uw nadeel met de menschen het hunne niet te geven. Begin met van heden af iedereen het zijne te geven, en de pad zal hier uitdrogen gelijk een stoksken hout.'

En het gebeurde zoo inderdaad.

(Denderleeuw.)

50. Het witte paardje.

Zekere boer had een knecht, die nog al dikwijls des nachts op de baan was, en elken keer zag hij op een weide, die op zijn weg lag, een schoon wit paardeken loopen. 't Is wonder,' dacht de knecht bij zichzelf, 'binst den dag is dat paardeken hier nooit te zien, en 's nachts vind ik het altijd; den eersten keer dat het hier

nog eens staat, neem ik het mede naar onzen stal; de boer zal niet weinig blij zijn.’

Zoo, het was weer nacht, en de knecht trok wederom voorbij die weide, en zie, daar stond nogmaals het wit paardje. Zoodra het den knecht bemerkte, kwam het stillekens naar hem afgezakt; het liet zich een koord om den hals werpen en gewillig wegleiden. Onze man bracht het naar den stal en bond het vast. Dan legde hij zich te bed, in de meening dat hij een goede vangst gedaan had. Overtuigd dat hij zijnen boer een blijde verrassing ging bezorgen, liep hij in den vroegen morgen tot bij hem en zeide, terwijl hij zich in de Kanden wreef:

- ‘Meester, kom eens mede, ik heb iets voor u gevangen, dat van geen stroo is, en waaraan gij u zeker niet verwacht.’

- ‘Zoo, zoo!’ zei de boer, met eenige verwondering; ‘en wat hebt gij dan gevangen?’

- ‘Kom maar eens mee naar den stal, en gij zult zien welk schoon, wit paardeken ik dezen nacht gepakt heb.’

De boer liep in éénen adem naar den stal, maar stond verbaasd te kijken toen hij, in plaats van een wit paardje, zijn vrouw daar zag vastgebonden staan. Onze arme man voelde lood in zijn beenen; hij had de afwezigheid van zijn vrouw al opgemerkt en wist voortaan, waaraan zich te houden.

Een uur nadien vertrok de knecht met pak en zak; in zulk een Kuis wilde hij natuurlijk niet blijven wonen, en heeft de boer de heks niet losgemaakt, zoo staat ze er misschien nog.

(Kessel.)

Zie de aantekening bij ons volgend n^f.

51. Onder de hoogmis op lavei.

a) Adriaan de Rijck wist een haas liggen. Op een Zondag voormiddag trok hij er op af. 't Werd hoogmistijd en de haas was nog niet te zien. Toch bleef Adriaan op lavei staan en verzuimde zijn zondagmis. Onder de hoogmis kwam de haas vóór Adriaan staan. Deze schoot tweemaal, doch miste hem. Toen zei de haas, spottend:

- ‘Nu en hê-je mij wel niet, he? Nu en hê-je mij wel niet.’

En weg was hij. Adriaan had het afvegen van zijn neus.

b) Een anderen Zondag stond hij op patrijzen te loeren. De hoogmis was al begonnen, en hij had nog niets gezien. Daar verschenen ze plotseling vóór hem en zeiden:

- ‘Sta-je⁽¹⁾ daar weeral? Sta-je daar weeral?’

(Denderleeuw.)

Vgl. BOEKENOOGEN, in *Volksk.*, XX, 109; WOLF, *N.S.*, n^r 387, *Ons Volksl.*, IX, 202; *Wodana*, 44 vgl.

Hazen, vooral driebeenige, zijn heksendieren, evenals katten (doorgaans zwarte), paarden en honden, ratten en muizen, raven, eksters en uilen, slangen, padden en hagedissen, enz. Nooit evenwel nemen heksen de gedaante aan van duiven, zwaluwen of lammeren (WUTTKE, § 217).

52. De sprekende haas.

Een jager ging op jacht. Dicht bij een bosch gekomen, zag hij een klein haasje lopen. ‘Dat beestje is het schieten nog niet waard,’ dacht hij in zich zelve, ‘ik zal het maar laten lopen.’ Toen hij nu wat verder gegaan was, kwam daar een groote haas gelopen; deze riep onze jager toe:

- ‘Die 't kleine niet begeert, is 't groote niet weerd; die 't kleine niet begeert, is 't groote niet weerd.’

De man mikte en schoot, maar trof hem niet. En de haas, altijd roepend, liep voort en loopt misschien nog.

(Denderleeuw.)

53. Eksters.

Elksters, die in uw nabijheid komen zitten, duiden altijd nieuws aan, 't zij goed of slecht.

Verleden jaar, vertelde mij een vrouwtje, zaten wij in een neteligen toestand. Zekeren dag, dat ik de wasch gedaan had, was ik bezig met de kousen omhoog te hangen, toen echter een ekster boven mijn hoofd kwam

(1) Aldus te Denderleeuw, Herdersem, Lebbecke en omstreek.

zitten schetteren. Ik ging bij mijnen man, die in den hof werkte, en zei hem:

- a Zoudt ge gelooven, N..., dat onze Tist⁽¹⁾ bezig is met een goeden brief in de bus te steken?'

De man vroeg uitleg en glimlachte, ongeloovig. En, satterdelle, 't was waar ook, want 's anderdaags bracht de postbode hun een brief met 50 frank.

(Wieze.)

Evenals n^f 1 en de andere sagen van Ben, de Wolf opgeteekend in 1894.

Zie A. DE COCK, *Spreekw. op Volksgeloof berustend*, n^f 123; ook de aantek. bij ons n^f 51, en *Ons Volksleven*, XI, 132 vlg.).

54. Een heer in een dier veranderd.

Een vrouw van Oelter was naar Ninove drie brooden komen koopen. Toen zij buiten de Geeraardsbergschestraat kwam, ontmoette zij een heer, die zegde ook naar Oelter te gaan.

- 'Mag ik met u medegaan?' vroeg hij.

- 'Wel ja,' zei de vrouw, 'ik ben blij gezelschap te hebben.'

Toen de heer nader kwam, werd hij hoe langer hoe kleiner, en eensklaps veranderde hij gansch in een beest en begon aan het brood te bijten. De vrouw zette het op een loopen tot aan de herberg 'Den Os'. Daar vertelde zij wat haar overkomen was; zij had nauwelijks uitgesproken, als de deur openging en de heer kwam binnen. De baas deed hem buitengaan; doch hij wilde niet. Eindelijk nam men een Paaschnagel, men legde hem onder de deur en oogenblikkelijk was de heer verdwenen.

(Oelter, Ninove.)

Dat laatste is eenigszins in strijd met het algemeen volksgeloof omtrent de nagels der Paaschkaars. Vgl. onze n^{ts} 19-23; 24-26; ook ons n^f 55.

(1) Han zoon, die sinds lang in Frankrijk werkte.

55. Betooverd brood.

De grootvader van vrouw Boriau woonde te Denderhoutem bij een grooten boer, en zag op zekeren dag, op den boomgaard, een masteluin brood liggen.

- 'Dat zal toch voor iets kunnen dienen,' dacht de man, 'ik kan het thuis aan mijn hoenders geven,' en hij raapte het brood op.

Maar nauwelijks had hij het in de hand, of het brood veranderde in een grooten, rossen hond. De man, verschrikt, liet den hond vallen, doch zie, eer het dier den grond raakte, was het in een vuurvlam veranderd, die de kleederen van den man in brand stak. Deze ijde naar het neerhof en sprong in den mestpoel, waardoor de vlammen uitdoofden. Dan moest hij zich te bed leggen, en leefde maar eenige maanden meer.

(Denderleeuw.)

Vgl ons n^r 54.

56. Boerke Jans en het witte katje.

Boerke Jans, van 't Nijken, ging eens op een laten avond van de Plaats naar huis. Aan de Lindo, op 't Windikeveld, liep er vóór hem een wit katje. Hij nam het op en droeg het in zijn kiel naar huis. Hier sloot hij het in zijn kleerkas; maar 's anderdaags 's morgens was het veranderd in een doodshoofd. Te middernacht droeg hij het doodshoofd terug, en nauwelijks lag het op den grond, of het veranderde in een katje en liep het veld in.

Boerke Jans is van schrik uitgeteerd!

(Denderwindeke.)

Vgl. onze n^{rs} 57-59; ook *Volk en Taal*, VI, 40 vlg.; DESROUSSEAUX, *Moeurs de la Flandre franç.*, II, 321 vlg.; WAKKER, *Wintergrün, Sagen, Geschichten, aus d Prov Luxembvrg*, n^r 12Q.

57. Het doodshoofd te Meire.

Een dronkaard van Meire (bij Aalst) keerde, erg bezo-

pen, te middernacht naar huis en zag onderweg, op een haag⁽¹⁾⁽¹⁾, een witte komet⁽²⁾ hangen. Hij nam ze mede en lei ze thuis in een kist.

Toen hij 's anderdaags de kist opende, bevond hij, tot zijn verbazing, dat de komet verdwenen was en er een doodshoofd in de plaats lag. ‘Dat is tooverij,’ dacht de man, vol schrik, en hij ging dadelijk den pastoor spreken. Deze raadde nem ernstig aan, den volgenden nacht, op klokslag twaalf uren, het doodshoofd terug op dezelfde haag te dragen, en niet te vergeten een onnoozel kindeken op zijn arm mee te nemen, ‘anders zal het met u slecht afloopen,’ zeide hij.

Onze man volgde dien raad, en met een bevend hart trok hij tegen middernacht naar de aangewezen plaats. En zie, aan de haag vond hij een vrouw staan, die hem toesnauwde:

- ‘Zet uw kind neer.’

Doch de man hield het kind stevig vast, en lei dadelijk het doodshoofd op de haag; onmiddellijk veranderde het weer in een kornet. Toen zei de vrouw, die tooveres was:

- ‘Ge zijt gelukkig, dat gij 't kind niet neergezet hebt, want 't zou u 't leven gekost hebben.’

(Meire.)

Vgl. onze n^{rs} 56, 58, 59; vooral A. DE COCK, in *Volkskunde*, XXII, blz. 163, vlgg. 239 vlgg.; WODF, N.S. n^r 582, LUZEL, *Lég. chrét. d l. Basse-Bret*, II, 161 vlg., LE BRAZ, *Lég. dc la Mort*, I, 286 vlgg.; 303, P. SÉBILLOT, *Folkl de Fr.*, II, 429.
Vgl. ook onze n^{rs} 154 en 162.

58. De betooverde muts.

Een jongeling van Denderbelle keerde in den Zondagnacht, met een ferm stuk in zijn kraag, van Lebbeke terug naar huis en ontmoette halfweg, ‘op den Hippenteir’, een onbekende vrouw. Onbevreesd van aard en door den drank opgehitst, wilde hij met of tegen dank die vrouw omhelzen. Doch zij wist zich spoedig uit zijn

- (1) Dit n^r koti wel, evenals de n^{rs} 42 en 43, onder de spookgeschiedenissen gerangschikt worden
- (1) Rond het kerkhof?
- (2) Kornetmuts = soort van vrouwenmuts, bij de volksklasse en de boeren soms nog gebruikt.

armen los te wringen; in de worsteling was hem echter hare muts - een wonderschoone muts - in de handen gebleven. Toen hij nu bemerkte, dat de vrouw spoorloos verdwenen was, nam hij de muts mede naar huis, en sloot ze in zijn koffer, zonder er zich verder om te bekommeren.

In den loop van die week werd te zijnt de wasch gedaan, en onder de waschvrouwen werd natuurlijk over schoone kleeren gehandeld. Toen nu ook de mutsen ter sprake kwamen, mengde onze jongeling zich in het gesprek en zeide:

- 'Ja, maar niemand van u heeft zoo'n schoone muts als ik.'

Dat wilden de vrouwen niet gelooven.

- 'Waar zoudt gij ze gehaald hebben? Wat zoudt gij daarmee doen?' vroegen zij, nieuwsgierig.

Nu drongen zij zoolang daarop aan, totdat de jongeling toestemde om de muts voor de pinne te halen. Doch, pas had hij het deksel van den koffer opgelicht of hij gaf een luide schreeuw, dat het in heel het huis weerklonk, en alleman kwam toegesprongen. En wat zagen zij? Een grijnzend doodshoofd, en van de muts geen spoor. Wat nu gedaan? Er was toove ij in 't spel, dat was zeker, zei men eenparig. Men ging dus bij den pastoor, die aanstonds meekwam, om zich met eigen oogen te overtuigen. De brave man haalde de schouders op en wist den losbol geen anderen raad te geven, dan het doodshoofd den toekomenden Zondag terug te dragen naar dezelfde plaats.

- 'Die vrouw zal er op hetzelfde uur weerkomen,' zeide hij, 'en gij zult het voorwerp, doodshoofd of muts, terug moeten plaatsen, waar het behoort. Bovendien zult gij goed doen, om erger dingen te vermijden, een pasgedoopt kindje met u te nemen.'

Die raad werd stipt gevolgd, en den Zondag nadien trok de jongeling, met lamme beenen en zweetend van schrik, tegen het gestelde uur naar de plaats der ontmoeting. Nauwelijks was hij daar, of er stond opeens een vrouwmensch vòôr hem. Bevend van angst nam hij het

doodshoofd, dat op hetzelfde oogenblik weer in een vrouwenmuts veranderde, en zette die op haren kop. Toen keerde de heks zich dadelijk om en zei:

- 'Gelukkig voor u, dat gij dit kind bij u hebt, want anders brak ik u den nek en vloog met u naar d'helle.'

En daarop verdween schielijk het vrouwmensch.

(Denderbelle.)

59. De drie tooverkonijntjes.

Rosse Pier was naar Geeraardsbergen naar de markt geweest. Bij het terugkeeren, in Rapailenbosch, merkte hij dat er altijd drie konijntjes rond hem liepen. Hij zette zich neer tegen een boom, en zie, ze kwamen tot op zijn knieën gesprongen. Toen pakte Pier de beestjes, stak ze in zijn korf en trok er mee naar huis. Daar werden ze in 't stalleken in een kuip gezet, 's Nachts, ten twaalf uren, hoorde Rosse Pier plotseling een groot laweit. Vol schrik, sprong hij uit zijn bed, liep naar 't stalleken, en daar zag hij de kuip met de konijntjes rondwandelen. In zijn angst niet meer wetend wat hij deed, schopte hij het deksel van de kuip, en zie, twee oude wijven en een grijs manneken stonden daar nu vóór hem te dansen.

Pier viel in onmacht, maar toen hij bij 't eerste morgenlicht weer bijgekomen was, vond hij geen ander gezelschap meer dan de drie konijntjes. 'Daar zit iets achter, dat niet pluis is,' dacht Pier, en hij ging bij den schaper⁽¹⁾ te rade. Deze zei hem:

- 'Ge moet de konijntjes terugdragen, waar gij ze gevonden hebt, en terzelfder tijd een pasgeboren kind in uw schoot meenemen.'

En - Onz' Heer, die 't hebben wou - den volgenden nacht kwam zijn vrouw in de kraam. Pier nam het kindeken in zijn schoot, droeg de konijntjes terug naar Raspaillenbosch en zette ze daar neer. Toen zei een van de drie konijntjes:

- 'Ge zijt gelukkig, man, dat ge dit onnoozel bloed

(1) Schapers weten doorgaans meer dan een ander. Zie onze n^{rs} 93-94.

in uw schoot hebt, want anders zouden wij u hier den nek breken.’

(Denderwindeke en Grimmingen.)

Sage ook meegedeeld aan DE POTTER en BROECKAERT voor hunne *Gesch. der gem. Grimmingen*, blz. 59. Vgl. *Ons Volksl.*, IX, 200, DE COCK-TEIRL., *Brab. Sgb.*, n^{ts} 127-129, SCHAMBACH u. MULLER, *Nieders. S.*, n^f 197.

60. Een ‘zende’ luizen.

De werkmán van den pastoor kon op zekeren dag zijn werk niet gaan verrichten, omdat 's morgens heel zijn huis - mensch en beest - vól luizen zat. De pastoor komt zien wat er schort, en de werkmán zegt:

- ‘We zijn betooverd; zoolang gij ons daar niet afhelpt, kan ik niet komen werken.’
- ‘Morgen is 't gedaan,’ verklaart de pastoor, en 't was inderdaad gedaan.

Nu ging de werkmán weer naar den tuin van de pastorij en bereidde er twee groentebedden. Den volgenden morgen waren deze zoo platgetrapt als een dorschvloer; dat was de wraak der heksen. De werkmán herstelde alles, maar den tweeden nacht was 't nogmaals hetzelfde spel. Den derden nacht ging de pastoor met zijn stok in den tuin staan en sloeg de heksen links en rechts, dat ze schreeuwden en huilden. Toen was 't voor goed gedaan. Maar zie, den volgenden Zondag zat de pastoor zelf vol luizen, zoodat men een anderen pastoor moest bijroepen, om hem te onttooveren.

(Denderleeuw.)

Mij verteld door Leonie Van Herzeele, te Denderleeuw (in 1895).
Vgl. *Loquela*, X, 24; XII, 72; *Biekorf*, X, 12; *Rond den Heerd*, II, 81 vlg.; *Volkskunde*, XV, 129-137; *'t Daghet*, XIII, 30; *Wallonia*, X, 103; WOLF, *M.u.S.*, n^f 160; STIJN STREUVELS, *Ongroei* (in *Lenteleven*); ROLLAND, *Faune pop.*, III, 256; XII, 170; MBYRAC, *Trad. des Ardennes*, 179, 207; *Zeitschr. f. Volksk.*, V., 98 vlg.; *Blätter f. Pomm. Volksk.*, VI, 93; JEGERLEHNER, *Sagen a.d. Unterwallis*, 184.

61. Aangezette vlooiën.

Siska Lambrecht, van Gijzegem, werd op zekeren morgen ‘wakker gebeten’ door de vlooiën. Toen zij opsprong, zag zij dat haar hemd er vol van zat, en dat haar bed er van ‘vergeven’ was. Dadelijk stak zij alles in het water, maar des anderdaags 's morgens kriede het beddegoed weerom van dat ongedierte. Opnieuw werd alles gewasschen, maar even vruchteloos. Dat duurde zoo tien dagen. Een marskramer, die in dien tijd dagelijks bij haar een boterham kwam eten, en bemerkte dat Siska altoos haar zelfde beddegoed uitwaschte, vroeg haar wat er aan schortte. De vrouw vertelde hem de zaak.

- ‘Die vlooiën zijn u gezonden,’ zei de vent, ‘maar wacht, ik zal ze elders zenden. Wees gerust, morgen vroeg zijt gij er van verlost.’

En 't viel inderdaad zoo uit. Hoe de marskramer daarbij te werk ging, wist mijn zegsman niet.

(Gijzegem en Denderleeuw.)

Verteld door Siska zelve, die te Denderleeuw getrouwd was. Vgl. ons vorig n^r.

62. Door ratten overrompeld.

De mulder van Denderbelle kloeg bitterlijk over de schade, hem door de ratten toegebracht. Een bedelaar, die wekelijks om een aalmoes kwam, dat vernemende, vroeg een aardappel of twee, waaraan de ratten geknaagd hadden, en zei:

- ‘Kijk wel, ge zult al de ratten, tot de laatste toe, van uw hoeve zien verhuizen en recht bij de E... gaan.’

Dat was een hoef in de buurt, waar hij steeds voorbijgezonden werd. En, inderdaad, men zag prominentelijk de ratten, één voor één, wegtrekken.

(Denderbelle.)

Vgl. A. DE COCK-IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, I, n^r 24, WOLF, *Niederl. Sagen*, n^r 401; WARKER, *Wintergrun*, n^r 52.

63. Rupsen aflezen.

Wanneer te Denderleeuw een bezweerder de rupsen van een raapveld wil aflezen, gaat hij driemaal rond de partij rapen, onder 't opzeggen van St. Jans-Evangelie, wel zorg dragende na elke drie stappen één woord van dat evangelie uit te spreken, en aan 't eene uiteinde der partij een paar stappen opening te laten, langswaar de rupsen zouden vertrekken. Eens had een aflezer van Denderleeuw dat voorschrift niet in acht genomen, en wat gebeurde er? Al de rupsen waren in het midden der partij land op een hoop van een meter hoogte samengekropen. De boer stak zijn stok in den hoop, maar zie, al de rupsen kwamen met versnelden pas naar hem gekropen en de vent moest zich haasten dat hij wegwam.

(Denderleeuw.)

Zie daaromtrent mijn opstel in *Volksk.*, XV, 129 vlgg Ook A. DB COOK-IS.
TBIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, I, 58 vlg

64. Kikvorschen bezweren.

- 'In mijn jeugd,' vertelde een bejaard man uit Wieze, 'had men eens in onzen tuin een put gemaakt, om er zavel uit te schieten. Op zekeren dag zat er een puit in; ik sloeg hem dood, 's Anderdaags zaten er drie in; ik doodde ze weer. Den volgenden dag zaten er negen in, en al mijn doodslaan belette niet dat hun getal elken dag merkelyk vermeerderde. Op weinige dagen waren er in den put, waarvan de bodem één vierk. meter oppervlakte kon beslaan, zooveel puiten, dat zij 2 à 3 dik op elkander zaten. Ik werd ongerust en vertelde het geval aan mijne moeder, die zeven jaar lang op het 'Neerhof' gewoond had, bij de grootmoeder van den tegenwoordigen eigenaar. Moeder zei mij, dat haar oude meesteres, als in de lente de puiten den wal van 't N... bevolkten en door hun gekwaak des nachte de bewoners beletten te slapen, een takken gewijden palm nam, gedoopt in wijwater, en daarmede de wallen besprenkelde, tevens luidop St. Jans-Evangelie lezend. Gedurende heel den zomer waren de puiten dan weg. Nu wist ik genoeg, en

juist op dezelfde wijze ging ik te werk met de puiten uit onzen tuin. 's Anderdaags was de laatste verdwenen!

Bij onze Walen, in Frankrijk en in alle katholieke landen is het volksgeloof en volksgebruik, met betrekking tot St. Jans-Evangelie, nagenoeg hetzelfde.

(Wieze.)

Vgl. onze n^{ts} 63, 66 en 108; ook n^r 135.

Aangaande St. Jans-Evangelie, zie vooral: *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*, XXIII (1920), blz. 22-30; ook A. DE COCK, in *Volkskunde*, XV (1903), blz. 135-137; *Wodana*, 21, 23, 34.

65. Aangezette koortsen.

Vrouw Van H..., vlaskoopster van stiel, vreesde noch hel noch duivel. Eens, bij laten avond, moest zij voorbij het huis van Monica U..., die bij vele lieden als niet plus aangeschreven stond. De lust becroop haar nadere kennis met Monica te maken, en manmoedig als een dragonder trok zij binnen en bestelde een glaasje brandewijn. Het was winter. Buiten was het zoo donker, dat men geen hand vóór zijn oogen kon zien, en de weg lag zoo vol modder, dat men slechts met de grootste moeite vooruit kon. Of onze koopvrouw nu te diep in het glaasje gekeken had, weet ik niet, doch stellig is 't, dat zij den rechten weg maar niet kon vinden en den grondigen nacht 'marcheeren' moest. Afgemat en doodvermoeid, kwam zij eindelijk 's anderdaags te huis met de koorts op het lijf, die haar van dien dag af niet meer verliet. Wat zij ook aanwendde, nergens vond zij baat. De koortsen waren haar 'aangezet'.

Eindelijk toch werd zij in een klooster te Aalst van hare plaag verlost. Maar van dien dag af spotte zij met geen tooverheksen meer, want voor haar stond het rotsvast, dat Monica haar de koorts op het lijf gejaagd had.

(Wieze.)

Vgl ons n^r 34 en 95. Zie A. DE COCK, *Studiën en Essays*, blz. 254-256, en *Volksgeneesk. in Vlaand.*, 238 vlgg.; VAN ANDEL, *Volksgeneesk in Nederland*, 310 vlgg.

66. Melk dient betaald te worden.

Melk mag men niet wegschenken noch gratis aanvaarden: 'Geef er toch iets voor, al ware 't maar een knoop of een speld,' luidt het voorschrift, in heel België.

De boeren weten genoeg, hoe gevaarlijk het is, iets gratis weg te schenken. Een vrouw uit de Bellestraat, van Denderbelle, had zoo eens botermelk gegeven aan een doodarme buurvrouw. En zie, toen men die week aan 't kamen ging, bekwam men geen boter, maar er sprongen zooveel puiten uit het vat, dat het er van wemelde. De pastoor werd verzocht om, kost wat kost, de betoovering weg te nemen. Ten langen leste kwam hij en zei:

- 'Ik weet wel, dat gij iemand verdenkt; welnu, ga buiten.'

De vrouw gehoorzaamde; dan ving de pastoor zijn werk aan, en onttooverde huis en stal. Toen riep hij de vrouw bij zich en zei:

- 'Moederken, nu is alles gedaan, maar houd dat vrouwken zooveel mogelijk van het hof, en vooral geef nooit meer iets weg voor niet.'

(Denderbelle.)

Vgl. onze n^{rs} 65 en 108; ook de n^{rs} 67-70.

67. Melk wegschenken.

Een vrouw, die melk weggeschonken had, zonder zich te doen betalen, werd voor haar goedheid slecht beloond. Bij elke volgende botering was er maar geen boter te krijgen: er was hekserij in 't spel. De vrouw vroeg overal om raad, doch alle aangewende middelen bleken vruchteloos. Eindelijk werd haar aangeraden vooraf de botering te bederven door er allerhande vuiligheid in te mengen, en dan juist als vroeger het botervat af te kamen. Ditmaal had de boerin het pleit gewonnen: de hekserij was afgeweerd en keerde sedert niet meer terug, zoodat alles op het hof zijn ouden gang hernam.

(Wieze.)

68. Betooverde boter.

Vrouw Ph... kreeg het bezoek van de oude Christina

V..., die haar om een pint zoete melk kwam bidden. Daar de boerin voor dat oogenblik geen kon missen, schonk zij haar grootmoedig een kan botermelk.

- ‘Ongelukkiglijk is de dankbaarheid uit de wereld,’ zei vrouw Ph..., ‘want de feeks was oorzaak, dat wij in dezelfde week een steen⁽¹⁾ boter minder hadden. Daarbij was zij van allerslechtste hoedanigheid, evenals de melk, die blauw en dun was als pompwater. Wat echter wonder mag heeten, is, dat bij het koken dier melk, de boter kwam bovendrijven. Maar zie, dat heb ik gezworen: nooit of nimmer schenk ik nog een vingerhoed melk gratis weg, voor wien of wat het ook zij.’

(Wieze.)

69. Wanne-Marie.

Wanne-Marie, een stokoud moedertje met grijze haren, ingevallen wangen en gekromden rug, kwam bij de kinderen V. J... een pint zoetemelk koopen. Daar zij in huis niemand aantrof en den koestal openzag, ging zij er binnen en vond er de dochter van den huize aan het melken, 's Anderdaags, hoe men ook karnde en goot, er was geen boter te bekomen. ‘O! dat heeft die oude feeks van gisteren gedaan,’ kermde men, en gelukkig voor ons oudje verliepen er nog al eenige dagen, vooraleer zij zich op het hof vertoonde, want ze zou een slecht oogenblik beleefd hebben. Langzamerhand, en nadat de H. Berlindis van Meerbeke alles weer in den haak gebracht had, verdween de slechte indruk, maar nimmer heeft ons moedertje sedert op dat hof melk kunnen bekomen.

(Wieze.)

70. Geen boter.

Celia E... was een leelijke, oude jongedochter, met rimpelig vel, grijnzenden mond en sterk-gebogen rug. Om haar afstootend uiterlijke, haar eigenaardige levenswijze en haar geringen omgang met de menschen, werd zij algemeen als tooverheks aanzien en gevreesd.

Eens bracht zij een bezoek aan een lid harer familie,

(1) Drie kilogr.

zekeren P.V.S.J.... Het was rond den middag en de dochters waren juist aan 't melken, toen Celia het hof optrad. Den koestal ziende openstaan, wierp zij er 'nen oogslag in en werd getroffen door de prachtige beesten, waarover zij dan ook niet genoeg haar bewondering kon uitspreken. Naderbij gekomen, legde zij de hand op een koe, iets wat door een van de dochters, met leede oogen aanzien werd....

's Anderdaags, en ook de daaropvolgende dagen, kon men bij 't karnen maar geen boter bekomen. Er viel niet te twijfelen: Celia had door aanraking den stal behekst. Zooals het bijna altijd gebeurt, werden zonder uitstel de paters geraadpleegd. Deze verklaarden, dat er wel degelijk tooverij in 't spel was en dat zoolang de tooverheks de kwade hand niet opgeheven had er geen boter zou te bekomen zijn.

Celia werd dan ook goedschiks of kwaadschiks terug gehaald, en sindsdien is op de hoeve van P.V.S.J... alles weer in den haak.

(Wieze.)

Vgl. onze n^{rs} 71 en 115, *Volksk*, IX, 193, SCHELL, *Berg S*, blz. 166 (n^r 70).

71. De heks van Oelter.

Mijn vader vertelde mij, dat hij te Oelter een heks kende⁽¹⁾. Eens kwam ze bij hem aan huis en zei:

- 'Ik heb hier schoone andijviebladeren, ik zal ze aan uw koe geven.'

En ze ging werkelijk naar den stal. De volgende maal, leverde het karnen geen boter op, en het duurde lang, eer de koe weer boter gaf. Hoe het dier genezen werd, was hij vergeten, maar aan de heks had hij een ranseling beloofd, indien zij nog ooit den voet op het hof durfde zetten.

(Oelter.)

Vgl. onze n^{rs} 70, 72, 73, 74, 75, en 95.

(1) Daar waren er verscheidene, beweerde hij.

72. De dansende appel.

Nath. M... staat algemeen als een tooveres bekead. Verleden winter bracht zij bij een buurman, K.D.R..., een korf appels, die, niettegenstaande de tooverij, toch dankbaar aanvaard werden. Toen 's avonds nu het gezin genoeglijk rond de stoof gezeten was en moeder voor ieder een 'bloosaard' op de buis braden wou, gebeurde het dat een der appels aan 't dansen ging en van de buis op den grond rolde. Herhaaldelijk werd de appel weer op de stoof geplaatst, doch telkens ging hij opnieuw aan den dans. Tante, wegens ziekelijkheid sinds eenige weken van 't begijnhof van Aalst teruggekeerd, merkte op dat de appel, daar hij van Nath, kwam, wel betooverd kon zijn. En plotseling gingen de oogen open! O ja, er was geen twijfel. Nath, had de appels gebracht, om de familie te betooveren. Onder het slaan van talrijke kruisen, en het prevelen van allerlei gebeden, werden de betooverde appels weggebracht. Vrouw S..., aan wie ze nu gegeven werden, liet ze zich echter goed smaken.

(Moorsel.)

Vgl. de 3 volg. n^{rs} .

73. Een heks te Denderbelle.

Weduwe V.D.B... wordt door iedereen, zelfs uren in den omtrek, als een tooverheks gevreesd en gevluht. Zij is werkelijk een zonderling mensch, met een weerzinwekkend voorkomen en eigenaardige levenswijze. Vele lichtgeloovige lieden zullen dan ook, vooral des avonds, een kruis slaan, wanneer zij voorbij haar woning moeten. Pastoors en paters werden reeds menigmaal door vrouw V.D.B... geraadpleegd om de kwade hand, die naar hare meening op haar hof weegt, weg te nemen. Want tegenslag van allen aard, als ziekten in huis en stal, het niet bekomen van boter, hebben krachtig meegeholpen om het vermoeden van tooverij bij de bijgeloovige menigte ingang te doen vinden.

Geen moeder zou het wagen haar kind een appel of peer, of wat het ook zijn moge, uit de handen der we-

duwe te laten aanvaarden. Zelfs haar eigen schoondochter, die bij haar inwoont, schrikt en beeft, wanneer zij aan de vreemde handelwijze van haar moeder denkt. Hoe dikwijls die jonge vrouw reeds de Kapucijnen en de Augustijnen geraadpleegd heeft, zou ik niet kunnen zeggen, evenmin als het aantal bedevaarten, om dezelfde reden door haar ondernomen.

Eigenmondig verhaalde zij mij vòôr eenigen tijd tal van omstandigheden en bijzonderheden, die een lichtgeloovige wezenlijk aan het bovennatuurlijke zou doen geloof hechten.

- 'De eerwaarde paters Augustijnen hebben mij verzekerd, dat er wel degelijk tooverij bestaat, en zoo dikwijls ik mij in gezegenden toestand bevind, moet ik naar Gent weerkeeren, opdat zij het uitwerksel der tooverij op mij vemietigen zouden,' zegde zij ons.

In September jongstleden bracht de heks aan vrouw Ph..., wier echtgenoot sinds lang ziekelijk is, eenige fraaie perziken. Oogenshijnlijk werden zij met blijdschap en dankbaarheid aanvaard. Doch pas had zij het hof verlaten of de perziken verdwenen in den mestput. Eenige dagen later werd de os van vrouw Ph... ziek en moest reeds na weinige dagen afgemaakt worden. Geen twijfel, vrouw V.D.B... had het huis betooverd. Wat al verwenschingen haar achterduims naar het hoofd geslingerd werden, is onzeggelijk. Haar oudste zoon, echtgenoot van bovengenoemde schoondochter, ging rond denzelfden tijd zijn dochtertje bezoeken, - dat kind was uit vrees voor tooverij bij de ouders der vrouw gebracht geworden. Zijn moeder gaf hem, voor haar kleindochter, twee schoone appelen mee, doch de schoondochter verbood hem ze aan te nemen en smeed ze met verontwaardiging in den vuilbak, al zeggende:

- 'Wa' meende wel, ge kunt niet weten wat er van kan komen.'

(Denderbelle.)

74. Betooverd door een mastelle.

Te Wichelen was indertijd een vrouw, die voor een

tooverheks doorging. Toen zij eens van de markt kwam, had zij haar kleindochtertje een mastelle gegeven. De eerste beet, die het meisje er van opat, bleef in haar keel steken. Deze begon zoodanig te zwellen, dat men den dokter ging halen. Het meisje is verscheidene dagen bedlegerig geweest. Toen zij begon te genezen, stierven al hunne stalbeesten, het eene na het andere.

(Wichelen.)

75. Geen snoepgoed oprapen.

Vrouw Scheerlinck, van Herdersem, ging kort vóór zonsondergang haar gewasschen kinderkleedjes binnenhalen, en zag dat haar kind zich bukde om een stukje suiker op te nemen, dat op een kleedje lag. IJlings sprong zij er naar toe, om dat te beletten, en kon de lekkernij nog tijdig zelve grijpen. Doodsbleek van schrik, zei ze:

- 'God dank, dat ik nog in tijds kwam; anders was mijn kind betooverd.'

(Herdersem.)

76. God zegene u.

Wanneer iemand niest, moet men 'God zegene u' zeggen, om den niezer tegen betoovering te vrijwaren. Dat blijkt uit de volgende sage:

Een tooverheks was op de hoeve van een boer gekomen, om diens kind te betooveren. Op het oogenblik ('t was donker) dat zij aan deur luisterde of het kind niet niezen zou, kwam juist een dief uit den paardenstal, om met een paard de plaat te poetsen. Het kind niesde tweemaal, en de dief, die het hoorde, zei: 'God zegene u'. Het kind was dus gered, en de tooverheks was nu zoo kwaad op den dief, dat zij hem tot 's anderdaags 's morgens stijf deed zitten op het paard. Wanneer de boer in den morgen den betooverde vóór de staldeur vond, meende hij hem duchtig af te rossen, maar deze vertelde hem op welke wondere wijze hij het kind tegen betoovering beschermd had. De pachter, dat hoorend, vergaf hem zijn poging tot diefstal.

(St. Amands-Puurs en Steendorp.)

Vgl. WOLF, *Niederl. Sagen*, n^r 400; DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^r 13; *Ons Volksl.*, IX, 199, Eigen Schoon, IV, 4a vlg, *Wodana*, 36 vlg.

77. Een ongeloovige.

Vijftig jaar geleden woonde te Herdersem een metserherbergier, die algemeen bekend stond onder den bijnaam 'De Wegge'. Wanneer in zijn herberg, onder de klanten, gewaagd werd van tooverij, spotte hij telkens daarmee en lachte de lichtgeloovigen hartelijk uit. Op zekeren avond kwam. de tooverij weer ter spraak en sommigen beweerden, dat er werkelijk tooverij bestond en dat zij tooveressen kenden. De 'Wegge' schoot in een luide lach en zei:

- 'Onnoozele menschen, dat ge zijt! Al de tooveressen van tien uren in 't rond mogen dezen nacht op mijn bloot achterste komen tooveren.'

En zie, 's anderdaags, zeer vroeg in den morgen, toen de vrouw van 'De Wegge' de oogen opende, zag zij dat haar man geheel naakt in bed lag, en zijn hemd hing op een stoel van de slaapkamer!

(Herdersem.)

Verteld door mijn zwager, Frans Wauters (in 1912).

78. Toovergeld keert weder.⁽¹⁾

Jan Moens, oud-schepen te Herdersem, was een bijgeloovig man. Op zekeren morgen vond hij in zijnen gang een vijf frankstuk liggen, dat iemand onder zijn deur had gestoken. Hij had in dat geld geen vertrouwen, omdat hij het als toovergeld aanzag, en zulk geld, naar hij geloofde, keert terug tot zijn vroegeren eigenaar; het voert zelfs al het geld mede, dat er mede in aanraking komt. Daarom durfde hij dat stuk niet in zijn koffer steken, bij zijn ander geld. Eerst wilde hij een proef doen: hij legde op zijn huistafel een enkelen frank naast het verdachte vijf frankstuk, en 's anderdaags vond hij alles terug. Dan legde hij er vijf frank bij, met denzelfden uitslag. Daarna tien

(1) Vgl. *Keergeld (Loquela)*, VII, 84).

frank, dan twintig, maar het bleef telkens onaangeroerd. Toen was zijn wantrouwen verdwenen en hij legde eenvoudig het vreemde stuk bij de andere. Niets verdween uit zijn koffer.

(Herdersem.)

79. Betoverd.

Reeds lang is het geleden. Op een hoeve onder Beersel kwamen geregeld alle jaren een scharenslijper en zijn vrouw vernachten. De menschlievende en gastvrije boer gaf hun dan nog bovendien het avond en morgenmaal. Als vergoeding daarvoor sleep de man de schaar en de messen der pachteres.

Nu, het gebeurde eens, wanneer zij weer op de hoeve waren, dat na het avondmaal man en vrouw zulken hevigen twist kregen en zoo verschrikkelijk begonnen te vloeken en God te lasteren, dat de boer vol angst een kruis sloeg, denkende de hel te zien opengaan, om die godslasteraars te verzwelgen. Doch na korten tijd bedaarde het kraakeel en gingen allen ter rust.

- 'Geloofst gij,' zegde des anderdaags de boer aan zijn vrouw, 'dat ik met dit gemeen volk niet meer wil te doen hebben; 't is om Gods straffen over ons te trekken. Ik geef hun geen huisvesting meer.'

Het volgende jaar kwam de scharenslijper weer en verzocht om nachtverblijf voor hem en zijn vrouw, maar de boer weigerde vlakaf.

- 'Mogen wij dan hier niet meer slapen?' vroeg de vent.

- 'Neen,' zei de pachter kort af, 't is mijn laatste woord, en trek er maar gauw van door.'

- 'Boerken, dit zal u rouwen,' zei de scharenslijper, en hij vertrok.

Weinigen tijd nadien kwam de ziekte in den veestal. Al de dieren der hoeve werden ziek. Twee koeien stierven en de overige, ondanks de voortreffelijkste zorgen, welke men er aan besteedde, gaven bijna geen melk of boter meer en werden zoo graatmager, dat zij letterlijk op geraamten geleken.

Daarna was het de beurt der pachteres, doch zij herstelde gelukkiglijk na eenigen tijd. Nu werd de zoon ziek, die maar zeer langzaam genas, na veel geld aan geneesmiddelen te hebben uitgegeven. In één woord, het eene ongeluk volgde op het andere.

Het tijdstip waarop de scharenslijper altijd placht te komen brak aan, maar niemand verwachtte hem nog.

Op zekeren avond laat, kwam er iemand op het hof gereden, en hoe verwonderd stond de boer! 't Was de gevreesde rondleurder en zijn vrouw. Zij vroegen opnieuw om nachtverblijf. De boer had nu zulken schrik van dien man, dat hij aanstonds hunne vraag inwilligde. De pachter vertelde hem zijn ongelukken. met tranen in de oogen.

- 'Wat heb ik u verleden jaar gezeid,' zei de scharenslijper; 'doch heb nu maar moed, de plagen zullen wel ophouden en alles zal gauw hersteld zijn.'

Inderdaad, de ongelukken hielden op en er heerschte weer voorspoed en welvaart op de hoeve, zooals vroeger.

(Beersel, bij Heist-op-den-Berg.)

80. De Jippenessen in de omstreken van Ninove.

In meer dan één sage is te Denderwindeke spraak van Jippenessen⁽¹⁾ en van hun zwarte kunst. Deze zwervende benden, van Egyptischen oorsprong, waren, zoo vertelt men, voor godsdienstaangelegenheden uit hun vaderland gebannen. Zij verbleven hier te lande nagenoeg twee eeuwen. In holle straten, zooals te Nederhasselt, in de diepe baan van 't Grootveld - nu nog 'het heksenhol' geheeten -, doch meer rond pachthoeven, sloegen zij hun leger op. Zoo zegt mij de persoon, die mij deze inlichtingen gaf, dat zij te Dendervindeke een legerplaats hadden, te Dosselt aan Van Wilders' hof, en aan 't hof van Tonen de Pont, een tusschen de twee hoven van Steenhout en een aan Van den Broeke's hof, in de Krepelstraat. De oudjes ervan, wanneer ze tot last van het

(1) Jippenes of Gypepes, Gypsy.

gezin dienden of de berden niet gemakkelijk meer volgden, werden levend begraven. Twee zulke begraafplaatsen wijst men heden nog aan; een in de Krepelstraat en een in 't Onders, te Dosselt. Rond den put vierde men het afscheid luidruchtig door zang en dans. Een witte stuiver en een broodje werden tot reispenning naar 't Vaderland' meegegeven.

(Denderwindeke.)

Men schrijft ook *Gynnissen, Gipten of Djipten, Gitanos*, enz. (= Zigeuners, Bohemers). Zie daaromtrent: *Volkskunde*, I, 211-212, II, 89, 126; *Ronden Heerd*, IV, 256; X, 7, 21, 44, 146, *Ons Volksleven*, VI, 18, 't *Daghet* XII, 134 vlg., 16 vlg.; VAN DEN BERGH, *Wdb. v. Ned. Myth.*, 312-315; A. HENNE, *Hist. du règne de Charles-Quint en Belg.*, V, 213-216. In Opwijk vindt men nog de *Gippenessenbosschen* (*Eigen Schoon*, III, 62 vlg. Zie nog jaarg. IV, 46-48, en in Oudegem (bij Dendermonde, het *Jippenessenstraatje* (J. VAN DE VEDDE, in *Wodana*, blz. 36; WOLF, *Nied. Sagen*, n^f 408).

81. De Jippenessen te Dosselt.

De Jippenessen waren te Dosselt aangekomen. Onder de graanmijt van Tonen de Pont maakten zij van 's morgens tot 's avonds vuur, om zich te warmen en hun spijzen te bereiden, en toch schoot de mijt zelve niet in brand. De paardenknecht van 't hof, een struische kerel, zegde in zijn eigen: 'Het zal niet waar zijn, dat dit slecht volk het hof van mijn meester zal in brand steken'. En hij wilde de zwervers doen vertrekken. Tevergeefs, zij bleven! En daarbij moest de knecht, van aan 'den Houten Hamer', waar hij te vrijen ging, Kludde dragen met zijn zware ijzeren keten. Bovendien werd hij 's nachts van de mare bereiden en den volgenden nacht eveneens. 'Dat lieken is uit,' dacht onze gast den derden avond. Hij droeg het groote brodmes mee naar zijn bed en plaatste het, met de punt omhoog, op zijn borst. De mare kwam, viel in het mes en hij was verlost!

's Anderdaags, in den morgen, zegden de Jippenessen dat hun oude grootmoeder 's nachts schielijk gestorven was, en zij trokken met het lijk de Koolbaan op. Seder-

dien zijn er te Dosselt geen Jippenessen meer te zien geweest.

(Denderwindeke.)

Vgl. onze n^{rs} 134-137.

82. De Gynnissen van Oordegem.

Te Oordegem, wijk 'Kluise', op de plaats genoemd 'Het Beggelken', stond eertijds een kasteel. Het werd opgebouwd in één nacht, en 's morgens verdween het - zóó spraken de oude lieden. Daar woonden de Gynnissen, een soort van kleine, wondere vrouwkens.

Was er iets te wasschen in eenig huis, dan zetten de bewoners den wasch des avonds gereed, plaatsten er een potje koffie met een boterham bij, en des anderdaags was alles gewasschen, en boterham en koffie waren verdwenen. De Gynnissen deden niemand kwaad. Een oude vrouw heeft mij verzekerd, dat hare moeder met deze heksen heeft omgegaan.

Oude lieden zouden overigens zweren, dat het waar is. Een van mijn schoolmakers heeft mij verzekerd, dat iets dergelijks heeft plaats gehad op zijne parochie (Kluizen). Daar geeft men een anderen naam aan die heksen, naam dien ik nu vergeten heb.

(Oordegem.)

Mededeeling van D. in het *Pennoen*, 1880, blz. 78 (zie *Volkskunde*, II, 89).

83. Het ei als toovermiddel.

Ook de veldvruchten kunnen betooverd worden, en 't is bijzonderlijk tijdens de Lange Vespers van Allerheiligen, dat de heksen daarop uitgaan. Een boer van Denderleeuw had een dagwand land met tarwe bezaaid en de helft daarvan voor zijn knecht bestemd. Op Allerheiligen, onder de Lange Vespers, ging hij eens zijn akker bezoeken, om te zien of er geen kwade hand naar uitgestoken werd. Hij bemerkte een vrouwmensch op zijn stuk land en liet haar betijen. Toen zij vertrokken was, ging hij ter plaatse zien, en vond een ei op zijn partij tarwe

liggen. Nieuwsgierig om te weten wat daaronder schuilde, legde hij het ei in het tarwestuk van zijn knecht. En toen het oogst werd, had zijn knecht niets anders dan zwarte tarwe, terwijl de zijne opperbest was.

(Denderleeuw.)

84. Heksen op kruiwagenwielen.

Twee jongens van Denderhoutem gingen eens naar Steenhuize te vrijen. Ze waren 's nachts van hunne baan afgedwaald en, na lang gegaan te hebben, kwamen zij in 't veld aan een huis, dat geheel en al alleen stond. Daar was geen mensch te zien en er brandde in huis geen licht. Een eindje verder op hun baan ontmoetten zij een vrouwmensch op een kruiwagenwiel. Deze reed recht het huis binnen. Nog wat verder kwamen ze weer een vrouw tegen, en dan nog eene. Als ze nu nog een beetje verder waren, keken zij eens om, en zagen dat huis geheel in vlam en vuur. Bijna dood van schrik kwamen ze thuis.

(Denderhoutem.)

85. Betooverd door envoutement.

In Overmeire was een pachter, die slechts één kind had, een meisje, dat alle dagen, op zekere uren, door de sporten van de stoelen getrokken werd. Het gezicht was dan ook zoodanig verwrongen, dat het op geen mensch meer geleek. De vader ging bij de paters; deze zegden, dat het een buurvrouw was, die het kind martelde, en dat zij binnen de negen dagen in hun huis zou komen. Den zesden dag kwam de buurvrouw; de boer bond ze op een stoel en zeide:

- 'Ge gaat hier ontdoen wat gij gedaan hebt, anders verbrand ik u levendig.'

De vrouw kreeg schrik; zij nam een doosje uit haren zak, waarin een wassen kindje lag met spelden overstoken; zij nam er al de spelden uit en stak ze in een ander. Van dien dag af was het kind genezen.

(Wichelen.)

Vgl. DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^f 55.
 Ook A. DE COCK, in *Volksk.*, IX, 190-192, en XII, 244 vlg., WOLF,
Niederl. Sagen, n^f 410; en vooral DE KERDANIEL, *Recherches sur*
l'Envoûtement (Paris, 1898), BOEKENOOGEN, in *Volksk.*, XX, 113 vlg.;
 VAN DEN BERGH, *Ned. Myth.*, 290.

86. Klokheden des zondags gezet.

Te Moorsel ging 's Zondags iemand om eiers. De stokoude vrouw van den huize vroeg:

- 'Gaaf ge de kloek vandaag nog zetten?'

Op het bevestigend antwoord, klonk het:

- 'Welnu, ge zult geen enkele hen hebben.'

En inderdaad, het waren allemaal hanen; dat moet dus toch wel een tooverheks zijn, he?⁽¹⁾

(Moorsel.)

87. Onweder is heksenwerk.

Te Lede woonde een pachter met vrouw en kinderen. Zekeren dag was de meid in het bosch aan 't grassnijden, toen een hevig onweer opkwam. Het weerlichtte gedurig en het donderde en hagelde zoo geweldig, dat niemand zich buiten wagen durfde. Niemand bestond het de ongelukkige meid hulp te brengen. Te recht vreesde men dan ook voor haar leven. Nauwelijks toch was het tempeest aan 't bedaren, of de pachter en zijn huisgenooten liepen naar het bosch en vonden er de meid levenloos uitgestrekt. Haar aangezicht was zoo zwart als pek. Geen twijfel of de ongelukkige was doodgebliskemd. Men voerde haar dan ook mee naar de hoeve. De pastoor, in allerijl verwittigd, kwam aanstonds ter plaats, maar stond stom van verbazing en schrik bij het zien der meid, en hij deed haar terugdragen op de plaats, waar men haar gevonden had. Pas rommelde de laatste donderslag, of zij ontwaakte als uit een diepen slaap en zei met ontroering:

- 'Ei mij, wij hebben daar nu weer 'nen molen verpletterd.'

(1) Men kan er ook een schending van den Dag des Heeren in zien, en dan zou de sage als een legende mogen beschouwd worden.

En alzo kwam het uit, dat de meid met den duivel omging.

(Lede en Denderbelle.)

Vgl. GRIMM, *D.S.* n^r 251. SCHELL, *Berg. S.*, blz. 266; VAN DEN BERGH, *Ndl. Myth.*, 284-286; WUTTKE, *D. Volksaberglaube.* § 216.
Men denke aan Duitsch *Hexenwetter* en *Drutenwind*.
Vgl. ook A. DE COCK, *Studiën en Essays*, blz. 260 vlg.

f) Heksenmeesters, onttooveraars en wonderdoeners

88. Lowieke, de tooveraar.

Lowieke was destijds, een vijftigtal jaren geleden, een oud, grijs manneken. Hij had den naam te kunnen tooveren, en dat daar wel iets van aan was, bewijst het verhaal van mijn verteller, een man die in de buurt van den tooveraar was groot gebracht.

Ik laat hem het woord:

‘Toen ik nog bij mijn ouders thuis was, hadden wij vier schoone koeien, die allemaal veel melk gaven. Op zekeren dag, wanneer mijn moeder 's middags ging melken, trok zij uit den uier der beste koe niets dan zuiver water. Den volgenden keer was het weer hetzelfde lieken.

- “Moeder,” zei ik, “ik ga seffens naar Lowieke, want die koe is zeker en vast betooverd.”

Zoo gezegd, zoo gedaan. Ik legde het geval uit en het manneke ging aanstonds mee.

- “Is er geen vrouw in den stal geweest?” vroeg hij.

- “Ja,” zeiden wij, “een buurvrouw is dezen morgen naar de beesten komen zien en heeft deze, die nu water geeft, op haren kop geklopt en op haren rug gestreeld.”

- “Ik dacht het. Houdt die vrouw uit den stal. Zij zal morgen weerkomen, maar ziehier een stuk van den nagel der Paaschkaars. Steekt dit onder den dorpel van de deur, dan kan zij niet meer binnen.”

Daarna mompelde hij een gebed, terwijl hij in de vier hoeken van den stal rondging en eenige kruiskens maakte.

Des anderdaags 's morgens had moeder weer dezelfde melk als vroeger.

De buurvrouw kwam, zooals Lowieke voorspeld had, tot tweemaal toe, maar wanneer zij de klink opheffen wilde, trad zij niet binnen, maar ging terug.

Een andermaal werkte ik in den hof, nevens dien van Lowieke. Opeens hoor ik een hevig gerucht in zijnen hof.

Ik kijk door de hooge beukenhaag, en wat zie ik: Lowieke zit op zijnen kruiwagen en is tegen een grooten, zwarten hond aan 't worstelen, en doet geweld om hem te worgen. De man had nochtans geen hond, dit wist ik, en de hond deed zoo ielijk, dat ik het niet meer durfde aanzien. Toen ik eenige oogenblikken daarna nog eens ging piepen, was Lowieke gerust aan 't spitten, alsof er niets gebeurd was. Ik zegde dit tegen den persoon, bij wien ik werkte. Die verschoot daar niet van en zei:

- “Dat is nog niets, ik heb er al andere dingen van gezien.”

Ik kreeg eens goesting om ook te leeren tooveren. Ik ging bij Lowieke en vroeg om in de tooverkunst onderwezen te worden.

- “Dan moet ge 's avonds maar eens komen,” zei 't manneken.

Hij las mij voor uit een dik, oud boek met “katteletteren”, leerde mij allerlei bezweringen, maar wanneer ik telkens rond middernacht naar huis ging, zag ik alle soorten van monsters, maar Lowieke had gezeid, dat ik niet bang mocht zijn en voor niets mocht omgaan, dat de duivels mij niets konden doen. Den vierden avond zegde hij, dat er kruisefiksen op den weg zouden liggen, doch dat ik daar maar moest overloopen. Ik begon zulken schrik te krijgen, dat ik er aanstonds van door trok en de tooverkunst opgaf.

Ik vertelde mijn geval eens aan een jongeling van het naaste dorp. Neen, die was niet bang, noch voor hel noch voor duivel. Maar op eenmaal was het afgeloopen. In 't naar huis gaan moest hij door een jong dennebosch. Lowieke had gezeid, dat de takken van de boomen rond zijn beenen zouden slaan, maar dat hij niet vervaard moest zijn, dat, zoo hij maar doorging, hem niets kon hinderen. Goed, de jongen geloofde het niet, maar de takken sloegen zoodanig op zijn achterste, dat hij nooit meer naar Lowieke, den tooveraar, omzag.

Ik vroeg eens aan Lowieke, waar die vrouw, die onze koe had betooverd, dit geleerd had.

- “Van mij,” zei Lowieke; “zij betovert en ik onttoover, dat is stiel.”

Mijn verteller verhaalde mij nog het volgende over die vrouw:

Op een Zondag, na de hoogmis, kon zij niet meer uit de kerk. Iemand had een stuk van den nagel der Paaschaars in het sleutelgat der kerkdeur gestoken. Zij had herhaalde malen beproefd buiten te geraken, maar te vergeefs. Wanneer zij weder tot aan de deur kwam, trok de koster haar met geweld over den dorpel, en zoo geraakte zij buiten.

Op een anderen keer ging hij met haar en nog andere jongens en meisjes naar Scherpenheuvel. Onderweg kocht zij een peperkoek en wilde er van aan hen mededeelen. Eén nam een stukje aan en at er van. Weinigen tijd daarna gaf hij over en al wat hij braakte waren kleine spinnen. Hij is er wel een half jaar ziek van geweest.’

Zoo eindigde mijn verteller.

(Heist-Goor.)

Vgl. DE COCK-TEIRIJNCK, *Brab. Sagenboek*, n° 58.

89. Na drie dagen dood.

Het is reeds lang geleden. Het kindje van Frans teerde uit of ten minste 't scheen uit te teren. De geneesmiddelep van den dokter brachten geen baat en men nam zijn toevlucht tot een aflezer of tooveraar. Maarten, zoo was zijn naam, kwam spoedig, bezag het kind, belas het, maakte er een dozijn kruiskens over en herhaalde dit in alle hoeken van het huis. Maarten schuddebolde en zei:

- ‘Het zal te laat zijn, Frans; 't is jammer, dat gij niet eerder gekomen zijt.’

Frans ging daarna met Maarten een eindje wegs mede en er werd over het kindje gesproken.

- ‘Nog drie dagen heeft het kindje te leven,’ zegde Maarten.

En het was zoo inderdaad: den derden dag stierf het kind.

(Heist-op-den-Berg.)

90. De rector van Hulshout.

‘Als kind zag ik te mijnent, met Sint-Jan, de huifkarren der boeren, alsook het paard, met bloemen en kransen versierd en met zingende en dansende knechten en meiden opgepropt. De nieuwe meid of knecht, die bij een anderen boer kwam wonen, werd alzoo door diens geburen plechtig-vroolijk ‘uitgehaald’ en, door het dorp heen, naar den nieuwen meester gebracht. Wat ik nu zal zeggen is te Hulshout gebeurd, toen nog een parochie yan Heist-op-den-Berg.

De pastoor van dien tijd droeg den titel van Rector, omdat hij vroeger, zoo ik meen, aldaar een Latijnsche school bestuurd had. Welnu, vader vertelde ons meer dan eens, dat, ter gelegenheid van zoo 'n ‘verhuis’ met St. Jan, een boerenknecht, tot versiering van zijn kar, in den hof van den Rector een bloem had afgesneden, die slechts alle honderd jaar eens bloeide⁽¹⁾. Dat vernam de Rector, die besloot zich te wreken. Toen die kar nu vóór de pastorij kwam gereden, juist recht vóór de ingangspoort, bleef het paard met de kar en haar lading knechten en meiden plotseling roerloos staan: allen waren door den Rector ‘vastgezet’.

(Hulshout, Boisschot.)⁽²⁾

Vgl. de 2 volg. n^{rs} .

91. Een spoortrein vastgezet.

Een boerin kwam op zekeren dag in de statie en vroeg een reiskaartje, doch zonder een cent te betalen. De beambte weigerde het kaartje te geven. Dan werd ze kwaad en begon te dreigen:

- ‘Zoo ge mij geen kaartje geeft, zal ik den trein hier vastzetten.’

En het was gelijk ze gezeid had: de trein stopte en kon daarna., op geenerlei wijze, terug in gang gezet worden.

(1) Hier wordt de *Agave Americana L*, bedoeld, van welke plant zulks, ten onrechte evenwel, gezeid wordt.

(2) Die sage vind ik eenigszins anders verteld in *O. Volksl.*, XII, 173 vlg.

Hij stond en bleef staan, totdat men aan de vrouw een reiskaartje gegeven en zij zelve op den trein plaats genomen had. Nauwelijks was hij vertrokken, of men telegrafeerde naar de volgende statie, dat men den trein moest onderzoeken en er een boerin doen uitstappen, wier portret en kleeding men beschreef. Toen de trein bij de volgende statie aankwam, was er evenwel geen spoor van die vrouw meer te zien.

(Wichelen.)

Vgl. onze n^rs 90 en 92 Over dat ‘vastzetten’, zie A. DE COCK, in *Volkskunde*, XXIV, 142-149; 207-209; *Ons Volksleven*, IV, 193; FR. COECKELBERGS, *Sprookjes, Leg., Sagen* (1903), blz. 85; BOE>KENOOGEN, in *Volksk.*, XIX, 27-29, en 229-235, PANKEN, n^r 23, SCHELL, *Bergische Sagen*, 7, 27, 29, 49, 55, 86, 152, 177, 186, 208, 209, 397, 399; BARTSCH, *Sagen... aus Meklenburg*, I, 231, II, 322, KUHNNAU, *Schlesische Sagen*, III, 175, 189, 224, 237-242; JEGERLEHNER, *Sagen a.d. Unterwallis*, 26, 132 vlg.; SÉBILLOT, *Folkl. de France*, III, 483.

92. De schaapherder die de baanstroopers vastzet.

Een schaapherder van Beersel had te Mechelen een kudde schapen verkocht en met de ontvangen som, in zijn gordelbeurs verborgen, keerde hij nu terug naar huis. Toen hij in de bosschen kwam, die op zijn weg lagen, werd hij eensklaps door baanstroopers overvallen, die het natuurlijk op zijn geld gemunt hadden. Geen mogelijkheid om te ontsnappen. Als eenig redmiddel greep hij zijn geldriem en wierp dien vòôr zijn voeten op den grond.

- ‘Raapt hem nu op, zoo gij kunt,’ riep hij.

Maar de twee schurken bleven onbeweeglijk staan, totdat het 's anderdaags den herder liefde hen weder vrij te laten.

(Beersel, bij Heist-op-den-Berg.)

Vgl. de 2 voorg. n^{rs}.

93. Toovermacht der schaapherders.

Aan de schaapherders kent men ook een bijzondere kunst toe. Zekere schaapherder, toen hij op een weide kwam met zijn schapen, veranderde deze in een grooten

hoop hooi, en legde zich er dan op te slapen. Toen het tijd was om naar huis te gaan, wierp hij met zijn gaffel den hoop open en uit elk klein hoopje kwam een schaap. Iemand zag eens op een plek klaver, een menigte hoopjes mest, en was niet weinig verwonderd, toen hij na eenige oogenblikken ieder hoopje in een schaap zag veranderen.

(Wichelen.)

Vgl. ons volg. n^r, alsook ons n^r 59.

94. De schaapherder.

Op zekeren dag kwam een oude vrouw de hoofdonderwijzeres van het dorp⁽¹⁾ verzoeken, in de school te willen zeggen, dat zij geen tooverheks was, en tot staving daarvan toonde zij haar een certificaat van den pastoor, luidend als volgt: 'Ik, ondergeteekende, Goderus Gustavus, pastoor, verklaar en bevestig dat de weduwe De Windt valschelijk beschuldigd wordt van tooverij'.

Die vrouw vertelde haar de volgende sage:

Ik was een jong meisje en werkte op een hoeve. Het was in den oogst en wij moesten schooven binden. Daar kwam een onweer op, en op een amerij was heel de lucht betrokken.

- 'Toe, haast u wat,' zei de boerin, 'of wij krijgen, vóór de vlaag, het koren nog niet gebonden.'

Een herder, die daar voorbijging en dat hoorde, vroeg:

- 'Wil ik uw koren binden, bazin?'

Hij deed de arbeidsters in de gracht zitten, met hun gezicht in den berm, op hun gekruiste armen, hen streng verbiedende op te kijken. Ik had echter wel opgekeken, en zag wel 50 roode mannekens van geen el hoog, die aan het binden waren. De herder was een tooveraar.

(St. Elooï's Vijve.)

95. Een kind de koorts aangezet.

Een oude vrouw vertelde de volgende sage uit den tijd van haar moeder:

(1) Mej. Anna Germonprez.

't Was in den tijd dat mijn moeder nog leefde, zei ze. Ik en mijn zuster waren naar de vogelbolling gegaan, en ons Finneken⁽¹⁾ was meegeloopen. We gaven haar elk 'nen cent en ze kreeg nog eenen van 't vrouwmensch, dat bij ons was. Een halí uur later had ze alles 'opgesmokkeld'. De vrouw, die met de 'smokkeling (= snuisterij) leurde, was van Denderleeuw.

- 'Omdat gij al voor drie cents van mij gekocht hebt,' zei ze tegen ons Finneken, 'geef ik u een kaak van een schorre (= schol) voor niemendal. Loop er algauw mee naar huis en laat ze uw' moeder braden.'

Die schorrekaak was zoo slecht, dat het schaap er maar een beetje van opat en het overschot wegsmeet. Maar 's anderdaags kreeg ze de koortsen⁽²⁾ 'te peerd', en die kwamen op hun uur op en gingen op hun uur af. We spraken een schipper aan, en hij zei ons, dat hij er niet aan twijfelde of het waren 'aangezette koortsen'. Hij kwam hier in ons huis, en als ons Finneken hem zag, kreeg ze zoo'n schrik, dat ze huilde en schreeuwde. En als wij haar wilden geruststellen, meenden wij dat ze onze oogen ging uitkrabben.

- 't Zijn aangezette koortsen,' zei de schipper, 'en als ge wilt, zal ik de tooveresse hier vóór u doen verschijnen; zij heeft het schaap die ziekte aangezet met iets, dat maar een cent waarde had.'

Onz' moeder zei, dat ze het leelijke wijf niet wou zien. Dan gaf hij ons deze remedie:

- 'Lees vandaag negen vaderonzen ter eere van de H. Drievuldigheid, morgen acht, overmorgen zeven, enz., en den negenden dag zult ge maar één vaderons lezen. Daarbij moet ge kernen van 'pronkappels'⁽³⁾ halen en die in den grond begraven, zoo diep, dat ze niet meer boven kunnen.'

We deden dat allemaal, en negen dagen nadien was ons Finneken genezen.

(1) Haar dochtertje.

(2) Rond Denderleeuw zegt mep 'de ketsen', (altijd in 't meervoud).

(3) De ronde pompoen (*potiron* = *Cucurbita maxima* Duch.).

Sedert is die vrouw nog eens met haren korf aan onze deur gefeomen en ze wou ons een stufe schorre gratis geven. Mijn zuster deed me teeken, dat ik het niet mocht aanvaarden, maar ik heb het toch aanvaard en 2 1/2 cents in haren korf geworpen.

- 'Houd het maar voor niets,' zei het wijf, 'ik en kan ik toch nie meer.'

Maar ik heb haar het geld gelaten, en alzo was ik er vrij af.

(Denderleeuw en Liedekerke.)

96. Onttoovering door eiers.

Te Oelter was in den tijd een oude vrouw, die den naam had een tooverheks te zijn. Eens was er een kind zeer ziek, en zij zegde het te kunnen genezen; zij nam een hoed, vulde hem met eiers, en legde hem in een koffer. Op den hoed wierp zij het zieke kind: Na eenigen tijd opende zij den koffer; geen enkel ei was gebroken en het kind was genezen.

(Oelter.)

97. Het kind onttooverd.

Een herbergierster had een ziek kind, en dat weende zonder ophouden. Een oud-soldaat, die nu en dan in die herberg kwam, vroeg op zekeren keer aan de bazin:

- 'Maar wat deert uw kind, het doet niets dan schreien?'

- 'Ik weet het zelf niet,' zei ze; 'ik heb alle middelen reeds beproefd, om het te stillen en te genezen, maar 't is al verloren moeite.'

Daarop vroeg de man of hij het kind een nacht bij zich mocht nemen, hij zou het genezen, verzekerde hij. De moeder wilde er eerst niet van hooren, maar op zijn aandringen, en daar hij een brave vent was, stemde zij er eindelijk in toe. De soldaat vroeg veel hout⁽¹⁾, om hard te kunnen stoken, zeide hij; dat werd hem natuurlijk gegeven.

(1) De vertelster zei hier 'kolen', maar het geldt blijkbaar een houtvuur aan den haard.

Toen hij, met het kind op zijn schoot, in de kamer alleen zat, begon hij met ijver te bidden, en vergat ook niet altijd nieuwe stukken hout op den haard te leggen en zoo een heet vuur te onderhouden. Ropd middernacht was hij zoo verdiept in zijn gebed, dat hij nauwelijks hoorde twaalf uur slaan. Daar drong opeens een vrouw door 't sleutelgat binnen. De man geliet zich alsof hij haar niet zag en zette zijn gebed voort, en hoe meer hij bad, hoe dichter zij bij het vuur schoof. Daar vatten haar kleederen vuur, en onze man bad maar altijd voort, zonder zich om haar te bekommeren of er aandacht op te slaan. Toen tastte het vuur ook haren arm en haar been aan, en nu barstte de vrouw eensklaps los en smeekte om genade. De soldaat gebood haar eerst het arme kind te verlossen, dat zij zoolang al plaagde; daarna zoude hij ook haar verlossen. Dadelijk begon zij één voor één al de spelden uit te trekken, waarmede zij het lichaam van 't arme schaapje had volgestoken. Nauwelijks was de laatste speld er uit, of het kind was van zijn pijn verlost en staakte zijn geschrei. Daarop liet de soldaat de heks vertrekken.

- 'Zoo ik nog ooit van u iets hoor,' zeide hij, 'zal ik u levend verbranden.'

De ouders van 't kind waren in den hoogsten hemel van blijdschap; ze bedankten den soldaat wel honderdduizend keer en schonken hem een goede belooning.

(Kessel.)

Vgl. *Volksk.*, IX, X89 vlgg.; *Kunst- en Letterblad*, 1843, n^r 12, blz. 48;
WOLF, D. *Märchen u. Sagen*, n^r 164; *Ons Volksl.*, I, 65.

98. De bovennatuurlijke macht der geestelijkheid.

Pastors en andere geestelijken zijn dienaars van God, en bezitten daardoor een bovennatuurlijke macht. Wanneer zij iemand vijandig zijn, of wanneer iemand iets boos tegen hen in het schild voert, hebben zij maar te willen, om hem stijf en onbeweeglijk te zetten. Als er ergens

brand uitbreekt, loopt men spoedig pastoor of onderpastoor verwittigen, die in de meeste gevallen zoo gauw mogelijk ter plaatse snellen. Wanneer het grootste gevaar geweken is, hoort men dan dikwijls: ‘Wat geluk, dat meneer de pastoor daar was, of de geheele straat ware afgebrand’. Ofwel luidt het: ‘Gelukkig, dat de pastoor in tijds den wind heeft doen keeren, anders...’.

Toen, eenige jaren geleden, de schuur van vrouw H... door het vuur vernield werd, beweerde één der buurvrouwen, dat zoodra de onderpastoor aangekomen was, de vlammen ineensloegen en zich niet meer naar omhoog richtten, waardoor het gevaar voor de aanpalende gebouwen dan ook geweken was.

(Denderbelle.)

Zie *Volkskunde*, XXIV, 145; en A. DE COCK, *Studiën en Essays over Oude Volksvertelsels*, 249 vlgg.

99. Een brand te Wieze.

Te Wieze, een aanpalende gemeente van Denderbelle, barstte zekeren avond een hevige brand uit. Water was er niet meer te bekomen en intusschen woedde 't vuur maar steeds vreeselijker voort. Toen meneer pastoor, die ter plaatse gesnelde was, dat vernam, vroeg hij een schup, groef een putje en... er was water in overvloed.

Alhoewel geheel onwaar, heeft dit verhaal in vele huisgezinnen van Wieze ingang gevonden en vertelt men het met een overtuiging, die door niets aan het wankelen kan gebracht worden.

(Denderbelle en Wieze.)

100. De oude pastoor.

Een schrikkelijke brand had, vòôr vele jaren, een deel van het dorp Denderbelle in asch gelegd, en slechts aan de bovenmenselijke pogingen der toegesnelde menigte dankte men het behoud van het overige gedeelte der dorpsplaats. Wanneer de brand op zijn hevigst was en niemand het vuur op geruimen afstand naderen kon, kwam de stokoude pastoor aangesukkeld. Een dichte, ja

ondoordringbare Spaanschhouten haag scheidde hem van den vuurpoel. Doch, alsof hem niets belette, ging hij recht door, de haag liet hem doorgaan en hij naderde het vuur zoo dicht, dat niemand, die geen bovennatuurlijke macht bezat, het hem zou hebben nagedaan. Hoe men later ook zocht en herzocht, nergens was in de haag een spoor van den doorgang van den pastoor op te merken.

(Denderbelle.)

101. Paters kunnen onttooveren.

Brannekens' jongstgeborene, Rozalie, deed niets dan krijten, zoo bij dag als bij nacht. Wat men ook deed of beproefde, niets mocht baten. Het kind verkwijnende zichtbaar.

Soldaten, in de gemeente gekampeerd, en die Brannekens' huis bezochten, - want hij hield herberg, - verklaarden maar niet te begrijpen, waarom hij *dat doode kind* langer in huis dulden wou.... Volgens hen leed het geen twijfel, of er moest op die kleine een kwade hand rusten.

Zekeren dag trokken de ouders er mee naar de abdij der Benediktijnen, te Dendermonde. In 't weerkeeren kreet de kleine Roza zoo aanhoudend en zoo geweldig, dat. Brannekens, die haar droeg, alle geduld verloor en haar op den boord van een stuk land neerwierp.

- 'Daar,' zei hij, 'krijt nu maar zooveel ge wilt.'

Zijn vrouw echter, die een gevoeliger hart bezat, nam de ongelukkige kleine weer op en legde ze, tehuis gekomen, terug in haar wiegje. Zij sliep in en gaf sindsdien geen enkelen schreeuw meer, maar veranderde zichtbaar en rolde op als een molleken. De paters hadden de kwade hand verwijderd.

(Lede en Denderbelle.)

102. Bij de paters te rade.

In de omstreken van Aalst en Denderleeuw gaan de boeren, die aan beheksing van huisgezin en stalvee gelooven, gewoonlijk de paters van Affligem raadplegen. Een

man van Denderleeuw, die zijn hoomvee betooverd dacht, trok bij de paters en ontving o.a. deze aanbeveling:

- 'Iemand zal 's nachts driemaal op uw deur komen slaan; wacht u wel ze open te doen, anders zal de hekserij voortgaan.'

Den volgenden nacht werd er inderdaad driemaal op de deur geklopt, doch deze bleef gesloten; en de tooverij hield op. Karel Van der Str..., van Denderleeuw, was onvoorzichtig genoeg om in dergelijk geval de deur te openen, en nieuwe ziekten braken nadien in den veestal uit.

Tot een anderen boer had een pater gezeid:

- 'Te middernacht zal een hond onder uw vensters komen huilen; doe echter niet open.'

De hond kwam inderdaad, zooals de pater voorspeld had, maar de boer stoorde zich niet aan zijn gehuil, en ook hier bleef de hekserij achterwege.

(Denderleeuw.)

103. De oude moeder - een tooveres.

Een boer had veel tegenspoed in zijn koestal en wist niet waaraan dat toe te schrijven: er was een kwade hand over zijn huis gekomen, zoo besloot hij. Geen beter middel, in zulk geval, dan naar Dendermonde te gaan, bij de paters, en hij trok op. Nadat hij alles verteld had wat te zijnent omging, zeide de pater:

- 'Kort vóór middernacht zult gij met heel uw huisgezin beginnen te bidden, en op klokslag 12 uren van den nacht gaat gij gezamenlijk den stal binnen, om te zien wat er voorvalt.'

Eenigszins gerustgesteld keerde de boer naar huis, vast besloten den raad van den pater te volgen. Eerst laat IN den avond was hij weer thuis, en omtrent middernacht begonnen zij allen samen te bidden, en, toen het twaalf sloeg, gingen zij al biddend naar den koestal. Nauwelijks waren zij binnen, of daar opende zich de hooischelf en een vrouwmensch gleed naar beneden en viel op den rug

van de schoonste koe. Het beest zakte op den grond en was dood, en de heks verliet den stal, langs waar ze gekomen was. De ongelukkige boer herkende in haar zijn oude moeder, die het bakhuis in zijn tuin bewoonde.

's Morgens, heel vroeg reeds, ging de boer haar vinden en zei dat ze dadelijk moest vertrekken, daar hij geen tooverheksen op zijn hoeve toeliet.

- 'Ik zal vertrekken,' zei ze, 'zoo gij aan niemand vertelt wat ik gedaan heb.'

De man beloofde het, en het wijf vertrok. En sindsdien bleven de koeien gezond.

(Kessel.)

104. Betoverde zwijnen.

Jef H..., te Denderleeuw, had een koppel schoone zwijnen gekocht en gezond naar huis gebracht, 's Morgens vond hij ze alle twee in het hok gebonden liggen met een stroowisch, en niemand kon dien knoop losmaken. 'Daar schuilt tooverij onder,' dacht men, en de vrouw ging bij den pastoor. Deze schudde het hoofd en zei:

- 'Dat tooveren is enkel superstitie; ga maar gerust naar huis.'

De echtgenoot dacht er anders over en trok ook naar de pastorie, om de zaak eens beter uit te leggen.

- 'Welnu,' zei de pastoor toen, 'zeg aan uw vrouw dat zij bij mij eens te biecht en te kommunie gaat.'

En de vrouw deed het. De pastoor legde haar op, negen achtereenvolgende dagen drie vaderenzen te lezen, 'en den 9ⁿ dag,' zeide hij, 'zal men u willen bang maken, maar ge moogt geen schrik hebben'. De vrouw beloofde dat voorschrift te zullen volgen.

Te middernacht van den 9ⁿ dag hoorde zij een vreeselijk rumoer op den zolder: stukken hout en koffers werden heen en weer geslingerd, zoodat het huis daverde. Doch de vrouw hield zich kloek. De man lag naast haar gerust te slapen en hoorde niets.

Toen men den volgenden morgen op den zolder ging

zien, lag alles op zijn oude plaats Sedert zijn de zwijnen nooit meer gebonden geweest.

(Denderleeuw.)

Vgl. ons n^r 174

105. Brannekens betooverd.

De oude Brannekens was steeds een vieze kwant geweest. Van een ijzersterke natuur, was hij nu toch eenmaal aan het 'kwalsteren'⁽¹⁾ gegaan.

Op zeer weinige dagen was de blos van zijn wangen verdwenen en vervangen door een vuile, gele kleur. Alle eetlust was weg, als bij tooverslag, en van den eens zoo krachtigen man bleef slechts een nog levend geraamte over.

Iedereen dacht en zei dan ook: 'Brannekens is 'ne vogel voor de kat'.

Vele raadgevingen werden gevolgd, allerlei geneesmiddelen beproefd, doch te vergeefs. Het was alsof het kwaad er mede bemoeid was. Dit gedacht werd dagelijks versterkt door allerhande maren, die hem en zijn huisgenooten door geloofwaardige buurvrouwen aangebracht werden.

Ten slotte kwam men er dan ook toe te gelooven, dat een kwade hand over hem was gekomen. Een stokoude vrouw uit de buurt, die men sinds lang verdacht had met booze geesten te heulen, had hem dat gelapt.

Meter, Brannekens' schoonzuster, die bij hen inwoonde, - een wondergeleerde vrouw voor haren tijd, en die al menige list der booze geesten verijdeld had, - trok dan ook zonder dralen naar de abdij der Benediktijnen, te Dendermonde.

Zij bracht een pakje mee, dat oogenschijnlijk niets dan gemalen beenderen, ja, gemalen beenderen van doode menschen bevatte. Iets anders kon men er niet van maken.

Dagelijks moest de zieke er een weinigje van innemen en de boet onderhouden gedurende negen dagen lang, op deze wijze: negen vaderonzen den eersten dag, acht den

(1) Langdurig kwijnen.

tweeden dag, en zoo steeds verminderend tot één vaderons den negenden dag.

Dit alles moest telkens vóór zonsopgang geschieden, anders was het heele werk te herbeginnen.

Moeder Brannekens paste er dari ook bijzonder op, dat er aan de stipte uitvoering niets ontbrak. Eindelijk verscheen de negende dag, de laatste. Om zich zeker niet te overslapen, bleef moeder den ganschen nacht waken. Pas had het middernacht geslagen, of zij wilde Brannekens wekken. Maar dit was geen klein werk. In vorige nachten had hij geen oog kunnen dichtdoen, maar had steeds liggen wentelen en woelen. Nu evenwel sliep hij zoo vast, zoo vast, dat zij slechts met de allergrootste moeite er in slaagde hem wakker te krijgen. En wat moeite het gekost heeft, onder het lezen van den laatsten vaderons, hem wakker te houden, o, dat kan men geen menschen wijsmaken.

Eindelijk toch was het gelukt, en zie, op dat oogenblik was het hem alsof hij uit een langen, bangen droom schoot. Maar 's morgens, bij het opstaan, o Jezus, Maria, wat zag hij? Zijn pikzwarte haren waren nu sneeuwwit geworden, bij zooverre, dat hij zich zelven in den spiegel niet meer herkende, en de koster in de kerk van de hoogzaal daalde om zich te overtuigen of het wel degelijk Brannekens was, die daar zat.

Verder in den dag, toen de zon reeds hoog aan den hemel stond en Brannekens sinds lang uit de kerk weergekeerd was, kwam de heks naar zijn toestand vernemen. Gelukkig dat hij de vraag niet gehoord had, en er dus niet op antwoordde, anders was hij terug in den duivel zijn macht gevallen.

(Lede en Denderbelle.)

106. Een flinke knaap behekst.

Arnold Wellens⁽¹⁾ was tot zijn 13 jaar een gezonde, kloeke jongen. Een buurvrouw, B. P..., een oude heks, kwam dikwijls bij ons in huis, om door den kleine een boodschap te laten doen, en dan gaf zij hem telkens een

(1) De eigen broer der vertelster.

of andere snoeperij. Op zekeren keer had hij wederom Voor haar een boodschap verricht, en dan kreeg hij muntebollen, die hij onmiddellijk opat. En zie, daar begon zijn keel te zwellen en hij werd door krampen gepijnigd, en dat duurde zoo den heelen dag. De geneesheer, er bij gehaald, schreef een fleschje voor, doch een buurman raadde aan, naar Dendermonde, bij de paters, te gaan. Eerst en vooral trok mijn moeder bij haar buurvrouw, B. P..., en deed haar het geval uiteen. B. P... keurde de bedevaart goed, maar dadelijk na het vertrek van moeder, greep zij haar tooverboeken, en wist zoo den goeden uitslag van den beeweg te beletten. Want, ge moet weten, wie naar Dendermonde bij de paters gaat, speelt 'leven of dood'; als de heks het plan weet te verijdelen, is 't de dood, zooals in dit geval.

De pater schreef een negendaagsche boet voor en gaf drie medaljekens voor den zieke: één moest hij altijd op zich dragen, één elken keer in zijn drank en één in zijn medicijnen steken.

Doch niets hielp; de krampen duurden voort. De jongen zag den kop van de heks bij zijn bedsonde, terwijl ze voor de andere huisgenooten onzichtbaar bleef. Een andere broeder bemerkte evenwel, een paar avonden, dat de heks aan 't buitenvenster op een bankje stond, naar het ziekbed keek en dan verdween. Vòor den negenden dag stierf de arme jongen: 's Morgens, heel vroeg reeds, trad B. P... binnen en vroeg:

- 'Is 't met den kleine wat beter?'

- 'Ja, 't is wat beter,' antwoordde moeder, zonder erg, en dat was zijn doodvonnis.

Een vraag van een tooveres mag men nooit met 'ja' beantwoorden; moeder had enkel mogen zeggen: 'hij is wat beter', zonder een 'ja' er bij.

Een half uur nadien was de jongen dood. Dan kwam alles uit en wist men dat B. P... mijn broer betooverd had. Toen zij 's anderdaags kwam vragen, om den doode eens te mogen zien, werd zij buitengekegeld, en mijn vader meende haar omver te schieten.

(Kessel.)

Vgl. W. DIJKSTRA, II, 152.

107. De stekken der H. Drievuldigheid.

V. K... 's jongste dochttertje was sinds lang ziekelijk. Niettegenstaande de beste en aanhoudendste zorgen, wilde er maar geen beternis in haren toestand komen en langzaam maar zeker nam hare verzwakking toe. Koortsen, die bij tusschenpoozen zoo hevig waren, dat men de kleine maar niet stilhouden kon, deden vermoeden dat er 'het kwaad mee gemoeid was'. Het was alsof iemand alsdan de zieke op het lichaam zat en de borst te pletter drukte. Bedevaarten her- en derwaarts werden ondernomen, gebeden gestort, tal van kaarsen geofferd en ontstoken, doch niets mocht baten. De paters van Affligem en Dendermonde werden geraadpleegd en brachten evenmin beternis aan. Weliswaar had men op een dezer plaatsen gezeid, dat het kindje nog niet sterven zou, en, indien het dan toch gebeuren moest, de tooverheks vóór het afsterven in huis komen zou. De Augustijnen, te Gent, verzonden naar den heer pastoor der parochie, die denzelfden dag nog ten huize van V. K... verscheen. Ziende dat het kind aan een borstziekte leed, vertrok hij zonder kruis of teeken over de zieke te maken, wat moeder V. K... lang niet beviel.

Zoo stonden de zaken, toen zeker B... bij toeval de zaak ter oore kwam. Deze verklaarde een onfeilbaar middel ter bestrijding van de koortsen te kennen. Bij vrouw V. K... geroepen, vertrok hij kort daarop naar Aalst, waar hij in het een of ander klooster de *Stekken der H. Drievuldigheid*⁽¹⁾ wel zou vinden. Intusschen werd de zieke onderzocht door een tweeden geneesheer; er volgde weldra beternis en zij genas langzamerhand. Moeder V. K... blijft evenwel staande houden, dat alleen de *Stekken der H. Drievuldigheid* haar kind genezen hebben.

(Wieze.)

108. Door vorschen geplaagd.

Een hoeve van Kessel, waar zeven koeien op stal stonden, was betooverd. M. en Is. Spr..., broeder en zuster, woonden daar samen. Als M. op 't veld was, en met de

(1) Waarin die bestaan, wordt niet gezeid.

schop mest van den mesthoop afstak, kropen er telkens vorschen uit, die een luid gekwaak lieten hooren. Ging ze de koeien melken, zoo kwamen er altijd rond haar en de melkimmers vorschen gesprongen, maar ze konden er niet in; ging zij het vee drenken, zoo wilden er vorschen in de kuip springen, maar het lukte hun niet. Wanneer men 's Zaterdags kuischte en schuurde, kwam de bornput vol vorschen. Des nachts zag de boerin zich door kwakende vorschen omringd. Toen zei M. tot haar broer:

- 'Jongen, we zijn betooverd, daar is geen twijfel aan.'

's Anderdaags, met den eersten trein, trok Is. naar Dendermonde, bij de paters Benediktijnen, en vertelde hun zijn geval. De pater gaf hem veertien medaljes mede, twee voor elke koe, om ze aan hun hoorns te hangen. Als het vee te drinken kreeg, moest men ieder keer de medaljes eerst in den drank doopen. Negen dagen lang diende men een boet te onderhouden:

- 'Die negen dagen,' zeide hij, 'zult gij nog altijd vorschen rond u zien; sla ze dood, zooveel mogelijk met één slag. Na den negenden dag zullen de vorschen wegblijven en alles zal gedaan zijn.'

En het viel zoo precies uit. En dat is waar gebeurd.

(Kessel.)

Vgl opze n^{rs} 64 en 66.

109. Hekserij te Moorsel.

De kinderen de Wolf hadden wondergoede koeien. Toch begonnen ze eens te sukkelen in den stal. Als de melk uit den uier kwam, was ze goed en frisch, doch een half uur later stonk ze reeds. Dat zij geen boter konden krijgen, spreekt vanzelf, en het weinige dat er van voortkwam stonk eveneens. Velerlei middelen werden aangewend, doch het een hielp zoo min als het ander. Eens nochtans, één enkele maal, hadden ze weer goede melk en boter: het was toen hun vader bediend werd en O.-L.- Heer hun huis werd binnengedragen. Den dag nadien echter was alles weer om zeep. Ten einde raad, gingen

zij bij den pastoor. Deze beloofde eens te komen, doch hij, moest eerst, naar hij zei, de macht vragen aan het bisdom. Omtrent acht dagen later - op een Vrijdag - kwam hij te hunnent, deed zijn stoel aan en begon te lezen, te lezen, te lezen...

Intusschen was de zoon de Jezuïeten van Aalst gaan raadplegen. Deze raadden aan, buiten de verplichte Paaschkommunie, nog een andere kommunie te doen met heel het huishouden en daarbij een novene te lezen.

- 'Heel het kollege,' verzekerde de pater jezuïet, 'zou met hen meelesen.'

Toen vader de Wolf kort daarop gestorven was, waren 's nachts, terwijl men bij het lijk waakte, alle deuren slotvast. Plotseling, zonder dat iemand iets gehoord of gezien had, stond er een vrouwspersoon te midden der kamer. Het was de tooverheks, die de kwade hand op de hoeve geworpen had. Nonkel de kanunnik verklaarde, toen zij hem dat alles vertelden, dat zij zonder de tusschenkomst van den pastoor nooit verlost zouden geweest zijn. Tot zekerder bevrijding hebben zij sindsdien een Paaschnagel onder alle deuren verborgen, en daardoor was de macht der heksen op hunne hoeve voor goed gebroken.

(Moorsel, bij Aalst.)

Vgl. onze n^{rs} 19-25, 88.

110. Tooverij in een koestal.

In mijn jongheid kwam er - nu 50 jaar geleden -, in onzen koestal (bij Willems, op den Boschkant), een vreemde ziekte: vandaag vonden wij 's morgens een koe dood liggen; 's anderdaags twee, die zich aan de kribbe verhangen hadden. Daar scheen 'het kwaad' mee gemoeid. Moeder trok naar Gent, bij de paters Augustijnen. Negen dagen lang moesten wij 's avonds de boet onderhouden, maar al de leden van het huisgezin dienden aan het gebed deel te nemen. Dat werd natuurlijk aldus gedaan. Doch zie, den negenden dag had mijn oudste broer wat langer gewerkt op 't veld en dan nog wat gedraald. Daar hij zoo lang uitbleef, was men thuis toch reeds be-

gonnen met de boet te lezen, overtuigd dat hij spoedig komen zou en het gebed met de anderen zou kunnen eindigen. Op den terugweg naar huis, voelde mijn broer zich op dit oogenblik aangegrepen en van hier naar ginder geslingerd. Met moeite geraakte hij thuis, waar juist het gebed geëindigd was. Van dien dag af was de ziekte verdwenen.

(Herdersem.)

Verteld door den zoon Willems zelf.

111. Onttooverde veestal.

Tweemaal was de veestal van L. Van H... reeds uitgestorven. Al de maatregelen door den veearts voorgeschreven, als herbezetten, hervloeren, bekalken en dergelijke dingen meer, brachten maar geen aarde aan den dijk, en de eene koe stierf na de andere. Ten einde raad, ging hij de paters van Bornhem bezoeken. Een onder hen vergezelde hem en kwam ter plaats. Hij doorzocht het hof in alle richtingen en sloot zich eindelijk in den veestal op.

Wat hij er verricht heeft, is mij niet ter oore gekomen. Stellig is 't dat hij, na verloop van eenigen tijd, er weer uittrad met deze woorden:

- 'Alles is volbracht. Ge moogt er gerust uw koeien weer in plaatsen; zij zullen u niet meer ontnomen worden.'

En inderdaad, sinds dien tijd, 'zegt de vent', is er niet één koe meer gestorven.

(Denderbelle.)

112. Het stervende paard weer hersteld.

Het paard van F.V.H... was doodelijk ziek en had schijnbaar maar weinige oogenblikken meer te leven, wanneer zijn broer J..., kapucijn, met eenige ordebroeders het ouderlijke huis binnentrad. Dadelijk waren de paters met het voorval, dat druk en kommer in huis brengen zou, bekend gemaakt. Samen gingen zij eens eventjes naar het arme dier zien. Een onder hen, de overste

waarschijnlijk, beschouwde het stervende beest met buitengewone aandacht en zei ten slotte:

- 'Wel, hebt geen vrees, uw paard zal nog niet sterven.'

En oogenblikkelijk sprong het op, zoo frisch en gezond als het maar ooit geweest was.

(Denderbelle.)

113. Misgeboorten door tooverij.

Boer C..., van Denderbelle, ontmoette, toen hij met zijn koe terugkwam van den stier, een zoogezeide tooveres van zijn dorp. Sindsdien hebben al zijn koeien, achtereenvolgens, na vijf maanden dracht, een misgeboorte gehad. De paters Augustijnen van Gent hebben eindelijk de kwade hand opgeheven.

(Denderbelle.)

114. Een betooverd en onttooverd meisje.

Bij pachter Sis Sch..., te Denderhoutem, woonde eens een dienstmeid. Op zekeren nacht hoorde zij aanhoudend roepen: 'Marie! Marie!' Ze stond op en ging zien wie er riep, en ze zag daar drie vrouwen in het zwart gekleed, die de hand op haar legden en haar alzoo betooverden. Van dan af voelde de meid zich, elke maal dat het uur sloeg, zoo bij dag als bij nacht, onweerstaanbaar gedrongen om te dansen, maar zoodra zij het grondgebied der naburige gemeente Haaltert betrad, hield de tooverij op en voelde zij geen danslust meer. Te Brussel, waar zij voor eenige weken ging wonen, danste zij evenmin, maar weergekeerd naar Denderhoutem, bij denzelfden pachter, deed de hekserij zich weer gevoelen. Zoodra zij de grens overschreed tusschen Haaltert en Denderhoutem, herbegon ze te dansen. De boer werd eindelijk ongerust in haar en ging den pastoor raadplegen. Deze zeide:

- 'Doe haar te biecht en te kommunie gaan.'

Doch ze weigerde en bekende dat zij betooverd was.

Toen de boer haren toestand aan den pastoor uitlegde, raadde deze hem aan naar Affligem bij de paters te gaan. Dadelijk trok de boer er heen, en de paters zeiden:

- 'Doe haar, onder bedreiging van wegjaging, te biecht en te kommunie gaan, en haar, negen dagen lang, 's morgens en 's avonds, vijf vaderonzen luidop lezen, en werp telkens wat gewijd zout in haar voedsel.'

Met wegzending bedreigd, gehoorzaamde zij eindelijk, ofschoon met tegenzin. Na de negen dagen was zij onttooverd en danste zij niet meer.

(Denderhoutem.)

Vgl. *Wodana*, 34.

115. Door aanraking behekst.

Bij E. Bolsens, te Beveren-Waas, kwam eene in 't zwart gekleede vrouw in den winkel, om kaas te koopen. Daar de winkelierster sedert de week te voren in de kraam was en te bed lag, bestelde haar dochter het gevraagde, doch ze moest even in de slaapkamer gaan bij moeder, om pasmunt te halen. Intusschen was de zwarte vrouw in de keuken gegaan, waar een kindje van eenige dagen oud in de wieg lag. Bij het terugkomen in den winkel, zag de dochter hoe de zwarte vrouw met hare hand over het kindje zijn gezicht wreef.

- 'Halt! daar moet gij afblijven,' zei het meisje tot de vreemdelinge.

- 't Is omdat ik geen kind kan hooren schreien,' antwoordde zij.

Doch, nauwelijks was ze buiten, of het kind begon zoo hevig te schreeuwen en met zijn voetjes te stampen, dat het verschrikkelijk was. Onderwijl kwamen de broeders thuis; deze gingen bij een oude, godvruchtige boerin uit de buurt eeri heiligdom van O.-L.-Vrouw halen en legden dit in de wieg, maar het bracht geen beternis; zij moesten het kindje uit de wieg nemen, want het huilde en sprong omhoog als een bezetene. Toen gingen zij naar de pastorie; de pastoor las eenige gebeden en zei, dat alles nu wel zou gedaan zijn en zij gerust mochten terugkeeren naar huis, 's Anderdaags is de pastoor bij den winkelier gekomen en heeft dan het kind 'gewijd'. Nu lag het zoo stil als een muisje, en de zwarte vrouw werd nooit meer weergezien.

(Beveren-Waas.)

Vgl. onze n^{rs} 70, 71, 114.

116. Het kind van den douanier.

Te Antwerpen, op 't Kiel, woonde een douanier met zijn vrouw en een kindje van drie maanden. Tot groot verdriet van de ouders, ging dat kind maar niets vooruit, en was nu nog juist gelijk den eersten dag na de geboorte. De vrouw had een goede vriendin, die haar dagelijks kwam bezoeken en troosten. Ten einde raad, ging de moeder met haar kleintje bij de Jezuïeten, en zegde dat zijn toestand eerder verslechterde dan verbeterde. De pater legde de ouders een zware boet op, die ze dienden te onderhouden; tevens gaf hij hun een gewijd voorwerp mede, dat zij onder den drempel van de deur moesten steken:

- 'Er komt alle dagen iemand bij u,' zei de pater, 'en die zal nu voortaan buiten blijven.'

Zij deden wat de pater hun voorgeschreven had, en de gevolgen bleven niet uit: de vriendin liet zich niet meer zien, en het kind geraakte allengskens in bloei.

(Antwerpen.)

117. De tooverpluimen.

Te Iddergem was een boer, die op zekeren morgen zijn drie koeien in den stal dood vond: ze lagen den nek omgewrongen. Hij kocht er andere, maar ze ondergingen hetzelfde lot. Als hij geen beesten meer had, ging de kwaal op de kinderen over; ze werden door een soort van beenderziekte aangetast, zoodat ze geen beentje meer konden stijven. Eindelijk werd de pastoor geroepen, en, na lang aarzelen, kwam hij toch mede; hij deed den drempel, de kribben en den vloer opbreken, en zie, onder dorpels en kribben lag het vol pluimen.⁽¹⁾

Toen deze weggenomen waren, was de tooverij verdwenen.

(Iddergem.)

Vgl A. DE COCK, in *Volkskunde*, IX, 189 vlgg.; W. DIJKSTRA, *Uit Friesland's Volksleven*, II, 172, *Am Urquell*, II, 204; STRACKERJAN, I, 380 vlgg.

(1) Duitsch: *Hexenkränze*.

B. - Waarzeggerij.

118. Bij de waarzegster.

Te Melsele was er bij een horlogemaker gestolen. De man trok naar Antwerpen, bij de waarzegster, op de Ossenmarkt, en kreeg er den dief in een spiegel te zien. Maar als hij 's nachts thuis kwam, was er bij hem, in zijn woning, een verschrikkelijk geraas, een sleepen van kettingen, een huilen en tieren. De man kon van heel den nacht niet slapen. En elken nacht herbegon dat spel. Toen trok hij weer naar de stad en ging te biechten bij een ouden, bruinen pater. Deze was uiterst kwaad, toen hij hoorde dat zijn biechteling bij een waarzegster was geweest.

- 'Ik zal u ditmaal die zonde vergeven,' zeide hij, 'maar zij is zoo groot, dat slechts éénmaal in 't leven van den mensch kan vergeven worden. Als ge nu nog eens naar de waarzegster gaat, kan niemand, zelfs niet de Paus van Rome, u daarover vergiffenis schenken.'⁽¹⁾

De horlogemaker keerde weer naar huis, en nu was alle nachtelijk lawaai verdwenen.

(Melsele.)

119. Een keermis.⁽¹⁾

Te Burcht was een paard gestolen. De menschen namen hun toevlucht tot de waarzegster van de Ossenmarkt, te Antwerpen, doch daar het paard reeds in de derde hand was, kon de waarzegster het in den spiegel niet te voorschijn roepen. Daarom gaf ze dezen raad aan de bezoekers:

- 'Ge moet,' zei ze, 'een keermis laten doen, om het paard te doen weerkeren. Die mis moet heel en al verkeerd gedaan worden; de kaarsen moeten verkeerd op de kandelaars staan, de priester moet zijn kleeren ver-

(1) Vgl. *Keerlof* (*Loquela*, XIV, 51), en *Keermis* (GITTÉE, Vraagboek, 23).

(1) Vgl. *Keerlof* (*Loquela*, XIV, 51), en *Keermis* (GITTÉE, Vraagboek, 23)

keerd aantrekken en de mis beginnen met het laatste Evangelie, enz. Daarbij moet de mis gediend worden door een oude vrouw. Dergelijke mis heeft een groote kracht en de dief wordt er door gedwongen zelf het paard terug te brengen. Doch die missen kosten zeer veel geld.'

De menschen volgden den raad der waarzegster, en gingen bij den pastoor van Burcht, maar deze wilde geen keermis doen:

- 'Die missen zijn heel krachtig,' zeide hij, 'maar ze zijn veel te gevaarlijk.'

(Burcht.)

120. Gestolen goed.

Te Zwijndrecht was het paard van een boer gestolen. De man trok naar Antwerpen, bij een waarzegster van de Ossenmarkt. Het wijf deed hem neerzitten, maar verbood hem om te kijken, 'want anders,' zei ze, 'zou de duivel hem den nek breken'. Toen plaatste zij vóór hem een spiegel en deed daarin het paard verschijnen met den man, die het gestolen had. Het was juist hetzelfde paard, en de man, die het leidde, was hem goed bekend: het was een paardeknecht uit de buurt.

(Zwijndrecht.)

II. Sagen uit de geestenwereld

A. - Luchtgeesten

a) Kludde.

121. Kludde en zijn vel.

De verschijningen van Kludden(s), waterduivels of weerwolven waren, naar men verzekert, het werk van booze lieden, die hunne ziel aan den duivel verkocht hadden en van dezen een vel hadden bekomen, dat zij moesten aantrekken. Dit vel wisten zij ergens te verbergen, vermits zij voor derzelve inlevering verantwoordelijk waren. Zoo vertelt men te Wichelen en in de omstreken van zekeren dienstbode, die 's nachts Kludde liep en zijn vel zoo slecht had weggestopt, dat zijn meester het had weten te ontdekken. Op het advies van pastoor en bisschop, moest dit vel in de afwezigheid van den knecht verbrand worden. Hiertoe zond men hem op zekeren dag naar een verafgelegen dorp een boodschap doen. Toen hij een geruimen tijd vertrokken was, werd er een groot vuur aangelegd, het vel voor den dag gehaald en in het vuur geworpen. Wanneer het door de vlammen verslonden was, kwam de knecht, buiten adem en gansch nat van 't zweet, te huis toegelopen, doch het was te laat, de huid was verbrand. Hij vertelde dan hoe hij, door een geheime macht, werd teruggedreven en ijselijk gemarteld, en nu, tot zijn groote vreugde, door de vernietiging van 't vel verlost was.

(Wichelen.)

Vgl. DE COCK-TEIRI/INCK, *Brab. Sagenb.*, n^{ts} 67 en 73; ook n^{ts} 81-82; *Eigen Schoon*, I, blz. 91, 109, 135 en III, 107-111.

Te Hundelgem wordt dat zelfde verteld van een man, die te middernacht, op een kruisstraat, uit de handen van den duivel, een vel had ontvangen, waarmede hij sedert 'weerwolf' liep. - Ook nog elders (*Ons Volksl.*, II, 101).

Zie nog SCHRIJNEN, *Ned. Volksk.*, I, 73 vlg.

122. Kludde verlost.

Een boerenknecht ging alle avonden uit, en niemand wist waarheen. Heele nachten bleef hij weg, zonder dat

iemand hem ergens ontmoette. De jongen was mager en scheen afgemat en lijdend. Elk zag het en elk zei het. Toen de andere knechten of zijn vrienden hem vroegen, waar hij elken avond ging, ontvingen zij geen antwoord. Eindelijk besloot men hem gade te slaan, en zie, hij trok 's avonds naar een eenzaam boschje, waar een holle wilg stond. Daar haalde hij een groot beestenvel uit, trok het aan en begon als Kludde rond te loopen. Dat duurde den heelen nacht. Nu kende men het geheim en men zocht een middel, om den jongen te verlossen.

Op zekeren dag werd hij, na voorafgaandelijke afspraak, naar een afgelegen dorp gezonden, en terwijl hij weg was, gingen de vrienden het vel uit den boom halen, terwijl men intusschen den bakoven gloeiend maakte. Dan werd er het vel ingeworpen, maar nauwelijks was het aan 't branden, of de uitgezonden knecht verscheen daar en wilde met alle geweld het vel uit den oven halen. Doch de omstanders beletten het hem. Intusschen stond de jongen zich te wringen en te kronkelen van de pijn, al zijn krachten inspannend, om zich los te rukken. Het was evenwel vergeefsche moeite. Zoodra echter het vel geheel verbrand was, stond de jongen stil en voelde geen pijn meer. Van dat oogenblik af was hij verlost en moest 'geen Kludde meer loopen'.

(Herdersem.)

Verteld door mijn ondsten broeder (in 1912).

Vgl. het voorg. n^r.

123. Kludde laat zich dragen.

Toen Kobe Pieters nog een jongeling was (eerste kwart der 19^e eeuw), had zijn onkel - Lammen Oom⁽¹⁾ - zijn arm gebroken. Oom verzocht Kobe om wat met de paarden te komen werken, wat de neef gaarne deed. Toen hij 's avonds langs een eenzamen weg van het veld terugkeerde, kwam Kludde hem op den rug gesprongen en liet zich tot aan de hoeve dragen. Kobe wipte haastig binnen en sloeg de deur dicht. Toen hij op den zolder

(1) Lammen (vaak Lommen) = Gelam = Guillaume of Lambertus.

slapen ging, kwam Kludde met zijn pooten door het zoldervenster liggen.

(Lebbeke.)

Verteld door mijn schoonzuster, dochter van Kobe. - Vgl. DE COOK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^r 77; *Eigen Schoon*, I, blz. 91; III, 108 vlg.; *Ons Volksl.*, V, 83 en 103, VAN DE WALL, PERNÉ, *Veluwsche S.*, I, 101 vlg.

124. De waterduivel van Wetteren.

Zekere Meesters kwam eens, des nachts, van de wijk 'den Ecke', te Wetteren, naar huis terug. Ter plaatse waar zich thans de poederfabriek bevindt, zag hij een zwarte gestalte op hem afkomen, en zie, zij sprong hem op den rug, en de verschrikte Meesters moest het spook dragen tot in de Moerstraat! Aan de herberg 'De vier Gekroonden' werd hij van zijn last bevrijd, maar nu tot huis toe begeleid door meer dan zestig witte katten! Eene der katten wilde hem tergen, en hij sloeg haar een poot af.... 's Anderdaags was een wijf van het dorp hare hand kwijt.

(Wetteren en omstreken.)

In *Volkskunde*, I, 16. - Vgl. onze n^{rs} 125 en 128; *Eigen Schoon*, III, 108, DE VUYST, *Sagen en Leg.*, n^r 2, VAN DEN BERGH, *Wdb. d. Ned. Myth.*, 123.

125. De waterduivel⁽¹⁾ van Nevele.

Op een kwartuur gaans van de 'plaats' van het Oost-Vlaandersche dorp Nevele, liggen de zoogenaamde steinof steenputten. Naar het zeggen van oude lieden, bestond er daar, vóór vele eeuwen, een geest of waterduivel, die, telkens een voorbijganger in de nabijheid kwam, een grooten steen in het water smeed, en dan schielijk zelf in de diepte verdween.

(Nevele.)

In *Volkskunde*, IV, 15. - Vgl. *Ons Volksl.*, V, 101-105.

(1) We beschouwen dien waterduivel meer als een *Kludde*, dan als een *Nekker*. Dat is ook het geval met ons n^r 128.

126. Kludde - een plaaggeest.

Toen ik nog een kleine jongen was, vertelde Ricus Van den Steen⁽¹⁾, woonde mijn grootmoeder op den Aart⁽²⁾, in 't huis van Van den Eede's. Meer dan eens heb ik hooren zeggen dat, wanneer men 's Zaterdags gekuischt en geschuurd had, Kludde 's avonds binnenkwam. Hij hield zich op in den Dender - thans den ouden Dender -, in de buurt, en van daar kwam hij dan, gansch nat en bemodderd, binnengesprongen. Hij liep den vloer rond en schudde zich eens flink af, zoodat de pas-geschuurde vloer weer vol nat en slijk lag. Dan liep hij al lachende weg.

(Herdersem.)

Hetzelfde wordt ons verteld yan het *Verbrand Hof*, te Aalst-Mijlbeke, dicht bij de brouwerij-stokerij *Van Assche*. (Verteld door mijn zwager, neef van Ricus, in 1912.)

Vgl. *Wodana*, 125 vlg.

127. Kludde herkend.

Te Wichelen bestond een brugsken, waaronder Kludde zich verborg en van waar hij dikwijls te voorschijn sprong, om iemand schrik aan te jagen. Een vrouw, die veel bij nachte gaan moest, was daardoor al meermaals doodelijk verschrikt geweest. Op zekeren dag kreeg de vrouw voor raad een doek te werpen in den muil van het monster, dat plezier vond in den doek stuk te bijten. Toen zij 's anderdaags aan tafel zaten, bemerkte men de vezels van het stukgebeten linnen tusschen de tanden van een der knechten, die alzoo overtuigd en tot bekentenissen gedwongen werd.

(Wichelen.)

Vgl. DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^r 73; *'t Daghet* VIII, 57; *Ons Volksleven*, II, 101; *Volk en Taal*, III, 209; BOEKENOOGEN, in *Volksk.*, XX, 112 vlg.; PANKEN, n^{rs} 44-45; *Wallonia*, VI, 77; WUTTKE, § 408.

(1) Over 30 jaar overleden, meer dan 70 j. ond.

(2) Wijk van Herdersem, bij den Dender gelegen.

128. De waterkludde.

Een visscher zag bij zijn nachtelijke bezigheden meermaals den waterkludden, en deze kwam boven den trekstok van 't vischnet en plofte dan met helsch gedruisch in 't water. Telkens hij het monster zag, soms in hond of kat veranderd, kon hij van gansch den nacht niets vangen. Dikwijls werd ook de waterduivel 's nachts aan den overzet bemerkt, waar hij zich vermaakte met den veerman een poets te spelen, daar hij aan den overkant ‘over, he!’ stond te roepen. Als nu de veerman hem te gemoet vaarde en in de boot opnam, sprong Kludde met vreeselijk gedruisch terug in 't midden van den stroom.

(Wichelen.)

129. Kludde en de visscher van Uitbergen.

Te Uitbergen was indertijd een man, die altijd 's nachts ging visschen. Op zekeren nacht zag hij vóór zich een vreemd dier, dat veel van een paard had, en zich op den weg heen en weer wentelde. Overtuigd dat het een paard was, aan zijn stal ontvlucht, ging hij aan een nabijgelegene hoeve kloppen. De boer trok met hem mede en op de plaats gekomen, zagen zij geen dier meer, doch hoorden op een nabijstaanden boom een zonderling gelach.

Die zelfde visscher had bijna alle nachten zonderlinge ontmoetingen. Hij zag zeer dikwijls een zwart dier, dat op een hond geleek, doch dat hem niet het minste kwaad deed; het zat meestal nevens hem aan het water en dan ving hij altijd veel visch.

Een andere boer wilde zulks niet gelooven en ging eens met hem mede. Hij had gezegd, dat hij dat leelijke beest zou in het water werpen. Toen zij op weg waren, sprong er iets op zijnen rug; het was de hond, en den ganschen nacht moest hij er mede rondloopen. Des morgens lag hij uitgeput vóór de deur van zijn huis.

(Uitbergen.)

130. Het groeiende spookdier.

Een man had zijn vrouw verloren en ging haar overlijden bij den pastoor aanmelden. Op het kerkhof, aan het beenderhuis, bad hij een vaderons tot lafenis van haar ziel. Terwijl hij daar zat, drukte een groot gewicht op zijn schouders, dat echter verdween. Toen hij nu huiswaarts keerde, kwam uit een beek een diertje als een rat tusschen zijn beenen geloopen. Dit diertje werd zoo groot, dat hij er op den duur wel kon op rijden. Niet verre van zijn woning sprong het beest terug in de beek en was verdwenen. Zulk dier had hij nog nooit gezien.

(Sinaai en Daknam.)

Vgl. ons n^f 132; ook DE COCK-TEIRLINCK:, *Brab. Sagenb.*, n^f 132; WOLF, *N.S.*, n^f 213; *Märchen u. S.*, n^{ts} 153, 93, 152, 209, 237, *Eigen Schoon*, III, blz. 108 vlg. n^{ts} 36 en 39, *Ons Volksl.*, V, 121 vlg., XI, 130, *Wodana*, blz. 125 en 143; VAN DEN BERGH, *Wdb. d. Ndl. Myth.*, 123; SCHELL, *Berg, S.*, 26, 50, 167; MEICHE, *Sagenbuch (Kon. Sachsen)*, n^f 38; SCHAMBACH u. MULLER, *Niedersächs. Sagen u. Märchen*, n^f 197; SÉBILLOT, *Folkl. de France*, II, 417, III, 119.

131. Kludde te Aalst.

Een jong meisje van Aalst keerde in den laten avond - 't was meer dan elf uren - van het bal terug naar buis. Bij het verlaten der danszaal, zag zij een zwart hondje, dat haar opvolgde en altijd grooter en grooter werd; aan haar huis gekomen, was hij bijna zoo groot als zij zelve. Hij sprong met zijn twee voorpooten op haar schouders en lachte luidop. Vol schrik klopte zij bij haar ouders aan, en vertelde haar wedervaren. Buiten stond de hond intusschen nog hardop te lachen en toen verdween hij.

(Aalst.)

Vgl. n^{ts} 130 en 132; *Wodana*, 15 vlg.; ook W. DIJKSTRA, II, 197.

132. De zwarte hond.

Op den weg van Aalter naar Lootenhulle stond er vroeger een oud kapelleken, waar het spookte. Ziehier wat

er voorviel: Op zekeren avond keerden acht Aaltersche gaaischieters van de kermis van Nevele naar huis. Onder het vertellen van spookgeschiedenissen vervorderden zij hunnen weg. Een onder hen verzekerde, dat het spookte aan het slijkkapelleken.

- ‘Och toe,’ zei een ander, spottend, ‘k zou 'ne keer dat spook willen zien.’
- ‘Wat zoudt ge dan doen?’
- ‘Schieten, schieten, verdraaid!’
- ‘Laat ons dan zeere gaan.’

Maar pas waren de mannen eenige roeden van het kapelleken verwijderd, of ze bemerkten, tot hun schrik, dat er een groote zwarte hond vóór het kapelleken lag.

- ‘Zie, zie, wat is dat?’ fluisterden zij tegen elkaar.
- ‘Wel, een hond!’ lachte de spotvogel; ‘zie, ik ga mijnen boog spannen en schieten.’

- ‘Wacht een oogenblik, laat ons eerst voorbijgaan,’ vroegen de anderen.

Als zij voorbij den hond traden, hief deze den kop op en staarde hen met zijn wijde, roode oogen aan, zoodat hun hart geen boontje groot meer was.

- ‘Laat af, Jan,’ waarschuwden zij den makker, die was blijven staan; ‘ontspan uw boog en laat het beest gerust! Kom zeere!’

Jan ontspande zijn boog en kwam stille voorbij het ruige beest; maar nauw was hij de kapel voorbij, of de hond kwam hem even stille achterna, klampte zich met de voorpooten vast aan de schouders van Jan, en bleef zoo een kwartier lang in deze houding. De gaaischieter was haast dood van schrik. Des anderdaags bleef hij te bed liggen, en, als hij opstond, bemerkte men dat al zijn haar wit geworden was.

De hond werd ‘priesterazen(?)hond’ genoemd, en van toen af zegt men van iemand, die geen haar op het hoofd heeft: ‘hij is berêen van den priesterazenhond!’

(Knesselare.)

Vgl. ons volg n^f.

133. Van een vreemden hond.

Een grijsaard vertelde mij: Over een dertigtal jaren ging ik des nachts dikwijls in gezelschap van andere menschen met visch naar de Leuvensche markt. Wanneer wij te Tremeloo achter de pastorie kwamen, was daar altijd een tamelijk groote hond, met pikzwarte haren. Als ge er naar sloegt, kondet gij hem nooit treffen, en nochtans hij was zoo stout, dat hij tusschen onze beenen doorliep. Als wij op genoemde plaats kwamen en hij was nog niet te zien, moest er maar een van 't gezelschap over hem spreken of hij was daar. Dit heeft geduurd zoovele jaren, als ik naar Leuven ging.

(Heist-op-den-Berg.)

Vgl. ons voorg. n^r en *Ons Volksl.*, V, 82-84, 101; ook DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, I, blz. 82 vlg. Zie nog VAN DEN BERGH, *Ned. Myth.*; i.v. *Lodder en Osschaert.*

b) Mare.**134. De mare - Een oude vrouw in 't zwart.**

Een vrouw van Beveren-Waas, Pr. Buytaert, was op een vroegen morgen opgestaan om voor haar man, die naar zijn werk moest gaan, alles in gereedheid te brengen.

Een persoon van het dorp was gewoon haar man te komen uitroepen, maar dien morgen verscheen hij niet. Nadat de vrouw nog eens eventjes buiten was gaan uitkijken, zonder iemand te hooren of te zien, trok ze terug binnen in huis, deed de deur op slot en legde zich opnieuw te bed. En zie, ze lag nauwelijks vijf minuten neer, of het scheen haar dat de sleutel op de huisdeur werd gestoken en dat er iemand binnenkwam in de kamer: het was een oude, dikke vrouw, gansch in het zwart gekleed. Het dikke wijf kwam naar onze boerin toe en liet zich op haar neervallen: ze scheen wel honderd kilos te wegen. De vrouw wilde roepen, maar ze voelde zich de keel dichtknijpen, - zoodat ze bijna versmacht was. Doch, op dat zelfde oogenblik was de mare verdwenen, en de vrouw kon weer vrij ademen.

(Beveren-Waas.)

Vgl. de 4 volg. n^{rs}.

135. De nachtmerrie verjaagd.

Over ruim honderd jaren brandde de helft van het dorp Ramsel af. Mijn grootvader, timmerman van beroep, werkte aan den opbouw der huizen. Hij bleef er bij een boer in het dorp slapen, omdat hij te ver van huis was. De mare liep dat het bij dien vent niet heel pluis was; men vertelde namelijk, dat het er spookte. Mijn grootvader sliep op den zolder en was zoo aan 't zuilen⁽¹⁾

(1) Tusschen slapen en wakker zijn in.

geraakt, en opeens hoort hij duidelijk iets de ladder opkomen. Zoodra het boven is, komt het recht naar zijn bed en gaat boven op hem liggen. Onbevreesd onderzoekt hij het voorwerp en vindt er beenen aan gelijk van een schaap en omtrent van dezelfde grootte.

Hij denkt alzoo in zijn eigen: ‘Lig ik hier op uw plaats?’

Het dier zucht.

Hij denkt: ‘Ik zou u wel de beenen kunnen breken’.

Het dier zucht opnieuw.

Nu begint het zoo fel op zijn borst te drukken, dat hij niet meer weet wat aanvangen. Plotseling schiet hem een gelukkig gedacht te binnen: hij begint St-Jans-Evangelie te lezen en op 't laatste woord staat het dier op en daalt de ladder af, van waar het gekomen was.

(Boisschot.)

136. Om van de mare verlost te worden.

Neem ‘gewijd’ in de handen, bv. gewijd zout, dat men naar de abdij te Dendermonde gaat halen, en houd dan de handen op de hoogte der schouders onder de dekens verborgen. Zoodra ge de mare hoort of voelt afkomen, slaat ge de handen en meteen ook het ‘gewijd’ op haar, en op denzelfden stond zal de tooverheks, die ze u overzendt, vóór u staan.

(Denderbelle.)

Vgl A DE COCK, *Volksgeneesk.*, 177-184; DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^{rs} 48-87; *Biekorf*, V, 299-302, 367 vlg. X, 285 vlg.: SCHRIJNEN, in *Volksk.*, XIV, 1-4; *Ned. Volksk.*, I, 75-77; TEIRLINCK, *Folkl. myth.*, 124-126; VAN DEN BERGH, 155 vlgg.; 331, 336; WOLF, *N.S.*, n^{rs} 249-254, 563; *M.u.S.*, n^{rs} 360-362; MONSEUR, *Folkl. wallon*, 86 vlg.; WUTTKE, § 419; GRIMM, *D.S.* n^r 81; SCHELL, *Berg. S.*, blz. 40, 51, 165, 214, 249, 250, 279, 373, 440; *Neue Berg. S.*, blz. 107 vlg.; *Am. Urquell*, I, 69; II, 71, 103, 119, 168, 191; HENNE-AM RHIJN, *D. Volkssage*, 414 vlgg.; SÉBILLOT, *Folkl. de Fr.*, I, 141.

Vgl. nog ons n^r 81.

137. De nachtmerrie te voorschijn doen komen.

Een oude vrijster, Belloo, van Wieze, werd veel ‘van de maar gereden’. Allerhande remedies werden aangewend, doch geene mocht baten. Eens, op 'nen Zondag, tegen den avond, toen het reeds begon te grauwen, zat ze als naar gewoonte in den hoek der schouw achter de stoof, toen ze opeens een geritsel aan de deur hoorde en bijkans op hetzelfde oogenblik door 't sleutelgat een windje in het aangezicht voelde waaien.

Haar voorgevoel verwittigde haar, dat de ‘maar’ daar onzichtbaar aanwezig was. Nu, ze had gehoord dat men den persoon, die ze u overzendt, in levenden lijve vóór zich zien staan zou, indien het gelukte de mare te treffen; daarom sloeg ze op het oogenblik der gewaarwording vóór haar gezicht; en zie, terstond verscheen de nachtmerrie vóór haar oogen. Het was een persoon van Herdersem. Wat al scheldnamen en verwenschingen hem van Belloo naar het hoofd geslingerd werden, kan ik onmogelijk zeggen. Geheel beteuterd en als van de hand Gods geslagen, stond hij daar te kijken. Hij bad haar zijn naam niet bekend te maken en er toch nooit aan iemand van te gewagen, iets wat hem ten slotte toegestaan werd, mits de stellige belofte haar voortaan met rust te laten. Dat deze voorwaarde aangenomen werd, hoef ik zeker niet te zeggen. Hierdoor waarschijnlijk aangemoedigd, vroeg hij met fleemende stem hem uit te laten, waarop Belloo norsch zeide:

- ‘Wel, ge zijt hier ongemerkt binnengekomen, zie dat ge maar op dezelfde wijze buitenraakt.’

En op denzelfden stond was er een geritsel, en weg was de kerel. Hoe of langs waar, heeft Belloo nooit geweten, doch tot hare tevredenheid heeft zij sindsdien van de nachtmerrie niet meer te lijden gehad.

(Wieze.)

138. Paard van de maar bereden.

Sedert eenigen tijd was er een voerman, te Ninove, die 's morgens bemerkte dat de staart en de manen van

zijn paard gevlochten waren. Dit duurde zoo eenigen tijd. Men bewaakte het paard, en toch was het haar des morgens gevlochten; eens zelfs was er een rood lint aan zijn staart gebonden (?)

(Ninove.)

Vgl. WOLF, *N.S.*, n^{rs} 255 en 515; DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^r 87; *Ons Volksl.*, XI, 132; *Biekorf*, V, 301; SCHRIJNEN, *Ned. Volksk.*, I, 75; *Driem-Bladen*, II, 93; GRIMM, *D.S.*, n^r 81; *Am Urquell*, H, blz. 120.

139. De kracht der 'Paaschnagelen'.

De Paaschnagelen, dat is de vijf wierookkorreltjes der Paaschkaars, kunnen de tooverij breken. Zoo vernam ik, dat het paard van een buurman heele nachten dusdanig stampte en achteruitsloeg, dat het elken morgen in volle zweet stond en dampte als een garenketel. Er was tooverij mee gemoeid, oordeelde men. Iemand gaf voor raad een brokje van een Paaschnagel te halen en in den stal te leggen; Zoo gezeid, zoo gedaan. En zie, het paard werd gerust en het 'kwaad' was buitengedreven.

(Denderleeuw.)

Verteld door Leonie Van Herzeele (in 1895).

Vgl. onze n^{rs} 19, 20, 22-27.

c) De wilde jager en de wervelwind.

140. De eeuwige jager te melsele.

Te Melsele, in de Wunningen, stond vroeger een kasteel. Daar woonde een weduwe met haar zoon. Maar de zoon gedroeg zich uiterst slecht en deed niets anders dan jagen. Toen zijn moeder op sterven lag, was hij weer op jacht en wilde hij niet bij haar sterfbed komen. Daarom vervloekte hem zijn moeder en ze verwenschte hem, om eeuwig te blijven jagen.

Sindsdien is de ongelukkige altijd op jacht in de Wunningen, en als het slecht weder is, hoort men hem daar loopen en roepen en op zijn hond fluiten.

Vele Melsenaren hebben dien fluitenden jager al gehoord.

(Melsele.)

Vgl. DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^f 88; DE COCK, *Studiën en Essays*, blz. 260 vlgg.; *Biekorf*, VII, 177 vlgg.; *Ons Volksl.*, II, 9; 't *Daghet*, II, 107, 191; WOLF, *N.S.*, n^{rs} 258, 260, 516, 517; *D. Märchen u. Sagen*, n^{rs} 203, 204, 467, 468; PANKEN, *Noordbrab. S.*, n^f 84, VAN DE WALL PERNÉ, *Veluwsche Sagen*, I, 53-61; *Driem-Bladen*, II, 5, VIII, 27; J. SCHRIJNEN, *Ned. Volksk.*, I, 72 vlg, MONSEUR, *F. w.*, 1; GRIMM, *D.S.*, n^{rs} 48, 172, 173, 309-313; SÉBILLOT, *Folkl. de Fr.*, I, blz. 165-178, 240 vlg.

141. De Barende Vrouw.

De Barende Vrouw, beweert men rondom Aalst, is een door de lucht varende heks, die enkel uit is om kwaad te doen; ook slaan vele landlieden te Denderleeuw een kruis, wanneer er een dwarrelwind opstijgt, en te Hundelgem waarschuwt men u: 'Ga er niet te midden in staan, of ze zal u oppakken'. Te Wichelen houdt men de Barende Vrouw voor een geest in 't algemeen, en men is er bang voor; men vertelt, dat zij eens een mensch in

de hoogte had meegenomen. Toch beweert men aldaar, dat men ze kan stillen, als men er in slaat of in springt.

Te Heist-op-den-Berg zegt men, bij 't zien van een *Boerehouw*⁽¹⁾: ‘de duivel trekt met een verdoemde ziel naar de hel’.

(Denderleeuw.)

Vgl. WOLF, *N.S.*, n^{rs} 518-520; DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.* n^{rs} 89-90; A. DE COCK, *Studiën en Essays*, blz. 261 vlgg. VAN DEN BERGH, *Ned. Myth.*, blz. 360 vlg.; GRIMM, *D. Myth.*, 525 vlg.; WUTTKE, *D.V.*, § 216 en 444.

(1) De naam verschilt volgens de streek.

d) Hellewagen, nachtkoets.

142. De Hellewagen te Brugge.

Den eersten Meinacht klinkt er in de Kathelijnestraat een wondere muziek van fluiten en kinderstemmen; maar niemand zou het durven bestaan op straat te kijken, want met den eersten klokslag van middernacht vertrekt de Hellewagen⁽¹⁾ van de Kathelijnepoort. Hij is volgeladen met in 't wit gekleede kinderen en bespannen met vier paarden, die vuur uit de neusgaten blazen en in dolle vaart over de straatsteenen voorthollen. Hij rijdt tot aan St-Janshospitaal, keert terug en zinkt met een donderend gerucht in den grond, juist op den twaalfden klokslag.

(Brugge.)

Vgl. WOLF, *M.u.S.*, n^{rs} 203 vlg. en onze 3 volg. n^{rs}; ook DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.* n^{rs} 95-97; GRIMM, *D.S.*, n^r 278.

143. De hellewagen te Lebbeke.

In Lebbeke vertelt men van een koets zonder paarden, hellewagen geheeten; deze reed, te middernacht, tusschen Brussel en Dendermonde. Men beweerde, dat de koets zich door duivelskunst bewoog en met de snelheid van den wind voortvloog. Wij hebben personen gekend, die in vollen ernst staande hielden, dat zij den hellewagen met eigen oogen hadden zien voorbijvliegen.

(Lebbeke.)

Vgl. ons vorig en volg. n^r; WOLF, *N.S.*, n^r 240; *Ons Volksl.*, V, 92 vlg. 187 en 232; VI, 19; *Volk en Taal*, III, 200, IV, 57, JOOS, *Vert.*, I, n^r 62; PANKEN, *Noordbrab. S.*, n^r 5; J. SCHRIJNEN, *Ned. Volksk.*, I, 73; SÉBILLOT, *Folkl deFr.*, II, 437.
Vgl. nog ons n^r 149.

(1) Ook wel *Vuurwagen* geheeten.

144. De nachtkoets.

In den ouden tijd reed er te middernacht, klokslag twaalf, een koets zonder paarden van Overmeire naar Uitbergen, waar zij telkens in de Schelde scheen te verdwijnen. Zoo luidt de overlevering.

(Wichelen.)

Vgl. de twee voorg. n^{rs}; ook WOLF, *N.S.*, n^r 443; *Wodana*. blz. 37, (n^r 25).

145. Op de spookhoeve.

Op zekere hoeve, te Exaarde, - het huis bestaat nog, - spookte het; vreemde dingen waren er reeds te zien geweest. Op een nacht moest er een koe kalven; de bewoners van het huis gingen naar den stal en zagen vóór de deur een gedrochtelijk paard liggen. Toen zij dicht bij de deur waren, week het paard half ter zijde, om doortocht te verleenen. Wanneer alles in den stal afgeloopen was en de bewoners terug in huis gingen, legde het paard zich rustig weer op zijn eerste plaats.

Sedert veranderden de nachtgezichten. Menigmaal stond de boer om middernacht aan zijn venster en zag een vurig rijtuig met twee paarden bespannen op zijn hof rondrennen. Gansch het hof werd er door verlicht. Toen werden de paters geraadpleegd. Zij deden den boer zorgvuldig op de hoeve rondzoeken, om te zien of nergens een spoor te vinden was. Op zekeren morgen vond hij, te midden van den wegel, een paardevoet staan. Dat werd aan de paters meegedeeld, die denzelfden dag op het hek aan de straat, langs de binnenzijde, een hoefijzer nagelden, waardoor alle spokerij ophield.

Toen in later tijd het hek versleten was en er een nieuw geplaatst werd, hadden de bewoners verzuimd het hoefijzer op het nieuwe hek te doen plaatsen. Welhaast was de spokerij weer in vollen gang, en dat duurde voort, totdat de boer het hoefijzer op het nieuwe hek deed slaan.

(Exaarde en Daknam.)

Over de afwerende kracht van het hoefijzer, zie: SCHRIJNEN, *Ned. Volksk.*, I, 99; SLOET, *De Dieren in het Germ. Volksgeloof*, 157-159.

Vgl. nog ons n^r 253.

e) Framassons.

146. Het lijk van een vrijmetselaar door den duivel weggehaald.

Over een honderdtal jaren stierf er een bemiddeld persoon, die, volgens het schein, nog al wat op zijn geweten had, 't Volk zeide, dat het een framasson was, dat zijn ziel in den duivel zijn klauwen zat, en deze ook zijn lichaam had weggehaald; men voegde er bij, dat de familie, om geen argwaan op te wekken, de doods-kist met steenen had gevuld.

Een kind dat zijn eerste kommunie ging doen, zoodat het gezuiverd was van alle zonden en de gave van zien had gekregen, zag duivels in de gedaante van zwarte raven, in en uit het kamervenster vliegen, waar zonder twijfel het lijk was geplaatst.

(Heist-op-den-Berg.)

147. De framassons bij nacht te Denderbelle.

Te Denderbelle meent het volk dat de 'framassons' bij avond en ontij vergaderen en op een bok, in één nacht, soms honderden uren weg afleggen.

Zij hebben maar te willen, en onmiddellijk wordt hun wensch vervuld. Gewoonlijk hoort er muziek bij dien nachtelijken tocht. Wannes Verberckmoes, van Moorsel (bij Aalst), kwam op zekeren nacht terug van de muziekles, toen hij opeens de schoonste muziek en de vreemdste aria's boven zich, in de lucht, hoorde.

(Denderbelle.)

Over het volksgeloof omtrent de vrijmetselaars, zie: A. DE COCK, *Volkssage*, 175-183; en *Volkskunde*, XXIV, 217-224.

148. De framassons te Wieze.

Ook te Wieze, vóór de hoeve van H..., waren de framassons, des nachts, eens aan 't spelen; de pachteres, die eventjes haar venster had geopend, had ze met eigen oogen gezien en vertelde het 's anderdaags aan al wie het hooren wou.

(Wieze.)

149. Framassons op den hellewagen.

Te Wichelen en in de omstreek zegt men, dat de framassons des avonds vóór de groote hoogdagen door de lucht vliegen; ze zitten dan op den hellewagen, en varen zoo met groot gedruisch door het ruim.

(Wichelen.)

Vgl. boven, de n^{rs} 142 en 143.

f) Spoken.

150. De Lange Man te Wichelen.

In de omstreken van Uitbergen en Overmeire was de bevolking indertijd uiterst bang voor den Langen Man, die bij avonden en nachten te zien was en meer dan één den dood op het lijf joeg.

Eens ging een vrouw haar man uit de herbergen opzoeken en zag hem daar, zoo meende zij, op den hoek van een straat staan.

- 'Pier,' zei ze, 't is tijd dat gij naar huis komt', en zij nam hem bij den arm.

Maar op hetzelfde oogenblik schoot de zoogezeide Pier de hoogte in, zoodat hij wel vier of vijf mannen lang was.

(Wichelen.)

Vgl ons volgend nr, ook *Wodana*, 11, 27 en 45, WOLF, *Niederl. Sagen*, n^{ts} 555 en 556; 490 en 491, WARKER, *Wintergrün* (Prov. Luxemb.), n^f 240; GRIMM, *D.S.*, n^f 168; SCHELL, *Berg. S.*, blz. 167.

151. De Lange Man te Denderleeuw.

De grootvader van Jef de R..., een boer van Denderleeuw, hoorde elken nacht zijn hoenders geweldig kakelen, en toen hij door het venster keek, vond hij ze boven op de haag zitten, waar ze heen en weer fladderden en veel misbaar maakten. Den derden nacht besloot hij te waken, en wandelde rondom zijn woning. Omtrent middernacht kwamen zijn hoenders weer, met veel lawaai, uit hun hok, vlogen op de haag en verdubbelden hun geschreeuw. En zie, niet verre van daar zag hij een langen, schrikkelijk langen man op hem afkomen, met een hoogen hoed op. De boer dacht: 'Ik zal mij op eenigen afstand houden en zien wat hij in zijn schild voert'. Doch, toen de Lange Man nog weinig minder dan twee

meters van hem verwijderd was, neigde hij zich diep, alsof hij den boer wilde groeten. En, door die beweging, raakte hij met zijn hoed den boer aan, en met zulke kracht, dat de boer niet alleen zijn evenwicht verloor en neerplofte, maar zelfs in bezwijming lag. Tot bezinning gekomen, bemerkte hij niets meer. De boer kon het bijna niet gelooven, dat de Lange Man hem op dien afstand met zijn hoofd had kunnen aanraken; en, na meting, bleek het, dat zij op dat oogenblik 1 m. 80 van elkander stonden.

De boer vond het zoo zonderling, dat hij er den pastoor kennis van gaf. Deze raadde hem, drie nachten op een kruisweg te gaan vuur maken en er gewijden palm in te verbranden. De man volgde dien raad, en toen was alles gedaan.

(Denderleeuw.)

Vgl. het voorg. n^r, en *'t Daghet*, VI, 101; vooral: J. GESSLER, *Le Langeman ou Géant hasseltois*, in *Mélanges Charles Moeller, fascic.*, 40-41, (Louvain, 1914); ook WOLF, *M.u.S.*, n^r 91.

152. Op de wacht.

Ik heb het mijn gebuur meer dan eens hooren vertellen.

Een vijftigtal jaren geleden, zoo begon hij, was ik soldaat en lag in garnizoen te Antwerpen, in de Falconkazeme. Wij dagen de wacht aan den Scheldekant. Op acht dagen tijd mankeerden drie schildwachten, die op een zekere plaats aan 't water stonden. Men veronderstelde dat deze mannen in 't water geworpen waren en de soldaten kregen zoodanigen schrik voor die plaats, dat er niemand alleen op wacht meer durfde gaan. Er kwam dan van hoogerhand een bevel, om er twee mannen te plaatsen. Van dat oogenblik af was alles goed en hoorde men van niets meer.

Dit duurde zoo een geheelen tijd en men was het gebeurde geheel vergeten, zoodat men weer maar één man meer plaatste.

Op zekeren nacht, wanneer ik ook de wacht was, komt er rond één uur een soldaat de wacht binnengestormd, witter dan de muur en meer dood dan levend. Onder-

vraagde, zegde hij dat hij in zijn schildwachthuisje stond, wanneer er eensklaps een dier, een ‘jaarlingsveulen’ groot, geheel in vlam en vuur⁽¹⁾, bij hem kwam staan. Bijna dood van schrik had hij de vlucht genomen. De ongelukkige soldaat is te bed gaan liggen, men droeg hem naar 't hospitaal, en drie dagen later was hij een lijk.

(Hallaar.)

153. De doode gast.

Langen tijd geleden woonde er te Welle (bij Denderleeuw) een rijke heer, die aan niets meer geloofde, en met alle dingen, waar een ander eerbied voor had, den spot dreef. Als hij over het kerkhof ging, vond hij er vermaak in de doodsbeenderen weg te schoppen.

Op zekeren dag dat er te zijnent een groot avondfeest zou plaats hebben, trok hij weer over het kerkhof, en toen hij daar een doodshoofd zag liggen, gaf hij het een krachtigen schop, en zeide met een spotlach:

- ‘Allo, weg, en als het waar is dat gij, na den dood, nog een ander leven hebt, kom dan t'avond naar mijn feestmaal.’

Als nu dien avond al de genoodigden reeds aan tafel zaten, werd er hevig gebeld. De meid ging openen en vond, tot haar schrik, een doodshoofd⁽²⁾ vóór de deur. Het doodshoofd sprak haar aan, en zeide dat het door meneer ter tafel genoodigd was, en het poogde dan ook binnen te dringen. Doch de meid wierp haastig de deur toe, en ging aan meneer vertellen wie daar was.

- ‘Zeg,’ antwoordde de heer, ‘dat al de genoodigden reeds aanwezig zijn, en er niemand meer binnenkomt.’

De meid bracht die woorden over aan den vreemden gast, maar deze kroop onder heur armen door, en ging naast de anderen aan tafel zitten. Het doodshoofd dronk een glas wijn en zeide dan tegen den heer:

- ‘Ik ben uw eigen grootvader, en omdat gij mij mishandeld hebt en aan God of zijn gebod niet gelooft, zult

(1) Dit zou ook als een vuurgeest kunnen beschouwd worden.

(2) Eigenlijk een geraamte.

gij met mij naar d'helle gaan, waar gij zult kermen en huilen en op uw tanden bijten van de pijn.'

Bij die woorden, greep (?) het den rijken heer vast, smeed hem tegen den muur dood en vloog met hem naar de hel.

(Welle.)

Zie DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n° 107, en vooral het opstel over die wijdbekende, merkwaardige sage in mijn: *Studiën en Essays over Oude Volksvertelsels*, (Antw. 1920), 108-152.

154. Het hemd van den geest.

Te Lebbeke gingen drie vrouwen dagelijks samen uit wasschen. Van zeer vroeg in den morgen, lang nog vóór de zon in het Oosten verscheen, begaven zij zich aan den arbeid. Telkens zij over het kerkhof moesten, zagen zij vóór de ingangdeur een persoon staan, die een wit hemd aangetrokken had.

In den beginne waren de vrouwen hevig verschrikt, doch daar dit zoo dikwijls gebeurde, verging de schrik allengs, en ze waagden al eens een schertsend of schimpend woord. Op den duur waren zij overtuigd, dat de een of andere grappenmaker zich daar in witte kleedij plaatsen kwam, om haar schrik aan te jagen. In deze meening besloot dan ook de stoutste onder haar bij de eerste gelegenheid hem het hemd van het lijf te trekken.

Eenige dagen nadien, toen het drietal in de pastorie de wasch ging doen en weer over het kerkhof moest, voerde zij haar plan uit: ze trok hem het hemd van het lijf en stak het met het overige linnen in de kuip.

Wanneer nu de pastoor, na de mis, zijn dagelijksche wandeling in den hof deed, en het te bleeken liggende linnen opmerkte, trof dat hemd zijn bijzondere aandacht. Bij nader onderzoek herkende hij daarin met schrik een geestehemd, en spoedde zich bij de waschvrouwen, om naar de oorzaak van deze buitengewone gebeurtenis te vernemen.

Verbeeld u den toestand onzer waschvrouw, wanneer zij dat akelig nieuws hoorde, en vooral wanneer de pastoor haar uitdrukkelijk gebod den eerstvolgenden nacht

op denzelfden stond het hemd weer te gaan oversteken, waar zij het genomen had.

Niet zonder angst besloot zij er ten langen leste toe, maar eerst nadat de pastoor haar beloofd had, haar van verre te volgen en, in voorkomend geval, tegen alle onheil te behoeden. Eindelijk was het oogenblik gekomen. Met toegenepen hart, en meer dood dan levend, trad zij, door den pastoor gevolgd, op den geest toe en volbracht den haar opgelegden last. Pas had zij er mee gedaan of de geest keerde zich om, en zei met holle stem:

- ‘Duizendmaal dank; ik zal u niet vergeten, gij hebt mij uit het vagevuur verlost; ik was veroordeeld om alle nachten weer te keeren tot iemand mijn hemd van het lichaam rukken en weer aandoen zou.’

En weg was daarop de geest.

(Denderbelle.)

Vgl. n^{ts} 57-59, met de toegevoegde referencies.

155. Van Janneken den Koekenbakker.

Janneken de Koekenbakker was een ferme kerel, en eerste gast in een koekbakkerij.

Vervaard was hij voor niets; hij ware wel gaarne eens de wijde wereld ingetrokken, maar daar de baas een brave vent was en hem goed behandelde, zoo bleef hij rustig in de bakkerij. Ook buiten den winkel kende men de onversaagdheid van den bakkersgast. Op zekeren dag trad een heer in den winkel en vroeg naar den gast, die spook noch duivel vreesde.

Janneken kwam voor.

- ‘Mijn jongen,’ zei de heer, ‘ik heb een kasteel, waar het alle nachten spookt. Het heeft voor mij geen waarde meer. Kunt gij te weten komen, wat daar achter steekt, ik geef u een groote som geld.’

- ‘Welnu,’ zegt Jan, ‘geef mij een pot, bloem en melk, een koekepan en brandhout, en dezen nacht zal ik in het kasteel doorbrengen.’

Om tien uren was Jan op zijn post. Hij ‘besloeg’ de spijs, maakte vuur en begon rustig koeken te bakken. Op

't uur van middernacht hoort hij een schrikkelijk geruisch en een vervaarlijke stem roept:

- 'Ik val, ik val, ik val!'

- 'Val maar,' roept Jan tegen, 'als ge maar in mijn koekepanne niet valt.'

Nauwelijks heeft hij dat gezegd, of een groot been valt door de schouw, juist op Janneken zijn pan.

- 'Is dat stoofhout misschien,' zegt Jan, 'beenderen brand ik niet, dat stinkt te danig!'

Hij grijpt het been en smijt het in den hoek der kamer.

Twee minuten later roept een andere stem, even vervaarlijk als de eerste:

- 'Ik val, ik val, ik val!...'

- 'Potstoemen, val maar,' zegt Jan, 'maar spaar dezen keer mijn koek.'

Een tweede been valt juist op de pan.

Twaalf beenen vielen zoo door de schouw en werden door Janneken, die altijd maar bakte, in den hoek gesmeten.

Maar zie, daar veranderden de beenderen in zes schoone dames en zes schoone heeren, die hand aan hand rond de zaal begonnen te dansen.

- 'Halt!' zei Janneken, u ik dans mee', en zij dansten een heele poos. 'En nu gegeten en gedronken,' zei Jan.

En allen zetten zich aan tafel, en aten en dronken smakelijk. De zes dames en heeren stonden op klokslag één gelijktijdig op. De tweede lei de handen op de schouders van den eerste, de derde zijn handen op de schouders van den tweede, en zoo voorts. Op stap trokken ze de kamer uit.

- 'Ik ga mee!' riep Jan, en hij lei zijn handen op de schouders van den laatsten heer en volgde.

Zij daalden in een kelder, die vele trappen diep was. Daar was in den vloer een ronde steen en de dames en heeren plaatsten zich rond den steen.

- 'Hef die steen op,' beval een heer aan Jan.

- 'O, o!' zei Jan, 'zoo niet geboerd, hef hem zelf op!'

- 'Hef hem op!' zeg ik u.

- ‘En ik zeg u: hef hem zelf op!’

De heer boog zich en nam den steen weg met alle gemak.

Jan zag een groote opening en daarin hoopen goud.

- ‘Ga in den put en haal het geld er uit,’ beval de heer.

Maar Jan had het niet gehoord, hij keek in den put en riep met bewondering:

- ‘God, Maria, zooveel geld!’

Doch zie, nauwelijks had Janneken gezegd: ‘God, Maria!’ of brr... alles was weg en Janneken stond daar alleen.

Hij bleef in den kelder tot het dag was en ging dan boven.

Een weinig nadien kwam de heer binnen en Janneken verhaalde het gebeurde

- ‘Wij zullen deelen,’ zei de heer, en Janneken was rijk.

(Neigem.)

Vgl. *Wodana*, 42 vlg. en 127; DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^f 119; H. CONSCIENCE, *De Geest, (in Avondstonden)*; POL DE MONT, in *Volksk.*, VII, 128; Volk en Taal, VI, 4, VII, 72; DE PLONNIES-PIRÉ, *Lég. et Trad. de la Belg.*, blz. 32 vlgg. BOEKENOOGEN, in *Volksk.*, XIII, 195; GITTÉE-LEMOINE, *Contes pop. Wallons*, 35; SCHELL, *Berg. S.*, 178; WOLF, *Hessische Sagen*, n^{ts} 145, 175; KNOOP, *Ostmärck, Sagen*, n^f 67; SÉBILLOT, *Folkl. de Fr.*, IV. blz., 187-201.

156. Spokerij in de kerk.

Jan, de grafmaker, stond algemeen bekend als een kerel zonder vrees; voor geen duivel zou hij een stap uit den weg zijn gegaan. Op zekeren dag kwam de pastoor van de parochie bij hem en zeide:

- ‘Jan, weet gij dat het alle nachten in de kerk spookt? Gij moest eens onderzoeken wat het is; ik zou u goed betalen.’

's Avonds was Jan in de kerk en ging zich op den preekstoel verstoppen. Op slag van twaalf uren kwamen vijf witte gedaanten uit de sakristij, verschoven de stoelen

en begonnen 'vloer te bollen'. Zij heulden wie meteen!

- 'Halt!' riep Jan, 'ik speel mee; dan zijn we met zessen.'
- 'Hebt gij een bolle?' vroegen zij.
- 'Bah! daar is wel raad. Wacht een oogenblik!'

En naar de sakristij loopend, kwam hij spoedig terug met het hoofd van een afgedankt heiligenbeeld.

Nu kon hij meebollen. Toen het spel af was, zeide een van de schimmen:

- 'Jan, wel bedankt voor uw goedheid. In 't vervolg zal het hier niet meer spoken.

Wij moesten hier, voor onze straf, alle nachten komen, totdat wij een paar getal geraakten. Wij zijn paar geweest dezen nacht, dank aan u. Vaarwel.'

Jan kreeg van den pastoor een halven wagon franks. Hij was rijk en leefde lang en gelukkig.

(Neigem.)

157. De pastoor van Calcken.

Vóór vele jaren was er te Calcken een pastoor overleden, en nog langen tijd daarna zag men hem, elken middernacht, naar den hof der pastorij komen, gezeten in een rijtuig, dat met twee sterke paarden was bespannen. Later heeft men in den hof een verborgen schat ontdekt, en van dan af is het rijtuig achtergebleven.

(Calcken, Wetteren en omstreken.)

In *Volkskunde*, I, 16.

Vgl. de *schatsagen* bij DE COCK-TEIRL., *Brab. Sagenb.*, n^r 120, PR.

ZAND, in *Ons Volksl.*, XII, 175, volg., BOEKENOOGEN, in *Volksk*, XIX,

150-154; WOLF, *Hessische Sagen*, n^{rs} 175-193, BARTSCH, n^{rs} 305-335;

SCHELL, *Berg. S.*, blz., 178; MEICHE, *Sagenbuch des Kön Sachsen*, n^{rs}

846-929; *Wallonia*, XXI, 108; Zie verder VAN DEN BERGH, *Ned. Myth.*,

n^{rs} 202-205; P. SÉBILLOT, *F. de Fr.*, II, 452-454.

158. De spokende molen.

Vóór jaren stond te Viane een molen, die den naam had dat het er 's nachts spookte. En, inderdaad, er ge-

beurde daar toch iets bijzonders: Het was er onmogelijk knechten te houden. Toen zij er één nacht op den molen doorgebracht hadden, verhuisden ze. Dit had zooal een heelen tijd geduurd, wanneer zich op zekeren dag een gast aanbood, die zeide geen schrik te kennen.

Den eersten nacht beklom hij 's nachts de trappen van den molen, waar in den dag de molenmakers op gewerkt hadden. Hij nam een flesch genever mede, die hij daar tusschen de schavelingen en het timmerhout zette, en die dienen moest om hem moed in te geven. Alles ging wel tot twaalf uren. Maar toen dan de klok den eersten slag gaf, begonnen de ketens van den molen hevig te rammelen. De wind stak op en deed de molenas zoo rap rondzwieren, dat men de wieken niet onderscheidde. En daarbinnen was het een spel! De schavelingen draaiden als stof rond; de zakken werden zonder iemands hulp opgegoten en weer neergelaten. De planken en het timmerhout van den molen, het draaide al wat er aan en bij was. En schrik dat onze gast nu had!

Maar 's morgens was toch alles klaar, de zakken waren gemalen en gewogen, en alles stond nog op zijn plaats van vroeger. De molenaarsknecht evenwel had sedertdien een zoodanige vrees voor molens, dat hij zijn twee zoons tot het soldatenleven bestemde, in plaats van er molenaarsknechten van te maken, en dat hij weinigen tijd nadien, ten gevolge van het voorval, naar het kerkhof werd gedragen.

(Viane.)

Vgl. PANKEN, n^r 59; BOEKENOOGEN, in *Volksk.*, XIX, 65 vlg, GRIMM, *D.S.*, n^r 184, 196.

159. Op ‘den troon’

In de vallei der Kleine-Nethe, onder Grobbendonk, treft men een zonderlinge hoeve aan, ‘De Troon’ genaamd. Deze hoeve was vroeger een bloeiende abdij. De voormalige kerk is in een schuur herschapen en van het klooster is ook maar weinig meer overgebleven.

Ruim zestig jaren is 't geleden. Op een zekeren avond kwam een scharenslijper met zijn vrouw nachtverblijf vragen. De boer, die niemand gastvrijheid weigerde, stond dit gereedelijk toe, maar waarschuwde den man dat hij niet bang mocht zijn, want dat het juist op dit tijdstip van 't jaar was dat het dikwijls 's nachts spookte.

- 'Ge weet,' zeide hij, 'dat de schuur vroeger een paterskerk was. Die paters komen daar 's nachts nog processie houden. Dan wordt geheel de schuur verlicht en de koorntassing schuift in 't midden der schuur bijeen, om doorgang te verleenen.'

- 'Wij hebben geen schrik,' zeide de man, 'laat de spoken maar komen.'

De scharenslijper en zijn vrouw trokken de schuur binnen en vlijden zich gekleed op het zachte hooi neder. De boer grendelde de deur langs buiten dicht. 't Werd middernacht. Opeens ontstond er een schitterende klaarte, alsof geheel de schuur in brand stond. De scharenslijper en zijn vrouw schoten eensklaps wakker en wisten van schrik niet wat beginnen. Zij hoorden als een ver verwijderd gezang. Zij liepen naar de deur, maar die was gesloten. Ten einde raad en een uitweg zoekend, ziet de scharenslijper, op manshoogte, een rond gat in den muur, waar ternauwernood een persoon door kan.

Hij heft eerst zijn vrouw door het gat en dan, na krachtig wringen, geraakt hij er ook door, maar een stuk van zijn jas blijft er aanhangen.

Zij loopen zoo hard zij kunnen naar de hoeve en bonken met geweld op de deur, om den boer wakker te maken.

- 't Spookt in de schuur!' is al wat zij konden uitbrengen.

Zij zagen zoo bleek als de dood en waren als verlamd van schrik.

't Slapen was gedaan. Zij bleven samen op de hoeve wakker zitten tot 's morgens. Doch wie nooit meer om nachtverblijf kwam vragen, was de scharenslijper en zijn vrouw.

(Grobendonck.)

Vgl. P. SÉBILLOT, *Légendes locales d.l. Haute-Bretagne*, II, 48 en 51; *Litt. orale de l'Auvergne*, 103-106; LE BRAZ, *Lég. d.l. Mort*, II, n° 80.

160. Een geestelijke die weerkomt.

Te Uitbergen vertelt men van een priester, die terug kwam en 's nachts in den hof van de pastorij wandelde. Twee meiden, die de wasch kwamen doen, spraken den priester aan en vraagden hem, waarom hij zoo vroeg wandelde. Hij antwoordde:

- 'Ik en doe, ik en doe. Ik weet wel wat ge zeggen wilt: hij wordt wat stout, we zullen hem maken weg te krijgen.'⁽¹⁾

Sindsdien heeft men hem niet meer teruggezien; men vertelt, dat de pastoor van de parochie den geest naar den oever der zee heeft gebannen.

(Uitbergen.)

Vgl. DE COCK-TEIRL., n^{ts} 138, 141; *Ons Volksl.*, VIII, 131.

161. De kerkdief.

De kerk van Borsbeke bezat een grooten schat, voortkomende van het offergeld aan St-Comelius. Dat geld verborg men op den toren. De sjampetter, P... genaamd, bewaakte het. Op zekeren dag was de schat gestolen en niemand kon den dader aanwijzen. Na eenigen tijd begon de sjampetter land te koopen en weldra was hij eigenaar van een groote hoeve. De inwoners van het dorp hadden kwaad vermoeden. De veldwachter stierf evenwel zonder rechterlijk vervolgd te worden. Op een veld, achter zijn woning, hoorde men nadien alle nachten roepen: 'Breng dat weer! Breng dat weer!' 't Was de geest van den sjampetter, zei het volk. Niemand durfde daar nog voorbijgaan.

(Borsbeke en omstreek.)

Vgl. DE COCK-TEIRILINCK, *Brab. Sagenb.*, n^{ts} 117-118; *Wodana*, blz. 124; WOLF, *N.S.*, n^{ts} 428, 432; *M.u.S.*, n^{ts} 53, 217; TEIR-

(1) Wel wat onsamenhangend.

LINCK, *Folkl. myth.*, 136; DE COCK, in *Volksk.*, X, 238; CORNELISSEN, Oos Volksl., I, 91 vlg.; GRIMM, *D.S.*, n^{rs} 285-286; SCHELL, *Berg. S.*, blz. 93, 118, 198.

162. Van het begijntje.

Een vader had twee dochters, die in den kant werkten. Reeds tweemaal hadden zij hem geld gegeven, om wat vleesch naar den slachter te halen, en telkens had hij het geld in drank verteerd. Hij kreeg knaging aan zijn geweteri, en besloot vast, het nu de derde maal niet weder te doen. Maar, niets gekort! Zijn dorstige keel sprak luider dan de stem van zijn geweten, zoodat hij zich opnieuw, met het geld zijner kinderen, dronken maakte.

Op den terugtocht naar huis overwoog de man, hoe slecht zijn gedrag toch was, en hij pijnigde zich de hersens moe, om aan een uitkomst te geraken. Zoo mijmerend, naderde hij het Begijnenhofgat.⁽¹⁾ Daar zag hij plotseling een menschelijke gedaante, die tegen een der zijmuren geleund was: hij naderde, en bevond, dat het een begijn was, die zichzelf had verhangen.

- 'Een gedacht!' peinsde de vader, en hij sneed een bil af van het begijntje, nam het mede, en gaf hem als 'nen lekkeren schenkel' thuis af.

De meisjes aten smakelijk van den zoogezegden schenkel. Maar toen zij des nachts te bed lagen, kwam, op slag van twaalf uren, het begijntje, op hunne kamer spoken, gedurig roepende:

- 'Geeft mijn armen bil, bil, bil! Geeft mijn armen bil!'

Na twee nachten verklaarden de dochters, dat zij voor geen geld ter wereld nog in een huis wilden blijven, waar het spooke, en dadelijk werd er verhuisd.

Maar nu geviel het ongelukkiglijk, dat men den handvleugel in het verlaten huis had vergeten. Niemand durfde hem gaan terughalen, tot de vader er eindelijk zelf toe besloot.

In dronken toestand kwam hij tegen middernacht aan

(1) De doorgang van de sinds 1867 gesloopte Antwerpsche Kipdorppoort, waar het akelig donker was!

zijn oude woning, en als hij binnentrad, en juist de hand uitstak, om den handvleugel te nemen, sprong opeens de geest van het begijntje van achter een gordijn op hem toe en huilde op verschrikkelijken toon:

- 'Gij hebt mijnen bill!...'

En zij maakte hem kapot.

Volkskunde, II, 68 volg. - Vgl. *Volksk.*, XV, 229-231; LEHEMBRE, *Volkvertelsels*, n^f 19, A. DE COCK, *Studién en Essays*, blz. 108-111, BLADÉ, *Contes pop, de la Cascogne*, II, 328 vlgg., COSQUIN, *Contes pop, de Lorraine*, II, 76-78, GRIMM, *Kinder- u. Hausmarchen*, dl. III (Reclam-uitg., *Bruchstücke*, n^f 27). Zie vooral BOLTE en POLIVKA, *Anmerkungen zu den K.H.M. der Bruder Grimm*, III, 478 vlgg. Ook KUHNAU, *Schlesische Sagen*, I, 601 vlg, KNOOP, *Sagen u. Erzähl, a.d. Prov. Posen*, 113, *Ostmarkische Sagen*, 181 - Verder S. de VRIES, *De Satan in zijn weesen*, II, 348 (bij WOLF, *M.u.S.*, n^{rs} 132 en 133>, LE BRAZ, *Lég de la Mort*, I, n^{rs} 54 en 55.
Het thema is over heel Europa verspreid

163. De ingeprente hand.

Wanneer een familielid aan een stervende iets beloofd heeft en zulks vergeet of vrijwillig veronachtzaamt, - ofwel wanneer de doode zelf een on vervulde belofte op het geweten heeft, - zal hij zijn bloedverwanten niet met vrede laten, en zijn geest zal hen plagen, totdat zij toestemmen het kwaad te zullen herstellen. Een karakteristiek geval werd ons dienaangaande verteld en door ooggetuigen bevestigd!

In onze buurt, te Moorsel (gehucht *Houten Kruis*), was een jongeling, met name Nellis Arys, op een Zondag tijdens de hoogmis op een boom geklommen. Schielijk tuimelde hij naar beneden, en in zijn val beloofde hij een Lieve-Vrouwmis te laten lezen, bijaldien zijn leven gespaard bleef; hij was echter morsdood.

Desniettenstaande dacht de verongelukte die belofte te moeten uitvoeren. Alle nachten verscheen hij aan zijn broeder en verzocht hem dringend zulk eene mis te doen lezen. Toen deze plaats had, moest de broeder, op verzoek van den geest, in de kerk een witten zakdoek ter hand nemen. Dan drukte de doode, tot teeken van dankbaarheid, hem

de hand en de broeder bemerkte met verbazing, dat de hand van den afgestorvene duidelijk in den zakdoek geprent stond! Nog heden ten dage wordt diezelfde doek als een kostbare relik, door den broer bewaard; honderden personen hebben de wonderbare doodenhand gezien en bevestigen de echtheid van het gebeurde!

(Herdersem en Moorsel.)

Ook te Okegem verteld.

Vgl. DE COCK-TEIRD., *Brab. Sagenb.*, n^r 104, *Volksk.*, XIII, 27; *Ons Volksl.*, VII, 115 vlg., XII, 158, 176; COECKEDBERGS, 66-68 en 69-70, PANKEN, n^r 63; BOEKENOOGEN, in *Volksk.*, XIX, blz. 106, n^r 114, *Wallonia*, XVI, 333, SCHELL, *Neue Berg. Sagen*, 117; STRACKERJAN, I, 243; SINGER, *'Schweizer Marchen*, II, (Bern, 1906), blz. 60.

164. De weerkomende vrouw.

Te Sinaai was zekere vrouw gestorven. De man ging dat overlijden aangeven, en van daar ging hij een oogenblik aan het beenderhuis bidden. Toen hij nu huiswaarts keerde, zag hij op eenigen afstand van zijn huis zijn vrouw buiten staan, in haar gewone kleeding. Zeer verschrikt liep hij terug bij den pastoor en vertelde hem het voorgevallene. De pastoor zeide:

- 'Indien gij waarheid spreekt, zult gij uw vrouw nog zien. Spreek haar aan, onbevreesd, en vraag wat zij van u verlangt.'

Bij het terugkeeren naar huis, zag hij zijn vrouw weer op dezelfde plaats staan. Hij trad op haar toe en vroeg wat zij verlangde. Zij antwoordde, dat zij aan Onze-Lieve-Vrouw van Enghien twaalf steen⁽¹⁾ kaarsen beloofd had, die hij aanstonds moest gaan offeren. Voortgedreven door den geest der doode, werd hem niet de minste rust gegrund en moest hij den weg bijna al loopende afleggen. Bij zijn terugkomst was zijn haar geheel wit geworden en men heeft hem nooit meer zien lachen.

(Daknam.)

(1) 1 steen doet 3 kilos.

Vgl. DB COCK-TEIRLINCK, *Brab Sagenb.*, n^{rs} 100-101, *Volk en Taal.*, I, 30 vlg., VI, 23; *Ons Volksl.*, III, 16, VI, 34, VIII, 36, XII, 176, PANKEN, n^r 62, BOEKENOOGEN, in *Volksk.*, XIX, 108; W. DIJKSTRA, I, 154 vlg.; STRACKERJAN, *Aberglaube u. Sagen aus Oldenburg*, I, n^r 174 (blz. 211 vlgg.), SCHOENWERTH, *Aus der Oberpfalz*, I, blz. 297; JEGERLEHNER, *Sagen a.d. Unterw.*, 116, 193, MEYRAC, *Traditions des Ardennes*, 173, SAUVÉ, *Folkl. d. Hautes Vosges*, 306.

165. Te veel beloofd.

In 't oud huis van Pee Koster had, lang geleden, een man beloofd zooveel zakken graan aan den arme te geven, als er graantjes konden liggen van aan den mestput tot aan het zoldervenster. Die belofte kon hij niet volbrengen. Na zijn dood kwam hij spoken. De geestelijkheid werd verzocht den geest voor 99 jaar op 'de zee te zweren'. Aan dat verzoek werd voldaan, en het spoken hield op. Eerlang zijn die 99 jaar om, en het volk is bang voor het terugkeeren der spokerij.

Vgl. *Ons Volksleven*, VI, 20.

166. Een verschijning.

Een halve eeuw geleden maakten twee vriendinnen het godvruchtig voornemen van samen in bedevaart naar Scherpenheuvel te gaan. Doch intusschentijd werd de eene ziek, kreeg de vreeselijke tering en overleed na eenige maanden lijden. Van de bedevaart kwam niets. Nu, 't gebeurde dat in dezelfde kamer, waar de stervende den geest had gegeven, een meisje sliep van slechts een elftal jaren oud. Telkens rond middernacht zag deze in haar slaap de afgestorvene in een lichtkrans, maar met een droef gelaat. De andere huisgenooten zagen niets. Dit duurde zoo eenige dagen en het kind was om ziek te worden van schrik. Men wist geen raad. Eindelijk besloot men den pastoor daar eens over te raadplegen. Deze oordeelde, dat het kind, wanneer de verschijning nogmaals plaats had, zou vragen wat zij verlangde. Verder vroeg hij of de afgestorvene somtijds geen belofte gedaan of een of ander voornemen gemaakt had, waarvan de

huisgenooten kennis hadden, en waaraan zij was te kort gebleven.

Toen herinnerde zich de vriendin, dat zij het voornemen hadden gemaakt samen naar Scherpenheuvel te gaan beewegen.

Des anderdaags reeds werd de beloofde bedevaart ondernomen tot verkrijging van de zielerust der overledene.

Eenige dagen daarna zag het elfjarig meisje opnieuw de verschijning, maar ditmaal met een blij gelaat en zij lachte het kind vriendelijk toe.

Sindsdien heeft het meisje nooit meer iets gezien of vernomen.

(Heist-op-den-Berg.)

Vgl n^r 164 (met de referencies).

167. De geest maakt iets verborgens bekend.

Meer dan vijftig jaar geleden verloor Arjaan de R..., een schamel boertje, zijn vijfjarig dochtertje Liza; het kind werd afgeleid op wat stroo, en, na de begrafenis, werd dat stroo nabij de haag verbrand. Die plaats sloeg broers en zusters met een geheimzinnigen schrik, en wanneer ze daar voorbijgingen, maakten ze telkens het kruisteeken. Eene der zusters, Wanneken, toen negen jaar oud, vertelde haar Vader dat zij dààr elken keer, in het voorbijgaan, den geest zag van Lizaken.

- 'Het kind heeft u ongetwijfeld iets mee te deelen, ' zei de vader, die een zeer bijgeloovig man was; 'mijn ouders' hebben indertijd hun kostelijke gouden ringen verloren; en misschien komt het kind u zeggen, waar die te vinden zijn. Roep eens de kleine Leonie van Sis' gebuur; dat kind is nog maar een onnoozel schaapken van vijf jaar, met haar zal Liza wel willen spreken.'

Leonie werd gehaald en Arjaan zeide haar wat ze te doen had:

- 'Maak eerst een kruisteeken en, als ge dan den geest ziet, moet ge zeggen: 'Spreek maar, wat wilt ge?'

Men ging met Leonie en Wanneken ter plaats; de laatste zag weer den geest, maar Leonie zag niets. Dat werd

nog een paar keeren herhaald, maar altijd met hetzelfde gevolg.

- 't Is wonder,' zei Arjaan tot Leonie's moeder, 'ons Wanneken, hoewel vier jaar ouder, moet zuiverder zijn dan uw Leonie.'

Deze was zoo bang geworden, dat zij er 's nachts niet van kon slapen, en daarom mocht zij niet meer meegaan.

Eindelijk sprak Wanneken zelf den geest aan, en hij antwoordde:

- 'De ringen liggen in grootvader zijn ouden koffer.'

Men ging zoeken en de ringen werden dààr inderdaad gevonden.

(Denderleeuw.)

Mij verteld door Leonie, die nog in leven is, ook Wanneken leeft nog, haar broer Jef, even bijgeloovig als Arjaan, zijn vader, kon evenals hij rupsen bezweren (zie *Volkskunde*, XV, 131 vlg.) Hij wist een dozijn sagen te vertellen, die hij van vader gehoord had en die ik uit den mond van Leonie heb opgeteekend.

Zie: A. de COOK, *Volkssage*, blz. 161-167.

168. Een zonderling geval.

Th. M... kwam verleden jaar, op een Zaterdagavond, van zijn werk terug. Hij had zijn zakken met peren gevuld en kwam 'al hobbend en tobbend' op zijn zeventien gemakken naar huis. Halfweg gekomen, verscheen hem zijn vader, die pas eenige maanden vroeger overleden was. Deze ontnam hem al de peren, die Th. op zich djoeg, en verdween daarop zonder een enkel woord te spreken.

Bij hoog en bij laag houdt Th. M... dit voorval staande.

(Denderbelle.)

169. a) Spokerij te Schellebelle.

Eens zat de pachteres van het hof ter Ertbrugge, aan de statie, te Schellebelle, tot laat in den nacht te werken. Rond middernacht hoorde zij opeens zulk wonderschoon gezang, zooals zij er nog nooit binst haar leven gehoord

had. Toen het ophield, bleef zij nog eenigen tijd zitten luisteren en, daar zij niets meer hoorde, ging zij eindelijk slapen. Wanneer zij 's anderdaags in de keuken kwam, vond zij de deur, die zij 's avonds te voren gesloten had, wijd openstaan. Hierover verwonderd, ging zij tot een der paardenknechten, die in den stal sliep, en vroeg hem of hij soms niemand op het hof had hooren komen. Deze vertelde haar het volgende:

- 'Ik had dezen nacht reeds een uur of twee geslapen, als ik opeens gewekt werd door een wonderschoon gezang. Toen het had opgehouden, hoorde ik de deur van den stal opengaan en daarna die mijner alkoof. Op hetzelfde oogenblik voelde ik iemand op mijn bed gaan; ik zette mij recht en, de handen uitstekende, ontmoette ik twee duimen van een buitengewone grootte; ik hield ze eenige oogenblikken in mijn handen, er op nijpend zoo hard ik maar kon. Toen ik ze eindelijk losliet, voelde ik weer op mijn bed stappen en daarna werd de deur van mijn alkoof met geweld toegeslagen. Oogenblikkelijk daarna was alles weder rustig. Toen ik dezen morgen opstond, liepen al de beesten los in de stallen en al de deuren stonden open.'

(Wichelen.)

Lezing b doet meer aan de *mare* denken.

Vgl. GRIMM, *D.S.*, n^r 81 .

b) Andere lezing.

Op een pachthoeve, te Schellebelle, hoorde de dochter, die nog niet te bed was, 's nachts een schoon gezang opgaan. Om des te beter den zang te hooren, trok zij de deur open, doch toen zij op den dorpel verscheen, hield dit gezang plotseling op. Haar broeder, die in den paardenstal sliep, kwam 's morgens in de keuken en zeide, dat hij nooit in den stal meer zou gaan slapen, zoo hetgeen, was gebeurd zich nog eens vernieuwen moest. Hij had hetzelfde gezang gehoord als zijn zuster. Wanneer dit gezang ophield, voelde hij een zwaar gewicht op zijn voeten zakken, dat zich langzamerhand naar hart en

hoofd voortzette. Hij greep naar den drukkenden last en voelde dat hij in elke hand een duim had en, wanneer hij ze los liet, sloeg plotseling het venster met geweld toe en verdween alles.

(Wichelen.)

170. Het witte paard.

In 't 'Zwalperland' kwam, over ettelijke jaren, bijna alle nachten, juist te middernacht, een wit paard ronddolen.

Twee jongelingen, die niet bang waren, volgens hun zeggen, gingen het paard doodschieten. Op zekeren nacht stelden zij zich eenige oogenblikken vóór twaalf uren op wacht. De eene ging aan den vijver zitten, waar het paard geregeld overkwam, de andere een weinig verder, op den weg naar Schriek. Op klokslag twaalf kwam het paard ginder verre in de straat op, goed zichtbaar met zijn sneeuw witte haren.

Het maakte geen gerucht met de voeten, maar zweefde stillekens aan voort.

Paf! Daar valt een schot. Geen spier van het paard vertrekt, het drijft zachtjes verder.

- 'Hebt gij het getroffen?' roept de andere.

- 'Neen, het komt naar u!'

De haren van den jongen rijzen te berge, doch hij mikt en schiet, maar geen vezel van het paard verroert zich.

Het paard drijft langzaam naar het laag eikenbosch af, en geen van beiden had lust om het te achtervolgen.

(Heist-Goor.)

171. Vier witte katten.

Een muldersgast zag op een avond, toen hij van den molen naar huis kwam, vier schoone witte katten nevens hem gaan; zij hadden oogen als kogels. hij wilde ze verjagen, doch telkens hij er naar sloeg, verdwenen zij, om oogenblikkelijk weder te verschijnen. Hij ging zijn meester wekken, die met hem mede kwam, om die zon-

derlinge katten te zien; zij bemerkten echter niets. Wanneer de gast rond middernacht alleen voorbij den molen ging, zag hij altijd die katten; als er iemand bij hem was, rag hij niets. Een boer had ze nochtans ook eens gezien, toen hij rond middernacht langs daar kwam.

(Ninove.)

172. de verwenschte kinderen van Wientje Meeus.

Wientje Meeus had zijn twee kinderen in katten verwenscht, en zie, ze waren allebei, als katten, het huis uitgevlucht. De eene kat liep verre, verre, zonder te weten waar ze eindelijk terecht zou komen. De andere kwam aan een hoef, waar ze zich in een hoeksken van den haard ging warmen en ze wilde heur plaatsken voor geen geld van de wereld meer verlaten.

Wientje Meeus stierf. Nu, de boer en de boerin van de hoef, waar die eene kat de wijk had genomen, waren van Wientje Meeus zijn familie, en zij gingen dus de begrafenis bijwonen.

's Avonds laat, als ze met den 'wüttenwagen'⁽¹⁾ naar huis reden, bemerkte de paardenknecht nevens het spoor een witte kat, die het gespan altijd volgde. Van tijd tot tijd miauwde ze eens, keek den bedremmelden paardenknecht met heur vurige, groene oogen vragend aan, en zei dan maar geaurig:

- 'Zeg aan Pier den Frol, 't graf van Wientje Meeus is vol!'⁽²⁾

De knecht, de boer en zijn wijf waren van schrik meer dood dan levend en durfden met moeite adem halen.

Thuis gekomen spande de knecht, zonder één woord te spreken, de paarden uit, en liep bevend de keuken in, Waar de boer en de boerin zich weggestoken hadden van benauwdheid.

- 'Hebt gij ook gehoord,' vroegen zij hem, 'dat de

(1) Huifkar.

(2) Is gevuld, namelijk - omdat het lijk begraven is.

kat, die langs den wagen liep, gedurig riep: ‘Zeg aan Pier den Frol, Wientje Meeus zijn graf is vol!’

- ‘Wat!’ riep de vreemde kat, die in den haard zat te staren, en in eens wel drie voet lang hoog sprong; ‘is Wientje Meeus dood!’

En meteen klom zij door de kave⁽³⁾ naar buiten, want zij was een van de twee verwenschte kinderen van Wientje Meeus.

De boer en de boerin voelden als een pak van hun harte vallen, en ze gingen eens piepen door de kave, waar de kat henen was.

(Westkerke, bij Gistel.)

In *Volksk.*, VII, 139 vlg.

173. De blatende geit.

Te Rooborst, op het oude, afgelegen hof Vijversbosch, kwam er over twintig à dertig jaar, alle nachten, op klokslag twaalf, een geit blaten. Dat was zeker een spook. Veel volk ging er naar luisteren. Op zekeren nacht was dat geblaat verdwenen, en niemand wist de reden.

Menigeen maakt nog heden een omweg, om daar niet te moeten voorbijgaan.

(Hundelgem en Rooborst.)

174. De spookhoeve te Beveren-Waas.

Bij den landbouwer Piet V..., te Beveren-Waas, waren al de kinderen gebrekkelijk en meer dan één stierf op jeugdigen ouderdom. Dat ging overigens gepaard met vreemde verschijnselen: te twaalf uren van den nacht liep er in huis en stal altijd een wekker af; terzelfdertijd vlogen de aardappels en het graan den zolder rond of rolden langs de trappen naar beneden. Erger nog: al de stalbeesten lagen uitgestrekt op den grond. Ging men met licht de zaak van nabij onderzoeken, dan vond men alles rustig en in orde, zoodat er niets scheen gebeurd te zijn. Nauwelijks was men echter terug in bed, of hetzelfde

(3) Schoorsteenpijp.

spel herbegon, en toch was er 's morgens geen spoor van te merken.

Eindelijk poogde men op een andere wijze de spokerij weg te nemen: het O.-L.-Vrouwbeeldje, dat aan hun huisgevel bevestigd was, hing men aan den stalmuur, in de hoop aldus het kwaad te weren. Dat deed echter meer kwaad dan goed en 's morgens vond men het beeld terug op zijn oude plaats.

Toen ging de boerin bij de Dendermondsche paters te rade; het wachtwoord was bidden, veel bidden, maar het hielp niet. Dan gaven de paters 'heiligdom' mede, doch het bracht weinig baat bij. Ten einde raad, verliet de boer zijn betooverde hofstede en ging elders wonen.

Sindsdien is er nooit iets meer gebeurd.

(Beveren-Waas.)

Vgl. onze n^{rs} 104 en 175.

175. Spokerij te Zulte.

Op het kasteel van Zulte heeft het gespookt zoolang de familie de Limnander er gewoond heeft; nu het aan de familie van Malcott behoort, is het spoken gedaan. Het bestond vooral in de zonderlinge geruchten, die om middernacht in de keuken vernomen werden, rammelen van schijven, enz.

(Zulte en St-Elooi's Vijve.)

176. Het kasteel van Staden.

Op het kasteel van Staden, eigenlijk maar een jachtpaviljoen, en heel ver afgelegen, verschijnt altijd de geest van een oude markiezin. Zij houdt zich voornamelijk in den kelder op, en maakt er lawaai. Gaat men zien, ze blaast het licht uit.

B. - Vuurgeesten

a) Dwaallicht.

177. Wat is een stalkaars?

In Munkzwalm wijst een stalkaars de plaats aan, waar een schat verborgen ligt. Naar een stalkaars wijzen is gevaarlijk, zegt men aldaar; ze zou u den nek breken.

Te Elst is het een rondlolende geest van een afgestorvene, die lijdens zijn leven onrechtvaardig goed verworven en nog geen restitutie gedaan heeft; eerst na de schadevergoeding zal die geest rust hebben. Sommigen, in Elst, meenen dat de stalkaars de geest is van iemand, die geld heeft verborgen, zonder dit aan iemand te hebben toevertrouwd. Die geest keert ook weer, zoolang het geld niet is 'uitgekomen'. Men vertelt hier van personen, aan wie ongelukken overkwamen, omdat zij de stalkaarsen te dicht naderden of er met den vinger naar wezen.

(Munkzwalm en Elst.)

Zie: A. de COCK, in *Volksk.*, X, 182 vlg.; 206-210; 236-241; V. LOVEDING, in *Volksk.*, X, 180-182; DE COCK-TEIRL., *Brab. Sagenb.*, n^{ts} 148, 154, 155; *Rond den Heerd*, II, 18; GRIMM, *D. Myth.*, 420, 764; KUHN u. SCHWARTZ, *Nordd. Sagen*, n^{ts} 80-90; *Zs. d. Ver. f. Volksk.*, XIV, (1904), blz. 425; P. SÉBILLOT, *F. de Fr.*, II, 418 vlgg.

178. Het dwaallicht is een zieltje.

Sisken Vилlemans, van Denderwindeke, ging eens op een Meinacht over het kerkhof en zag er een stalkaars dansen.

- 'Ze zeggen,' dacht de vent, 'dat dit de ziel is van een ongedoopt kind en dat zij op uw vinger komt zitten, als gij er naar wijst. Ik wil eens weten, of dat waar is.'

En hij stak den vinger naar de stalkaars uit. Deze kwam er naar toe gedanst, maar Sisken Vилlemans werd opeens

zoo bang, dat hij het op een loopen stelde. De stalkaars volgde hem op de hielen, en nauwelijks was hij binnen en had hij de deur achter zich toegeworpen, of hij hoorde zoo'n geweldigen slag op de deur, dat heel het huis daverde.

(Denderwindeke.)

Vgl. n^f 179; DE COCK-TEIRL., *Brab. Sagenb.*, n^f 155; *Ons Volksl.*, VIII, 196 vlg.; TEIRLINCK, *Folkl. myth.*, 145.

179. De stalkaars te Wichelen.

Stalkaarsen, zegt men, zijn kinderen die ongedoopt gebleven zijn, en rondzwerfen, om gedoopt te worden. Kunnen zij het doopsel ontvangen, dan verdwijnen zij en keeren nooit meer terug. Steekt men den vinger naar een stalkaars uit, dan komt zij er opzitten; springt men binnen in huis, dan geeft zij een grooten slag op de deur. Dat is hier eens gebeurd.

(Wichelen.)

Vgl. A. de COCK, in *Volksk.*, X, 208 vlg. 239; DE COCK-TEIRL., *Brab. Sgb.* n^{rs} 149-152; *Ons Volksl.* II, 21; VII, 190; *Limb. Jaarb.*, II, 14; WOLF, *N.S.*, n^{rs} 262, 521; MONSEUR, *Bull. de Folkl.*, II, 149; SCHELL, *Berg. S.*, 304; BARTSCH, *Sagen a. Meklenb.*, I, n^f 245; II, blz. 4; GRIMM, *D.S.*, n^f 277; WUTTKE, § 762; SÉBILLOT, *F. de Fr.*, II, 420 vlg.

180. De zondaar als dwaallicht.

Eertijds wandelde te St-Elooi's Vijve steeds een stalkaars aan de hoeve Schouwendale tot aan den zandweg. Dien afstand had eens een scheepstrekker doorloopen, onderweg gedurig de ijselijkste godslasteringen tegen een kruisbeeld uitbrakend, zoodanig dat er hem de tong een hand ver van op de borst hing. Twee dagen lang liep hij daar zóo heen en weer, en na zijn vertrek is er een dwaallichtje verschenen, dat eerst verdwenen is, toen men ter plaatse een kapelletje had gebouwd.

(St-Elooi's Vijve.)

Vgl. A. de COCK, in *Volksk.*, X, 238; JOOS, *Vert.*, I, n^f 58; *'t Daghet*, VIII, 32; BARTSCH, *Sagen a. Meklenb.*, II, 4. Ook WOLF, *N.S.* n^{rs} 440 en 441; GRIMM, *D.S.* n^f 285.

181 Het stallicht te Aartselaar.

Te Aartselaar geeft men den naam van stallicht, niet aan het dwaallicht, maar aan het licht voortgebracht door een glimworm. Zoo verzekerde mij althans mijn Antwerpsche beenhouwer, zoon van den gewezen onderwijzer van Aartselaar. Naar zijn zeggen, is men daar wantrouwig ten opzichte van het stallicht, en velen meenen dat er tooverij onder schuilt. Zien zij tusschen het gras van een grachtkant, nabij een koestal, het schijnsel van een glimworm, zoo zeggen ze: 'In de plaats van den boer zou ik niet meer gerust zijn, want het stallicht is er al'. En tien tegen één, dat de belanghebbende boer, zoodra hij het bemerkt, bij den pastoor te rade gaat, of bij de Minderbroeders van op den Oever, te Antwerpen.

(Aartselaar.)

b) Vuurgeest.

182. Vlam en vuur.

Zekere visscher van Uitbergen ging eens voorbij een huis, waar men zei dat het spookte, en daar zag hij een man staan. Toen hij hem bemerkte, zeide hij:

- 'Pier, ge moet mij niet bang maken.'

Hij ging er naar toe en nam den kerel den hoed af, en daar zag hij enkel nog vlam en vuur. Terzelfdertijd zag hij daernevens, aan den molenberg, een witgrijs paard met overgroote oogen van vuur. De visscher spoedde zich naar huis en stond 's anderdaags op, zoo grijs als vlas, hoewel hij slechts in de twintig jaren oud was en nog geen enkel grijs haartje telde.

(Wichelen.)

Vgl *Wodana*, 19; WOLF, *N.S.*, n^f 441, JOOS, *Vert.*, I, n^f 64.

183. De vuurman te Baasrode.

Op zekeren nacht zaten visschers, te Baasrode, in hun boot op de Schelde, toen zij zeer ver, in een bosch, een man ontdekten, die in vlam en vuur stond! Hun boot werd van den eenen naar den anderen oever geslagen, en de visschers kropen verschrikt in den 'vooronder' en durfden zich vòor 's anderdaags 's morgens niet vertoonen.

(Wetteren en omstreken.)

In *Volkskunde*, I, 16. - Vgl. DE COCK-TEIRLTNCK, *Brab. Sagenb.*, n^{rs} 157-158; *Ons Volksl.*, I, 90 vlg., VIII, 196; A. de COCK, *Volksk.*, X, 208, 210; WOLF, *N.S.*, n^{rs} 281, 438-441; JOOS, *Vert.*, I, n^f 64; 't *Daghet*, IV, 147; VIII, 32; XX, 160; *Limb. Jaarb.*, II, 14; PANKEN n^{rs} 3 en 82; *Wallonia*, I, 17; VII, 48; GRIMM, *D.S.*, n^{rs} 277 286; SCHELL, *Berg. S.*, blz. 127. 195-197, 235, 264, 279, 441, 510, 561, *Neue Berg S.*, 136, 141; SÉBILLOT, *F. de Fr.*, II, 418-422.

184. Kraamvrouw bij een groot vuur.

In een spookhuis van Uitbergen moest zekeren dag de vrouw in 't kraambéd komen en haar man ging 's nachts naar de naburige gemeente den geneesheer halen. Bij zijn wederkomst moest hij langs moerassige meerschen gaan en zag er een groot vuur branden, bij hetwelk een vrouw zat met een kindje op den schoot. Verschrikt keerde hij haastig naar huis en vond er vrouw en kind beiden overleden.

(Wichelen.)

185. De hond van 's Graven-Wezel.

Te 's Graven-Wezel woonde in vroeger tijd een man, die een zwarten hond bezat, welke hem zeer getrouw was. De man overleed, en zie, elken nacht brak zijn hond los en snelde naar het kerkhof, waar hij tot 's morgens toe op het graf van zijn meester jankte en huilde.

Weldra wist iedereen op het dorp wat er gaande was Sommigen beweerden zelfs, dat de doode uit zijn graf opstond, om zijn getrouwen hond tot bedaren te brengen. Doch niemand durfde zich des nachts op het kerkhof wagen, om met zijn eigen oogen te zien wat er gebeurde.

Toen besloot men den hond met een zoo stevige ijzeren ketting te binden, dat hij onmogelijk zou kunnen losgeraken. Wonder genoeg, op klokslag middernacht sprong de hond met een enkelen ruk zijn ketting aan stukken en snelde als een pijl naar het kerkhof, waar ditmaal een drietal boeren hem volgden.

Toen de hond een tijd lang vreeselijker dan ooit op het graf gehuild had, scheurde de aarde open, en in een zee van vuur en vlammen kwam de overleden boer te voorschijn. De hond jankte niet langer. Maar des anderdaags vond men het geheimzinnige dier dood op het kerkhof liggen.

('s Graven-Wezel.)

In *Volkskunde*, II, 46. Vgl. WOLF, *Nederl. Sagen*, n^{rs} 499 en 500.

c) Bliksemvuur en dondersteen.

186. Donder en bliksem.

De geleerden, zei een werkman, 'kennen en weten veel, doch hoe donder en bliksem ontstaan, dat weten ze niet. Eén geleerde heeft het ooit geweten en was bezig met er een beschrijving van te maken, maar zijn hand werd tegengehouden.'

Een andere werkman voegde er den wind bij en zeide: 'Ik heb altijd hooren zeggen, dat donder en wind van niemand gekend zijn, en dat, zoo er iemand wist wat de wind is, hij zeker geen voet meer buiten de deur zou durven zetten.'

(Pepingen.)

Uit den volksmond opgeschreven, in 1895, door den hoofdonderwijzer,
V. Kuypers.

187. Dondersteen.

Nog op onze dagen gelooft meer dan één, hier te lande en elders, dat het inslaan van den bliksem gelijk staat met het neervallen van een dondersteen, zoodat soms onze kinderen - en wel eens een volwassene - dien steen gaan opzoeken, wanneer zij den bliksem ergens in de buurt zien neerkomen. Te Wichelen weet men zelfs te vertellen van dondersteen, die langs de straten liepen. Rond Oudenaarde kent het volk drie soorten van dondersteen: *branders* (die brand stichten); *brekers* (die enkel breken); *gatemakers* (die gaten in den grond boren).

(Vlaanderen.)

Zie: A. de COCK, *Spreekw. op Volksgeloof berustend*, n^{ts} 417 en 418; A. de COCK en IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, n^r 162; IS. TEIRLINCK, *Idiot*, I, 339.

C. - Aardgeesten

a) Dwerger.

188. Van den alf geleid.⁽¹⁾

Hans B..., van Herdersem, werd bij Gillis M..., die een tiental boogscheuten verder woonde, naar den winkel gestuurd. Toen hij de boodschap verricht had, sloeg hij een verkeerden weg in en nam de richting van Wieze, waardoor hij zich meer en meer van huis verwijderde. Hans ging, en ging en bleef gaan, en was sterk verwonderd dat de terugweg zooveel langer was dan gewoonlijk. Wanneer hij te Wieze aan de Pasbrug kwam, begon hij te begrijpen, dat hij van den alf geleid was en hij zette zich op den grachtkant neder. Immers, hij had altijd hooren zeggen dat, als men van den alf geleid wordt, men de betoovering doet ophouden- door te gaan zitten. En het viel zoo uit, want Hans erkende nu dadelijk waar hij zich bevond. Nu sloeg hij den terugweg in en was weldra te huis.

(Herdersem.)

Vgl. A. de COCK en IS TEIRLINCK, Brab. *Sagenboek*, n^{ts} 185 eti 164; en A. de COCK, in *Volkskunde*, X, 206-207; VIRG. LOVELING, *Volksk*, XIV, 167; *Eigen Schoon*, III, 105, WOLF, *Niederl. Sagen*, n^f 484; *Volk en Taal*, IV, 42-43.

189. Heel den nacht gedwaald.

Edward Rottier, van Beveren-Waas, keerde in de i donkeren avond van zijn werk terug naar huis. Het was maar tien minuten gaans, maar om twaalf uren van den nacht was hij nog altijd op gang: toen bevond hij zich in Haasdonk, anderhalf uur van zijn woning of. En zonderlinger nog: alles stond onderstboven; de huizen stonden met de daken beneden en de boomen met hun takken op den grond. Herhaaldelijk beproefde hij om in een huis binnen

(1) Verbasterd tot: *Van den (h)als geleed*; aldus tusschen Aalst en Dendermonde. In 't Land van Waas heet het: *Van den Alf geleed*; te Denderleeuw: *Van d'alf geleed*.

te geraken, maar het lukte hem niet. Dat duurde zóo tot dat het al begon licht te worden; dan kon hij ergens binnengaan. Toen eerst begreep onze man, dat hij ‘van den alf geleed’ was, en nu kon hij den rechten weg inslaan.

(Beveren-Waas.)

190. Verdwaald.

Een jongeling ging eens naar Baal-kermis. Hij kreeg daar twist tegen een persoon, die den naam had kwade perten te kunnen. Toen zij scheidden, rond elf uren des nachts, wenschte deze hem spottend goede reis. Wanneer onze jongeling nu een eindje gegaan had, kwam hij eensklaps in een schoone, prachtige dreef. Die dreef scheen zonder einde te zijn. Hij ging en bleef gaan en wanneer het licht werd stond hij, beslijkt en besmeurd tot aan zijn kop, een half uur boven Boisschot, meer dan anderhalf uur van zijn huis.

Degene, die hem die pert had gebakken, vroeg later:

- ‘Hoe hebt gij het gehad op de reis? Toch door prachtige dreven gewandeld?’

- ‘Ja,’ antwoordde de aangesprokene, ‘gelukkiglijk dat ik niet tooveren kan, want dan gaf ik u van 't zelfde laken een broek.’

(Heist-Goor.)

191. Rond zijn hoeve verdwaald.

Een grijsaard had vrij laat in de herberg zitten kaarten en, nadat hij afscheid van zijn vrienden genomen had, ging hij alleen den eenzamen weg naar zijn hoeve.

Plots stond er een man vóor hem, die hem vroeg den weg te wijzen naar een naburige gemeente. De oude man wees hem den weg en spoedde zich voort.

Maar de weg bleek eindeloos. Het koud zweet brak hem uit, toen hij begreep dat hij verdwaald was. Toch liep hij maar rusteloos voort, opgejaagd en zonder nog, vóor de morgen kriede, maar even een spoor te kunnen vinden.

Toen werd hij gewaar, dat hij heel den nacht rond zijn hoeve had gezworven.

(Mortsel en Antwerpen.)

192. Door 't water.

In vroeger tijd was het de gewoonte van in de winteravonden te gaan buurten. Een der aanwezigen was ongewenscht in het gezelschap, en om het hem beu te maken, zeide een onder hen, dien men Jef noemde:

- 'Pier, ik zou naar huis gaan, 't is tijd.'

- 'Omdat gij het zegt, Jef, zal ik gaan.'

Toen hij weg was, zei Jef tot de anderen:

- 'Ge zult hem straks nog wel vinden; zie maar dat gij er met den donkere niet over struikelt.'

Na nog een uur of twee gekaart te hebben, ging men naar huis. Aan de brug gekomen, die daar over een kleine beek lag, bemerkten de mannen een zwarte massa, 't Was Pier!

- 'Hela, wat ligt ge hier te doen, ge moest al twee uren te bed zijn!'

Pier wreef zijn oogen en antwoordde bitsig:

- 'Ja, ja, lacht maar. Ge ziet hoe ik geheel beslijkt en nat ben, en indien ik wist wie mij die pert gespeeld heeft, hij zou van een kale reis komen. Al dien tijd heb ik zonder uitkomst, zonder te weten waar ik was, door de baek geplonsd, dat ik eindelijk van vermoeidheid hier feen gaan liggen.'

- 'Zij maar content, jongen,' zei Jef, 'wij zullen u thuis brengen.'

(Heist-Goor.)

193. Bergmannetjes te kasterlee.

Op een halve mijl afstand ten N.-O. der gemeente Kasterlee ligt een heuvel, dien men algemeen den Aschberg noemt, waarschijnlijk om den zandachtigen aard van zijn grond.

Niet verre van dien berg lag vroeger een weide, waar dagelijks een koewachter zijn vee te grazen dreef.

Om naar dien beemd te gaan, moest hij den Aschberg langs; en telkens hij daar voorbijtrok, kwam er een zeer magere koe uit den berg te voorschijn, die mede naar het weiland toog en al het gras zijner koeien afschoor.

Dikwijls had het koeherdertje daarover aan zijn meesteres geklaagd. Wegjagen ging niet.

- 'Wat ge doet,' zegde ze op zekeren morgen, 'als ge vandaag die magere koe weerziet, pak ze bij den staart en loop met haar den berg in.'

De koeienhoeder trok naar de weide. De magere koe verscheen weer. Het wachttertje deed, wat zijn meesteres hem geraden had, en hing aan den staart der koe, die met hem den Aschberg binnentrok.

Hoe verbaasd stond de arme veedrijver, toen hij daar in een schoone, ruime zaal wel vijftig kleine kaboutermannekens druk bezig zag met koeken te bakken. De tafel werd opgediend, en de bergmannetjes noodigden den knaap vriendelijk uit, om met hen koeken te eten.

De jongen liet zich gezeggen; maar nauwelijks had hij een stuk geproefd, of hij viel achterover en was dood.

(Kasterlee.)

In *Volkskunde*, II, 89 vlg. - Vgl. *Wodana*, 23 vlg., verder blz. 154-156; WOLF, *N.S.*, n^{rs} 477 en 207; DB COCK-TEIRL., *Brab. Sagenb.*, n^{rs} 169, 172, 178, 183, 184; Ons Volksl., IX, 202-204; GRIMM, *D Myth.*, 376 vlg 381; STRACKERJAN, I, 488 vlgg., Zie nog: TEIRLINCK, *F. myth.*, 147-151, VAN DEN BERGH, *Ned. Myth.*, 120-122; *Wallonia*, I, 15, 62; II, 33; SÉBILLOT, *F. de Fr.*, I, 230-232; 455 vlgg.

194. Kabouters te Lebbeke.

Men vertelt, dat er in een hol te Lebbeke kabouters woonden. Gedurende den dag hadden zij met de lieden geen betrekking, en 's avonds zette men het overschot van 't eten bij de opening van het hol, wat des anderdaags verdwenen was. Dikwijls bracht men bij dat hol allerhande versleten en gebroken gereedschap, hetgeen den volgende dag, geheel hersteld, werd teruggevonden.

(Wichelen en Lebbeke.)

Vgl. DE COCK-TEIRLINCK, *Brab Sagenb.*, n^{rs} 165, 167, 168, 170, 171, 176, 177, *Ons Volksleven*, I, 66 vlg., II, 53, IX, 160, WOLF, *N.S.*, n^{rs} 206, 208, 209, 211, 474-476, 478, 479, PANKEN, n^{rs} 15, 16, 27, 28, 30, 32-34, *Volk en Taal*, III, 89. *'t Dagh*, VIII, 69 vlg., DE MONT-DE COCK, *VI Vert*, 326-330, GRIMM, *D S*, n^{rs} 30, 34, 154, 303, SÉBILLOT, *F de Fr*, III, 531

b) Reuzen.

195. Het reuzenbeen te Hamme (Oost-Vl.).

Te Hamme, in het kerkportaal, aan den linkerkant, hangt een kolossaal been, dat voor het dijbeen van een reus doorgaat: het heeft vier voet en één duim lengte (Wasche-maat), en, op de dunste plaats, een omtrek van dertien duim. Langen tijd geleden heeft men dat been in de Durme opgevischt; sedertdien wordt het zorgvuldig in de kerk bewaard, waar het door het volk vereerd wordt als een soort heiligenrelikwie.

Lindanus (van Gent), in zijn werk: *De -Teneramonda libri tres* (Antverpiae, 1612, blz. 136), weet te vertellen⁽¹⁾, dat er in oude tijden te Hamme twee reuzen woonden, een aan weerszijden de Durme. Op zekeren dag kregen zij twist: elk van hen beweerde de langste te zijn. Dientengevolge trokken zij naar Thielrode, waar men juist een kerk aan 't bouwen was: beiden konden met hun handen het dak bereiken en een steen boven op den muur leggen.

Soms gewaagt men van drie reuzen, en deze gingen niet naar Thielrode om hun lengte te bepalen, maar bouwden te Hamme zelf een kerk, waartoe zij geen stelling behoefden, daar ze tot aan het dak reikten. Een hunner gebruikte ook nooit boot noch brug, wanneer hij over de Durme wou zijn, maar doorwaadde eenvoudig de rivier, zonder dat de diepte van het water hem hinderen kon.

Jaak Van de Velde (*Kunst- en Letterblad*, 1840, blz. 60) en J.W. Wolf (*Niederl. Sagen*, n° 202) voegen er bij, dat de straat van Hamme, door den reus bewoond, nog heden ten dage Reuzenstraat heet.

Over dat alles heeft de heer M. de Meyer, van Hamme, vier personen uit de volksklasse ondervraagd. De antwoorden luiden:

(1) Sanderus, in zijn *Flandria illustrata*, deel II, gewaagt wel van het reuzenbeen, maar vertelt geen sage.

1) 'Van reuzen weet ik niets anders, als dat het reuzenbeen uit de kerk van 'nen reus is, die hier vermoord geweest is.' (Een kantwerkster van 59 jaar.)

2) 'Dat been is van 'nen reus, die hier van leven verongelukt is, als de kerk gebouwd is.' (Een wever van 39 jaar.)

3) 'Ik heb altijd hooren zeggen, dat de *reuzenwegel* 'n weg was in de lucht, en als ze zaaiden in die richting, dan lag er 'ne weg in 't land, en daar kwamen geen vrucliten.' (Werkvrouw van 69 jaar.)

4) 'Er zijn daar reuzenwegels en pestwegels⁽¹⁾, die over den kouter naar 't kerkhof loopen en die mogen ze nooit wegdoen.' (?) (Werkvrouw van 71 jaar.)

Ziedaar alles!

Hieruit blijkt tevens hoe sagen afslijten en zich vervormen.

(Hamme.)

Vgl. GRIMM, *Deutsche Sagen*, n^r 141. - Over *Reuzen en Reuzensagen*, zie. DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^{rs} 186-190, GRIMM, *D. Myth.*, blz. 442, 453 vlg.; P. de MONT, in *Volksk.*, II, 184-186, *Wodana*, 141, JOOS, *Vertelsels*, I, n^r 97, *Volk en Taal*, II, blz 202, WOLF, N.S., n^{rs} 002, 203, 523, 525, 526, *M. u. S.*, n^{rs} 92-95, W. DIJKSTRA, I, blz. 11; VAN DEN BERGH, *Ned. Myth.*, 187-200, *Wallonia*, I, 129 vlg.; II, 29, 212; X, 117, 188.

(1) Langswaar indertijd de pestlijders, die bezweken, moesten weggevoerd worden..

Tweede groep

Duivelsagen.

196. Een verbond met den duivel.

Men sluit een verbond met den duivel door hem de linkerhand te reiken, hem zijn ziel te verpanden en in ruiling iets aan te nemen, b.v. de kunst om veel geld te winnen. Hier wordt verteld van zekeren Jan Van der Steen, dienstknecht, uit de jaren 1600, bij pachter Verbeek, uit de Langestraat; die kerel verkocht zijn ziel aan den duivel op de bovenstaande wijze, en bekwam van hem een middel om te tooveren en te onttooveren. Van dat middel maakte hij een vreeselijk gebruik, bij zooverre, dat hij eindelijk vóór de vierschaar werd gedaagd en tot verbanning veroordeeld. Toen ging hij zich te Stekene vestigen, waar hij wegens zijn menigvuldige tooverijen opnieuw werd veroordeeld, ditmaal om levend verbrand te worden.

(Wichelen.)

Vgl. ons volg. n^r

197. Duivelsverbond.

Om zijn ziel aan den duivel te verkoopen, zoo zegt men te Welden (bij Oudenaarde), moet men te middernacht op een kruisweg gaan zitten, met een zwarte hen tusschen de beenen. Daarop komt de duivel af en het akkoord wordt gesloten.

Om weerwolf te worden, gaat men er op dezelfde wijze te werk, doch dat akkoord is slechts geldig voor acht jaren.

Te Denderleeuw gaat men eveneens met een zwarte hen te middernacht op een kruisstraat: de duivel komt daar bij u en geeft u een boekje, dat gij hem moet betalen. Om dit boekje later weer kwijt te raken, dient gij het tegen een hooger prijs, hoe weinig" ook, te kunnen verkoopen.

(Welden en Denderleeuw.)

Te Nederbrakel gaat men te werk als te Welden (Zie *Wodana*, 19 vlg.).
Vgl. mijn *Studiën en Essays*, 241 vlgg.; ook mijn *Volkssage*, 42-44,
SEBILLOT, *F. de Fr*, III, 239 vlg

198. De meid, die haar ziel aan den duivel afstond.

Een jonge deerne, als meid bij een boer verhuurd, had een allerellendigst bestaan. De boer deed haar van den vroegen morgen tot den laten avond slaven als een lastdier. Onmogelijk kon zij hare taak, die bestond uit veldwerk, het verzorgen van het vee en het spinnen van linnen, geheel volbrengen. En de slagen en mishandelingen, die zij dan te verduren had, gaan alle gedacht te boven.

Eens dat zij zich weer zoo ongelukkig gevoelde, vertoonde zich een zeer welgekleede heer aan haar en zeide:

- 'Mijn kind, gij zult onder den last bezwijken, daarom heb ik medelijden met u, en indien gij wilt, zult gij zooveel werk kunnen afmaken, als 't u believen zal, zonder u in het minst te vermoeien; en aldus zult gij zooveel ledigen tijd over hebben, als gij maar droomen kunt.'

- 'Och, meneer, was dat maar mogelijk, hoe zou ik u danken,' zeide onze meid, en de heer, een wit vel papier te voorschijn halende, hield het haar ter onderteekening voor, wat zij dan ook zonder aarzelen deed.

Zooals de heer voorzegd had, kon zij nu zooveel werk afmaken als ze maar wenschte. Steeds was zij blij en welgehind en zong met heele dagen.

De verandering in haar gemoedstoestand en nog meer het gemak, waarmede zij haar nog verzwaaarde taak afwerkte, kwam iedereen bovennatuurlijk voor. Menigen keer ook had men reeds den heer in haar bijwezen gevonden, doch telkens had zij de gestelde vragen ontwijkend weten te beantwoorden. Ten langen leste door den pastoor gedwongen, die van dit wonder geval op de hoogte gebracht was, bekende zij alles. De pastoor wist haar nu, doch niet zonder veel moeite, uit de macht van den heer te verlossen. Deze was niemand anders dan de duivel in persoon.

(Lede en Denderbelle.)

Hier brengt het duivelsverbond geen offer mee, er is enkel een schriftelijk kontrakt, gemeenlijk met zijn eigen bloed ondertekend.

Vgl. *Wodana*, 19-21; *Volksk.*, III, 110 vlg.; DE MONT-DE COCK, *VI*.

Wonderspr., 99; WOLF, *N.S.*, n^f 454; DE COCK, *Volkssage*, 42-44, *Ons Volksl.*, X, 197-199; XII, 171-173; SCHELL, *Neue Berg. S.*, 26.

199. Van den ouden wever en den duivel.

Er was eens een wever, die zijn leven lang had gezwoegd en gezweet en toch altijd even arm was gebleven. Daar hij nu tamelijk oud begon te worden en de arbeid hem steeds lastiger viel, kon hij zijn gewone taak niet meer afmaken, en daardoor werd het hem zoo goed als onmogelijk, in zijn-eigen onderhoud en dat van zijn vrouw te blijven voorzien. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat moest hij de schietspoel doen vliegen, om dagelijks het hem opgelegde weefsel af te krijgen; jaren lang had hij dit zoo gedaan, maar nu, hoe hij zich ook inspande, schoten zijn krachten te kort. Dat ontmoedigde hem en maakte hem verdrietig.

Toen hij op zekeren dag weer eens druk aan 't werk was en over zijn ongelukkigen toestand nadacht, kwam er een vreemdeling, heel en al in 't zwart, zijn werkhuis binnen.

- 'Ge ziet er zoo neerslachtig uit, man,' zei het heerschap. 'Is er iets, dat u hindert?'

- 'J a, zeker,' zei de wever, 'en ik durf het u wel zeggen ook, want ik ben niet gewoon iets achter stoel of bank te steken.'

En hij vertelde hem, wat hem op het hart lag.

- 'Zie, ik wil u helpen,' zei de vreemdeling, 'en zal u tien jaar lang alle dagen een weefsel brengen, zonder dat gij er een stroo voor verleggen moet, maar op één voorwaarde dan: na die tien jaar zult gij mij uw ziel afstaan. Doch eerst en vooral moogt ge nog driemaal naar mijnen naam raden, en raadt gij juist, dan behoudt gij uw ziel. Neemt gij aan?'

Stijf en stram gewerkt zijn, en nu tien jaar lang mogen leven als God in Frankrijk, en dan nog de hoop hebben,

om den duivel zijn naam te raden, - want het was de duivel, de wever wist het nu, - dat vooruitzicht deed den armen drommel besluiten, om ja te knikken, al wilde hij anders met den zwarten droes geen uitstaans hebben.

Het akkoord was nu gesloten, en de duivel bracht krek alle dagen het beloofde weefsel. Nooit had de wever zoo'n gemakkelijk leventje gekend: hij deed niets dan eten' en drinken, wandelen en pijpjes rooken. Soms deed hij een wandeltoertje in een naburig bosch, en toen hij op zekeren dag diep in het bosch was doorgedrongen, hoorde hij daar een stem, en die riep:

‘Negelanderken heet ik,
en van weven zweet ik.’

En zoo dikwijls hij later naar die plaats van het bosch terugkeerde, hoorde hij dezelfde stem en hetzelfde deuntje:

‘Negelanderken heet ik,
en van weven zweet ik.’

Eindelijk was de gestelde tijd om, en de duivel kwam de ziel van onzen wever afeischen.

- ‘Eerst laat ik u driemaal raden; hoe heet ik?’ zei Heintje Pek.
- ‘Heet gij Jacob?’ vroeg de wever.
- ‘Eén voor mij,’ zei de duivel.
- ‘Heet gij Wittekabolle?’ vroeg de wever.
- ‘Weer mis, twee voor mij,’ zei de duivel.

Nu begon de wever erg schrik te krijgen en hij beefde als een populierblad. Döch, daar schoot hem opeens het deuntje uit Het bosch te binnen, en hij zei:

- ‘Negelanderken heet gij.’
- ‘Wie heeft u dat ingegeven?’ zei de duivel met een kletterenden vloek, en op hetzelfde oogenblik was hij verdwenen.

Nu was de wever vrij. En daar hij gedurende de tien laatste jaren een appeltje voor den dorst bespaard had, leefde hij voortaan onbekommerd en gelukkig.

(Denderleeuw.)

Zie: P. de MONT en A. de COCK, *Vlaamsche Vertelsels*, 316-319; JOOS, *Vertelsels*, I, 50-52; COECKELBERGS, *Sprookjes, Leg. en Sagen*, 49-52, (*Ons Volksleven*, V, 14); *'t Daghet*, IV, 184; GRIMM, *Kinder- u. Hausmärchen*, n^{rs} 55; BOLTE u. POLIVKA, *Anmerkungen zu den K.u.H. der Brüder Grimm*, I, blz. 490-498.

200. Strijd om een ziel.

Te Lede was iemand van het kwaad bezeten. De bezetene zou in 't openbaar in de kerk allen aanhang met den booze afzweren, en te dien eindewaren de geloovigen in de kerk vergaderd, waar zij getuigen waren van een schrikkelijken strijd. De duivel wilde met alle kracht de ziel behouden, en de pastoor, van uit den predikstoel, wilde kost wat kost de ziel voor den hemel redden.

Herhaaldelijk poogde de duivel met de ziel weg te vluchten en vloog tot aan het kerkgewelf, doch telkens verzette de pastoor er zich tegen en riep:

- 'Satan, gij zult ze niet hebben, 't is mijn ziel!' en de duivel moest haar loslaten.

Ten slotte bleef dus de overwinning aan den pastoor, doch de strijd was zoo hevig geweest, dat de brave man water en bloed zweette. Tehuis gekomen, moest hij zich te bed leggen, om er nooit meer van op te staan.

(Lede en Denderbelle.)

201. Mie de Dulle.

Een Antwerpsch meisje, bijgenaamd Mie de Dulle, die van haar moeder niet mocht gaan dansen, zeide:

- 'Ik zal van avond dansen, al was 't met den duivel, bij Jan Krabzocht.'

Ze ging 's avonds naar de danszaal. Toen iedereen aan den dans was, riep een kind, dat, op den arm zijner moeder gezeten, de paren gadesloeg:

- 'Och, moeder, daar danst een heer met een staart!'

Allen hoorden dit, zagen hetgeen gebeurde en hielden op. Het meisje schrikte zoodanig, wanneer ze begreep wie haar danser was, dat zij er later van uitteerde.

Er ontstond zelfs een liedje daarover, waarin o.a. voorkwam:

‘En iederen trap, dien ze deê,
Was er een gat in den plancher.’

Dat gebeurde in 1866, het jaar van de cholera.

(Artwerpen.)

Opgeschreven in 1919.

Vgl. Ons *Volksl.*, I, 66; A. de COCK, *Volkssage*, 53, 162; *Mélusine*, I, 564-567; SÉBILLOT, *F. de Fr.*, I, 139; JEGERLEHNER, *S. u. M.*, (*Oberwallis*), 195.

202. De duivel in een doosje.

De vrouw van P.V.V... was in haar jeugd zeer wispelturig en verzot op vermaak geweest. Alle kermissen, alle fooien⁽¹⁾ wou zij bijwonen en veroorzaakte daardoor haar ouders veel verdriet.

Eens was zij op de fooi bij Bernardus H.... Een vreemdeling, die haar sinds geruimen tijd beloerd had, kwam eindelijk nevens haar staan en sprak fluisterend:

- ‘Daar, neem dit,’ en meteen duwde hij haar een doosje in de hand.

Tehuis gekomen, was het eerste werk onzer heldin het doosje te voorschijn te halen en na eenig bekijkens het te openen. Maar, God, God! hoe verschoot ze, toen er een kleine, zwarte duivel uitgesprongen kwam, die haar met vlammen blik en grijnzenden lach in de oogen keek.

Wat zij nu ook deed of aanwendde, om zich van dit zonderling geschenk te ontmaken, het kon haar niet gelukken. De schrik, die haar aangegrepen had en dien zij nog dagelijks doorstond, maakte haar ziekelijk. Eindelijk legde zij haar toestand aan haar ouders bloot. Deze lieten niets onaangewend, om hun kind uit den duivel zijn klauwen te redden. Na overal raad gevraagd te hebben, geraakte zij ten langen leste geholpen in een klooster te Aalst.

(Denderbelle.)

Vgl. DE COCK-TEIRL., *Brab. Sagenb.*, n^r 193; WOLF, *M.u.S.*, n^r 326; TEIRLINCK, *Folkl. myth.*, 82 vlg.

(1) Huwelijksfeestjes en dergelijke.

203. De duivel in den vijfhoek te Wetteren

De baas uit de herberg ‘Den Vijfhoek’, te Wetteren, ging naar kerk noch kluis. Hij hield bijzonder veel van kaartspel. Eens, op een Zondag, onder de hoogmis, zat hij met twee kameraden aan tafel, in afwachting dat een vierde man opdaagde om te kaarten. En zie, daar kwam een vieemde heer binnen, in een wijden mantel gehuld, en hij vroeg om met hen kaart te mogen spelen. Dat was naar ieders wensch, en men begon. Daar viel toevallig een kaart op den grond, en een der spelers, zich bukkend om ze op te rapen, zag tot zijn grooten schrik, dat de vreemdeling paardevoeten had. Angstig sloeg hij een kruis. De duivel verdween in de horlogekast, den klauw er op slaande, waarvan het spoor nog heden te zien is. Toen men daarna onder de tafel keek, vond men er een groote pad zitten. Tot den huidigen dag durft bijna niemand dat duivelshuis bewonen.

(Wichelen.)

Vgl. WOLF, *N.S.*, n^r 468, waar spraak is van horlogekast, klauw noch pad.

Over het thema, ‘de Duivel als kaartspeler’, zie men DE COCK-TEIRL., *Brab. Sagenb.*, n^{rs} 204-205, *Ons Volksl.*, I, 66; III, 53; WOLF, *M.u.S.*, n^r 309; SCHELL, *Berg. S.*, blz., 17, 159, 163, 201, 202, 220, 293; ALPENBURG, *Deutsche Alpensagen*, n^r 112; HAAS, *Rügensche Sagen u. M.*, n^r 26.

204. De otterboer van Wichelen.

De Otterboer van Wichelen werd op zekeren nacht gewekt. Hij opende het dakvenster en vroeg wat men van hem verlangde.

- ‘Dat gij bij onze kalfkoe komt,’ antwoordde een heer.

De boer komt beneden bij hem en ziet dat hij voor een onbekenden, rijken heer staat. Toch gaat hij mede. Na eenigen tijd bemerkt hij, dat die heer paardevoeten heeft, maar hij zet niettemin den weg voort, tot zij te Wichelen in de Hollestraat komen, op den weg van Uitbergen, dicht bij de Schelde. Toen dacht hij eindelijk: ‘Waar

gaat dat heen? Zijn wij er nu nog niet?’ En in zijn ongerustheid sloeg hij een kruis. Op hetzelfde oogenblik was de heer verdwenen, en de Otterboer zag voor zich, over de Schelde, een vlamvend bosch vol schoone, dansende meisjes, die echter allemaal paardevoeten hadden. Dat zicht ontstelde hem zoodanig, dat hij in bezwijming viel. Wanneer hij weer tot bezinning kwam, lag hij te Lede, in tegenovergestelde richting, op den Heiplas.

(Wichelen.)

205. Bij den duivel in dienst.

In mijn grootmoeders' tijd is een jongen van haar kennis drie jaar portier in de hel geweest. Hij twistte dikwijls met zijn stiefmoeder, en om daar een eind aan te maken, zei de vader tot zijn zoon:

- ‘Ik zal u verhuren, al ware 't aan den duivel der hellen.’

En hij vertrok met hem om een dienst te zoeken. Op een kruisstraat kwam een zwarte koets aangereden met een mageren heer, die pikzwart haar en zwarte kleederen had. Aan dien onbekende verhuurde de vader zijn zoon voor een termijn van drie jaar. Terug thuis, werd de vader ongerust, omdat hij dien vreemdeling niet kende.

- ‘God weet,’ dacht hij, ‘heb ik mijn armen jongen aan den duivel niet verhuurd!’

Hij sprak er over met den pastoor, die hem aanbeval drie jaar later, op denzelfden dag, zich naar diezelfde kruisstraat te begeven; zijn zoon zou daar weer zijn.

En dat viel zoo waarlijk uit. De zoon vertelde den vader, dat hij drie jaar in de hel portier was geweest en duizenden verdoemden had binnengelaten, meestal dikzakken: paters, advocaten, notarissen, brouwers en dergelijke soort. Zijn loongeld, dat niet gangbaar was in zijn land, en zijn halfverkoolde stok, waren bewijzen dat hij werkelijk den duivel gediend had!... Maar niemand geloofde hem, wanneer hij zijn wedervaren vertelde.

Op zekeren dag, in een bolspel, kreeg hij twist met een anderen jongeling, wiens oom hij, naar zijn zeggen,

eveneens in de hel had zien binnenkomen. Zijn tegenstander aanzag die woorden als een beleediging en daagde hem vóór het gerecht. Doch de gewezen portier wist de zaak zoo goed uiteen te doen, dat hij vrijgesproken werd.

- 'En dat is waar gebeurd,' zei de vertelster, 'want de meester van mijn grootmoeder speelde zelf in 't bolspel mee, en moest als getuige dienen. Ik heb het door mijn grootmoeder wel honderd maal hooren vertellen.'

(Denderleeuw.)

In 1896 verteld door onze 65-jarige, ongeletterde werkvrouw. Vgl. ons volg. n^r en zie de aldaar gegeven referencies.

206. Poortier der hel.

Een ouderlooze jongen was zonder dienst gevallen en wist maar niet wat aan te vangen. Eén rijkgekleede heer, die juist langs daar voorbijkwam en de bezorgdheid op den jongen zijn gezicht las, vroeg hem uitleg en zei:

- 'Zoudt ge bij mij niet in dienst willen komen? Gij zult niets anders te doen hebben dan een poort te openen of te sluiten.'

- 'Wel ja, meneer, met plezier,' antwoordde de jongeling.

- 'Voor hoe lang?' vroeg de heer.

De jongeling zei, na eenig nadenken:

- 'Voor een jaar, om te beginnen, en op voorwaarde dat ge mij toekomend jaar, op dezen dag en op deze plaats, zult weerbrengeu.'

De heer stemde toe en de jongen trok mee.

Wanneer het jaar nu vervlogen was, werd hij door den heer, volgens hunne afspraak, op den bepaalden dag op de overeengekomen plaats gebracht.

Wat was onze jongen tevreden er zoo goedkoop van af gekomen te zijn. Immers, hij keerde weer uit de hel, waar hij gedurende een jaar lang poortier was geweest en de deur voor vele kennissen geopend had.

(Lede en Denderbelle.)

Vgl. het vorig n^f en GITTÉE-LEMOINE, *Contes pop. d. Pays Wallon*, bladz. 48; GRIMM, *KHM.*, n^f 100, STRACKERJAN, I, 500, SCHOENWERTH, *Aus der Oberpfalz*, III, 37 vlg.; ALPENBURG, *D. Alpensagen*, n^f 61; DAEHNHARDT, *Schwanke*, n^f 38, VERNALEKEN, *Mythen* (Oesterreich), blz. 178-180; KRAUSS, *Sagen u.M.d. Sudslaven*, I, 178-182; ANDREWS, *Contes ligures*, n^f 9, *Revue d. Trad. pop.*, XI, 422, XVI, 123.
 In heel Europa vetspreid, zie: BODTE u. PODIVKA, *Anmerkungen* (z. d. *KHM.*, Grimm), II, 423-426.

207. a) Booze geesten op de zee ‘manen’.

Op Schouppe's hof, te Welle (bij Denderleeuw), woonde een pater, die tooveren kon. Terwijl hij eens afwezig was, ontdekte de koejongen zijn tooverboeken en begon er in te lezen. Weldra krioelde het van duiveltjes op de pachthoeve.

Door zijn kennis van bovennatuurlijke dingen, wist echter de pater wat er te zijnent gebeurde, en hij spoedde zich naar huis. Daar gekomen, gebood hij de booze geesten zooveel werk te geven, dat er hun geen enkel oogeblik overbleef, ten einde intusschen zelf den tijd te vinden, om hen door zijn bezweringen te verbannen. Om deze reden deed hij al het graan van de zolders naar beneden gooien: de duivels moesten het oprapen en weer bovendragen. Op één, twee, drie evenwel, was dat werk verricht, zoodat de pater zijn bezweringen niet had kunnen voltrekken.

Nu gebood hij, al het lijnzaad over den mesthoop te gieten; de duivels zouden het weer verzamelen, tot het laatste korreltje, terwijl hij zou voortgaan hen te belezen. Doch, op een amerij was het nogmaals gedaan.

Toen gebood hij zoetemelk en botermelk ondereen te gieten, en deze twee dingen dienden nu weer gescheiden. Dat werk echter leverde de duivels zooveel spel, dat de pater nu den noodigen tijd vond, om heel het formulier af te lezen en die lastige kereltjes ‘op de zee te manen’.

(Denderleeuw.)

Zie: A. de COCK, *Studiën en Essays over Oude Volksvertelsels*, blz. 224 vlgg.

b) Andere lezing.

Een inwoner van Welle bezat eenige tooverboeken, waardoor hij velerlei goocheltoeren kon verrichten. Hij kon ook de duivels vóór zich doen verschijnen, die dan zijn bevelen moesten uitvoeren.

Eens was hij in de buurt in een herberg gegaan, zonder zijn boeken weg te stoppen. Zijn zoon, die ze voor de eerste maal zag, begon er in te bladeren en te lezen. Op twee minuten tijds, zag hij een menigte kleine mannekens om zich geschaard, kereltjes met roode broeken en witte (1) vesten, en ze vroegen hem:

- ‘Wa blijft er u, meneer?’

En hun getal groeide gestadig aan.

De moeder van den jongen liep dat nieuws aan haren man vertellen, die haar zeide een kom met wijwater en botermelk te vullen, en de booze geesten te gebieden die vloeistoffen van elkander te scheiden, onder bedreiging:

- ‘Als ge niet doet, wat ik u opleg, vertrekt dan naar den afgrond der helle.’

De vrouw ijldte terug naar huis, en deed wat haar gezeid was. Nauwelijks had de zoon hun die taak opgelegd, en die bezweringsformule uitgesproken, of al de duivelkens waren verdwenen.

(Welle.)

208. De vloeker door den duivel achtervolgd.

Een werkmán van 't hof Van Assche (grootte brouwerij en stokerij, te Aalst) was gekend als een vloeker, een zeer ruwe ziel.

Zekeren avond, toen hij naar huis ging, versperde een groote, zwarte hond hem den weg. Verschrikt nam hij, langs een omweg, de vlucht naar huis. Nauwelijks was hij in zijn huis gesprongen en had hij de ingangdeur dichtgemaakt, of hij hoorde drie geweldige slagen op de deur neerbonzen. daarna bleef alles stil. Na een poos ging hij buiten: er waren drie groote merken, als ingebrand, op de deur te zien.

(Aalst.)

Vgl. ons n^r 209; ook onze n^{rs} 228, 235, 237, 244; alsmede: *Wodana*, 33; *Ons Volksl.*, III, 98; XI, 132; XII, 88 en 156; DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^r 204; WOLF, *M.u.S.*, n^{rs} 310, 319, 323, 443; W. DIJKSTRA, I, blz. 72; GRIMM, *D.S.*, n^r 95; SCHELL, *Berg. S.*, blz. 201

Verteld door een oude werkvrouw.

209. Nog een vloeker.

Standaert, van Haaltert, ging op een Zondag morgen met een vriend naar huis. Deze hield niet op met vloeken en God te verwenschen. Standaert vroeg hem, die godslasteringen te willen staken, waarop de vloeker antwoordde, dat de duivel hem mocht komen halen. Meteen verscheen er een groot dier, in de gedaante van een ezel vóór hem en versperde hem den weg, terwijl Standaert gerust kon voortgaan.

Verschrikt, begon de kerel nu te bidden, waarop het beest verdween. De man zette het op een loopen, haalde Standaert in, die hem vergezelde tot aan zijn hof. Daar verscheen het dier weer; de boer sprong gauw in zijn huis en sloot de poort dicht. Toen gaf de ezel met zijn hoef, op de poort, drie zware slagen.

(Aalst en Herdersem.)

Verteld door mijn vader, die een stiefzoon was van Standaert. Vgl. n^r 208.

210. Ongewijde klokken.⁽¹⁾

De klokken van Wambeke waren niet gewijd, wanneer men reeds luiden wou voor de goddelijke diensten. Toen werden zij door 'het Kwaad' opgenomen, en tot op den huidige dag liggen zij, op het scheiden der beide ge meenten, te Liedekerke, begraven.

(Wambeke.)

In *Volkskunde*, IV, 16. Vgl. het volg. n^r 'Het Kwaad' is hier natuurlijk de duivel.

(1) Werd, bij vergissing, in het *Brab. Sagenboek* van DE COCK-TEIRLINCK niet opgenomen.

211. De verzonken klok.

In Deuren, een der gehuchten van Op-Oeteren, ligt een moeras, dat in zijn midden een poel verbergt, waar eertijds een kerk heeft gestaan, toegewijd aan St-Tool. Deze kerk is, vóór eeuwen en eeuwen, door een bijzonder mirakel verzonken. Niemand kent het tijdstip, waarop deze gebeurtenis heeft plaats gevonden. Vóór een paar honderd jaren gingen twee moedige mannen naar den poel, om te zien, of de klok niet te krijgen was; zij voorzagen zich van haken, koorden en lange stokken. Zij werkten tot omtrent den avond, toen de klok opeens ‘omhoog kwam’. Nu dachten onze helden zich rijk beloond. De eene zeide:

- ‘In Gods naam, wij hebben ze.’

Ongelukkiglijk voegde de andere er bij:

- ‘Dat het ook in duivels naam zij.’

Op het zeggen van deze laatste woorden braken de koorden, en de klok zank met een schrikkelijk geraas wederom in de diepte. Sindsdien zijn alle pogingen vruchteloos gebleven. Zij rust nog steeds op haar oude plaats, in het moeras, waar zij elken Kerstnacht één uur slaat.

(Op-Oeteren.)

In *Volkskunde*, III, 174. (Ook op den Moretberg, te Assche, is een klokput, zegt POD de MONT aldaar; eveneens in *Volksk*, IV, 16.) Sagen van verzonken klokken zijn gemeenlijk *Duivelsagen*. Zie ons vorig n^o of kerken, om hun zonden door God gestraft of door den duivel in den afgrond gestort. Deze sage van Op-Oeteren is wel wat vervormd en verworden, zoo ontbreekt de oorzaak der straf. Zie over dat alles: *Kerstklokken* van A. de COCK (in: *Volkssage, Volksgeloof en Volksgebruik*, blz 140-145). Ook DE COCK-TEIRDINCK, *Brab. Sagenboek*, I, 258 vlgg.

212. De kerstklokken te Wieze.

Te Wieze, op den Wijmdriesch, liggen klokken in den grond verzonken, en op Kerstdag, te middernacht, hoort men ze duidelijk luiden. Het volk vertelt, dat die klokken ongewijd waren.

(Wieze en Denderbelle.)

Vgl. de 2 vorige n^{rs}

r . Hierbij komt het thema der verzwolgen steden, kloosters

213. Zich aan een strootje verhangen.

Met een 'rot stroo' kunt ge u verhangen, want de duivel geeft dat stroo de noodige stevigheid.

Het is te Herdersem gebeurd: vol verbazing zag men op een morgen, dat een dronkaard zich met een stroohalm aan een 'balie' had opgehangen; toen men de sterkte van het strootje onderzocht, bevond men dat er binnen-in een koperdraad zat! Dat had de duivel gedaan!

(Herdersem.)

Zie: A. de COCK, *Volkssage, Volksgeloof en Volksgebruik* (1918), blz. 52; zie nog: C. DE VUYST, *Sagen en Leg.*, n^r 4; MEIER, *Sagen aus Schwaben*, n^r 189 tlg.

Derde groep

Christelijke sagen of legenden

a) Onz' Heerelegenden.

214. a) Mirakuleuze kruisen van Exaarde.

De heer van Hontenisse, die te Elxaarde grondeigendommen bezat, liet aldaar, op een zijner akkers, door een werkman een boom omhouwen. In den grond delvend, vond de man een kruis en daarna een tweede kruis, die hij beide opnam en zorgvuldig ter zijde legde. Dan, zijn werk voortzettend, stiet hij met de spa op een derde kruis, en toekijkend zag hij, met verbazing, dat het kruisbeeld bloedde. Maar toen hij ook dat kruis wou opnemen, zakte het dieper den grond in. Nu begon de man opnieuw te delven, maar hoe dieper hij dolf, hoe dieper het kruis den grond in drong, zoodat hij, na vruchteloos een diepen put gemaakt te hebben, het ten langen leste opgaf, 's Anderdaags droeg de werkman de twee kruisen naar den heer van Hontenisse, maar zie, den volgenden morgen waren de kruisen verdwenen, en de werkman vond ze terug te Exaarde, op de plaats waar hij ze ontdekt had. Wederom nam hij ze op, om ze naar den heer van Hontenisse te dragen, en wederom waren de kruisen 's anderdaags teruggekeerd naar Exaarde. En dat gebeurde tot driemaal toe.

De heer van Hontenisse, daarin den vinger Gods erkennend, liet op zijn eigendom, te Exaarde, bij een put, een kapel bouwen, waarin de twee kruisen werden geplaatst. Sedertdien komen daar talrijke geloovigen, ook vele Hollanders, die kruisen vereeren, en het water van den put, dien niemand ooit heeft kunnen peilen, en die nog heden 'de heilige put' wordt genoemd, wordt ook nog steeds door de bedevaarders gebruikt.

(Exaarde)

Vgl. onze n^{rs} 232, 233, 234.

b) Andere lezing.

Een boer, van Exaarde, ging op zijn akker een boom omhakken, en daar vond hij in den put twee kruisen.

Hij droeg ze bij den pastoor, die ze in de kerk legde. Maar 's anderdaags waren de kruisen uit de kerk verdwenen en teruggekeerd naar den put. Nogmaals droeg de boer de kruisen naar de pastorie, en zoo gingen ze weer naar de kerk. Doch voor de tweede maal keerden ze terug naar den akker van den boer, en dat tot driemaal toe. Dan zei de boer tot den pastoor:

- 'Aangezien het dus wel Godswil schijnt te zijn, dat de kruisen op mijn akker blijven, laat ik u toe aldaar een kapel te bouwen, doch gij zult nog wat dienen te wachten, dewijl er jong vlas op staat. Zoodra het rijp is, kunt gij er mede beginnen.'

En zie: 's anderdaags was de boer zijn vlas rijp⁽¹⁾, zoodat men spoedig aan 't bouwen was.

Ziedaar den legendarischen oorsprong der kapel, die in de nabijheid van den heiligen put van Exaarde staat.

(Wachtebeke.)

215. Het kruisbeeld op de wijk 'Hemelrijk' te Lokeren.

Meer dan honderd jaar geleden werd er te Lokeren, wijk 'Hemelrijk', op het veld een groot kruisbeeld geplaatst. Zie hier den oorsprong:

Zekere Rogman kwam, om elf uren 's avonds, met twee groote honden op bovengemelde plaats. Opeens vernam hij een schrikkelijk gedruisch en gehuil in de lucht. Zijn honden gingen zich van schrik in de grachten verschuilen en kwamen dan weer op hem toegesprongen. Niet ver van daar bevond zich het huis van Schallekens, en hier vluchtte hij binnen. Vol angst beloofde hij, indien hij aan het gevaar ontsnapte, op die plaats een kruisbeeld op te richten. En dat gebeurde.

(Lokeren en Daknam.)

(1) Men vindt de legende van het vlas ook te Lebbeke, te Alsentberg en te Rozebeke (zie: A. DE COCK- IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, II, blz. 64 en 69.

216. Het wonder van Poederlee.

Langen tijd geleden bestal een dief de kerk van Poederlee en verborg de gewijde hostiën in een haag (of hegge). 's Anderdaags, in den morgen, vond men eenige konijntjes vóór die hostiën neerzitten. Dat wonderbaar geval - twee schilderijen uit de kerk van Herenthals verbeelden het mirakel van Poederlee - deed op die gezegende plek een kapel verrijzen, de Hegkapel genaamd, die weldra door duizenden geloovigen bezocht werd. Op H. Sakramentsdag is het plechtige begankenis, en daar deze vergezeld gaat van een jaarmarkt, wordt het getal bezoekers nog aanzienlijker.

Achter de Hegkapel is een soort van konijnepijp, waar de bedevaarder, die aan hoofdpijn lijdt, fijne aarde gaat opsnuiven; daarna moet hij zich in het water eener naburige bron het hoofd wasschen.

(Poederlee en Herenthals.)

Vgl. G. CELIS, *Bedevoort plaatsen in Oost-Vlaanderen*, 98 vlgg.; REINSBERG-DUR., *Calendrier belge*, I, 428, *Mélusine*, I, 381, 386, *Revue des Traditions populaires*, XI, 388 Vgl. ook de legende van O L. Vr ter Zwaluwen (Gent) en *Ons Volksleven*, I X, 20Ö, alsmede A DE COCK en IS TEIRLINCK, *Brab Sagenboek*, II, n^f 267.

217. Hoe de Schelde ontstond. (1) Legendes van den wandelenden Christus (onze n^{rs} 217-222), heeten bij de Duitschers *Wandernsagen*; ze kunnen ook als sprookjes gelden.

Eens dat O.-L.-Heer en St-Pieter samen een wandeling gedaan hadden, kwamen zij rond den avond in een dorp, waar zij te vergeefs, aan verscheidene deuren, om nachtverblijf gingen verzoeken. Ten langen leste namen zij hun intrek bij een braaf moedertje, dat hen vriendelijk ontving en best verzorgde. 's Morgens vroeg, bij het afscheid, sprak Onz' Heer:

- 'Moederken, omdat gij zoo vriendelijk met ons geweest zijt, willen wij u beloonen; uw eerste werk van dezen morgen, zult gij heel den dag voortzetten.'

En daarop vertrokken zij.

Toen het vrouwtje nu haar geld telde, om koffie te gaan halen, bleef ze tellen, altijd tellen, tot in den laten avond, zoodat het geld zich ophoopte en eindelijk heel haar kamertje vulde.

Nu was ze rijk, en dat nieuws verspreidde zich weldra in heel de buurt. Geen wonder dan ook dat, bij een volgende gelegenheid, wanneer O. Heer en St-Pieter weer eens in het dorp verschenen, iedereen bereid was, om hen op zijn best te ontvangen. Ze kwamen zoo bij een gierige vrouw, die evenwel, uit berekening, de twee gasten goed ontving, doch niet verdragen kon dat zij gerucht maakten. Dat belette evenwel O. Heer niet, om 's anderdaags de gastvrouw te bedanken en haar dezelfde belooning toe te zeggen als aan het brave moedertje:

- 'Uw eerste werk van dezen morgen zult gij heel den dag voortzetten.'

Nu dacht het gierige wijf:

- 'Wacht maar; eer ik aan het geldtellen ga, wil ik mijn voorzorgen nemen, om zonder onderbreking te kunnen voortwerken.'

En ze ging eerst eens pissen, en ze piste den godganschen dag, tot in den laten avond.

Zôo ontstond de Schelde.

(Wichelen.)

Vgl. POL de MONT en A. de COCK, *Dit zijn Vlaamsche Vertelsels*, blz. 147-149; ook A. DE COCK en IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, 11, 54-56. Berijmd door PR. VAN DUYSE, *Klaverblad* (1848), blz. 22-28. Zie: BODTE und PODIVKA, *Anmerkungen zu den Kinder- u. Hausmarchen der Br. Grimm*, II, 210 vlgg.

218. Tweemaal klop.

O.-L.-Heer was een grappig man, die er soms plezier in vond zich ten koste van zijn leerlingen te vermaken. Op zekeren keer was Hij met St-Pieter op reis, en na een heelen dag gegaan te hebben, vonden ze eindelijk nachtverblijf bij een arme weduwe, 's Morgens zag deze evenwel met tegenzin dat de twee vreemdelingen in hun bed bleven luieriken, ofschoon zij hen al twee-driemaal ge-

wekt had en de klaarlichte dag alleman opriep. Eindelijk werd de vrouw kwaad, greep den bezemstok en ging St-Pieter, die in 't bed vooraan lag, een ferme klopping toedienen.

St-Pieter, die voor een tweede pak slaag vreesde, wilde terstond opspringen, doch zijn Meester trachtte hem over te halen, om nog wat langer van de nachtrust te genieten, daar de nieuwe, erg heete dag geen aangename reis voorspelde. Om de laatste aarzeling van St-Pieter te overwinnen, stelde de Heer hem voor, met elkander van plaats te verwisselen, wat St-Pieter gaarna aannam. O.-L.-Heer legde zich dus vooraan. Nu lachte Petrus in 't geniep, omdat hij dacht dat de slagen ditmaal op Onz' Heer zijn rug zouden neerkomen, maar Onz' Heer, die alles voorziet, wist ook wel wat er ging gebeuren. Weldra, immers, verscheen de vrouw opnieuw, met den bezemstok gewapend.

- 'Wie niet hooren wil, moet voelen,' zei ze; 'maar wacht, ik heb den voorste wat meegegeven, nu is de beurt aan den achterste.'

En voor den tweeden keer kwam de bezemstok terecht op den rug van Petrus!

(Wijgmaal.)

Volgens dezen Limburgschen verteller, kreeg Sint-Pieter zelfs driemaal klop, wat ook in Neder-Bretanie het geval is, doch hier heeft Onz' Heer twee reisgezellen, evenals in een Zigeunervertelsel uit Duitschland, waar Onz' Heer zelf driemaal de klopping ontving.

Vgl. *Volkskunde*, II, 168; A. DE COCK en IS TEIRLINCK, *Brab.*

Sagenboek, II, n^f 275; TEIRLINCK, *Folkl. myth.*, blz. 25; P. de MONT en A. de COCK, *Vlaamsche Vert.*, blz. 150; *Rond den Heerd*, VTTI, 27 vlgg.; *Ons Volksleven*, XI, 16; PANZER, *Beitrag zur Deutschen Mvth.*, II, 30; HENNE-AM RHYN, *Deutsche Volkssage*, n^f 689; LUZEL, *Lég. chrétiennes*, I, 19 vlgg. en 359, enz.

PR. VAN DUYSE heeft de sage berijmd (*Klaverblad*, blz. 22-28)

219. Oorsprong van den Dender.

Duizend jaar geleden, en nog langer zelfs, waren de Denderstreken nat en moerassig. O.L. Heer begreep dat er een rivier moest komen, om het water weg te leiden, en den grond geschikt te maken voor den landbouw.

Hij nam dus een reusachtig paard en een reusachtigen ploeg, waarmede Hij het bed van een rivier begon te graven. Ongelukkiglijk was het dier blind, zoodat het geen rechte lijn kon volgen; vandaar dan ook, dat de Dender zoo krom loopt. Terwijl de leemgrond aan den ploeg vastplakte, moest Onz' Heer hem van tijd tot tijd uitkuischen en. Hij wierp de aarde op den rechteroever. Die heuvels en aardhoopen kan men thans nog zien te Geeraardsbergen, Zandbergen, Pollare, Denderleeuw (Huissegem), Teralfene en Hekelgem.

(Denderleeuw.)

Vgl. A. DE COCK-IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, II, n^r 279.

220. Oorsprong der luizen.

O.-L.-Heer en St-Pieter gingen eens samen wandelen. Daar vonden zij op hun baan een man liggen, aan wien zij den weg vroegen. De vadsige kerel gaf zich niet eens de moeite om op te staan, en wees met zijn voet de richting aan, die zij te volgen hadden.

- 'Wat gaan wij dien man tot belooning geven?' vroeg daarop Onz' Heer.

- 'Luizen,' antwoordde St-Pieter kortaf; 'hij heeft toch tijd genoeg, om ze te vangen.'

Van dan af bestaan er luizen.

(Wichelen.)

Vgl. het volgende n^r, en DB COCK-TBIRDINCK, *Brab. Sagenb.*, n^s 28lbis.

221. Waarom de luizen en de vlooien geschapen zijn.

Op zekeren dag dat O.L. Heer door een dorp wandelde, vond Hij daar een hoopje klappeien bij elkander staan. Hij bezag die vrouwen met minachting en zei:

- 'Hebt gij niets anders te doen, dan op de straat te staan praten en babbelen?'

- 'Neen,' antwoordden zij, en keken Hem spottend aan.

- ‘Zoo! Gaat dan ten minste uw kinderen van de vuiligheid reinigen,’ hernam Onz’ Heer, half kwaad.

- ‘Zij hebben geen vuiligheid,’ zeiden de wijven, stoutweg.

Maar als zij thuis kwamen, zaten hun kinderen vol klein ongedierte: hun kleederen, hun hoofd en heel hun lichaam wemelden er van. Nu hadden de vrouwen de handen vol, doch hoe zij op die menschentergers ook jacht maakten, het was verloren moeite. Ze konden het ongedierte wel eens tijdelijk doen verhuizen, ja, maar het voor goed verjagen of geheel uitroeien, dat ging niet.

Tot straf van de luie vrouwen bleef het voortwoekeren.

(Rupelmonde.)

Vgl. JOOS, *Vertelsels*, II, n^f 26; DAEHNHARDT, *Natursagen*, II, blz. 111-115.

222. Het hoentje met één been.

Eens, toen Onz’ Heer en St-Pieter samen een wandeling deden, werd O. Heer door honger gekwollen en Hij zei tot St-Pieter:

- ‘Ga, en haal mij naar Jeruzalem een gebraden hoen.’

St-Pieter deed wat zijn Meester hem gebood; doch, onderwege kreeg hij grooten honger, zoodat hij aan de bekoring niet kon wederstaan, om een billetje van den lekkeren vogel binnen te spelen. Toen O.L. Heer het éénbeenig dier zag, sprak Hij berispelend:

- ‘Wat is dat? Het beest is een been kwijt; waar is dat gebleven?’

- ‘Ik weet het niet, Heer; ik heb het waarachtig zóo ontvangen. Ongetwijfeld hebben de hoenders in deze streek maar één poot.’

- ‘t Is niet mogelijk,’ zei de Heer, ‘alle hoenders hebben er immers twee. Heb ik ze niet zelf alzoo gemaakt?’

Hierbij bleef echter de twist; men at en men zweeg. Eenigen tijd nadien gingen Onz’ Heer en St-Pieter in

den omtrek van Jeruzalem weer wandelen. Als nu de apostel nabij een haag een menigte hoenders bemerkte, die allemaal op één poot stonden, riep hij triomfantelijk:

- 'Ziet Ge nu wel, Onz' Heer, dat de hoenders hier maar één been hebben! En vroeger scheent Gij er aan te twijfelen!'

- 'Wacht eens een oogenblik,' zei de Heer. 'Prrr!' riep Hij, terwijl Hij in de handen klapte.

Terstond zetten al de beesten het op een lopen, natuurlijk op hun twee beenen.

- 'Wie heeft er nu gelijk van ons tweeën?' vroeg Onz' Heer.

- 'Ja maar,' antwoordde St-Pieter, 'op zoo'n wijze! Daar is niets wonders bij! Hadt Gij dien keer aan tafel ook maar eens 'prrr' gezeid, het gebraden hoen zou ook wel twee pooten gekregen hebben!'

(Denderleeuw.)

Wordt ook verteld te Aalst, te Wichelep en te Adegem Vgl. *Wodana*. 179

vlg.; WOLF, *Deutsche Märchen u. Sagen*, n° 32; *Biekorf*, II, 216 'vlg.;

BOCCACCIO, 6^e dag, 4^e vertelling Het thema werd berijmd door PR.

VAN DUYSE, *Klaverblad*, blz. 236.

Onze lezing komt ook voor bij G. GOYERT en K. WOLTER, *Vlämische Sagen* (Jena 1917), blz. 63.

b) Marialegenden.

223. O.L. Vrouw-ter-Muren.

Niet verre van de kerk van Erembodegem staat een fraaie kapel met een mirakuleus Mariabeeld, O.L. Vrouw-ter-Muren geheeten. Elk jaar, tijdens de ‘ganging’, wordt het door talloze bedevaarders bezocht. In den Sansculotten-tijd werd het beeld buitengehaald en in stukken geworpen⁽¹⁾. Doch de stukken werden door een godvruchtigen persoon verzameld en later weer zorgvuldig aaneengeplakt. Een brokje van den kop evenwel was verloren geraakt, zoodat het beeldje lichtjes geschonden bleef. Wat men in later tijd ook beproefde, om er het ontbrekende in te voegen, het hielp niet: het bijgevoegde brokje viel er telkens weer uit.

(Erembodegem.)

Aldus verteld door vrouw Fr. Couck, te Denderleeuw, geboortig van Erembodegem - Vgl. de legende van de Kopkapel, te Lokeren; ook 't Daghet, XV, 66 en onze n^{rs} 224, 225 en 227.

224. De druif van O.L. Vr. van Tongeren.

Zeker ziek kind had lust naar een druif, en zulks op een tijdstip van het jaar, waarop deze vruchten niet rijp zijn. De verlegene moeder liep voor het zwarte Mariabeeld van Tongeren neerknielen en smeekte om bijstand. Opeens kwam een dikke, rijpe druif vóór de moeder rollen! 't Was een losgeraakte ‘beier’ van den tros, welken het beeld in de rechterhand houdt. Dit is ook de reden, waarom er heden een bes aan dien tros ontbreekt. Nooit, zegt men, heeft men deze bes kunnen terug in den tros plaatsen, en ook nooit heeft men het getal ‘beiers’ van dezen druiventak kunnen tellen!

(Tongeren.)

Vgl. de kanonballen van O.L. Vr. van Halle, eveneens ontelbaar, en den onpeilbaren heiligen Put van Exaarde.

(1) Het beeld schijnt een schilderijtje te wezen.

225. O.L. Vrouw van tongeren laat zich niet beschilderen.

De O.L. Vrouwkerk, te Tongeren, bezit een zoogenaamde Zwarte Maagd, waarover verscheiden sagen bekend zijn.

Daar het beeld uit notelarenhout gesneden is, zijn door den ouderdom de handen en het aangezicht, die waarschijnlijk niet beschilderd werden, zwart-bruin geworden. Deze lichaamsdeelen, zegt men, kunnen dan ook niet gewasschen noch geverfd worden. Een schilder zou dit laatste op zekeren dag beproefd hebben, maar 's anderdaags waren aangezicht en handen weder zwart-bruin als vroeger.

(Tongeren.)

Vgl. ons n^r 227 en 't *Daghet*, XV, 66.

Deze legende, evenals de 3 andere over O.L. Vr. van Tongeren, werden meedeeld door M. Verkest in *Volksk.*, V, 188 vlg.

Vgl. A. DE COCK en IS TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, II, 95; BEISSEL, *Wallfahrten*, 138 vlgg.; *Zeitschr. d. Vereins für Volkskunde*, XVIII, 281-295; P. SÉBILLOT, *Petite Légende dorée de la Haute Bretagne*, blz. 6-7.

226. O.L. Vrouw houdt alleen processie.

Op zekeren processiedag werd de zwarte O.L. Vrouw van Tongeren tehuis gelaten. Des nachts daalde zij van haar eergestoelte af en deed den ommegang te voet. daar het aanklevend slijk op den boord van haar kleed.

(Tongeren.)

Hetzelfde wordt verteld van Onz'Heer te Hakendover (volgens WOLF, n^r 345, van 't Mariabeeld aldaar), van 't beeld der H. Drievuldigheid te Kester, van O.L. Vr. van Halle, O.L. Vr. van Wercliter, O.L. Vr. van Blindekens, te Brugge. Zie: A. DE COCK en IS. TRIRLINCK, *Brab Sagenb.*, II n^{rs} 265, 266. 317, 362; *Volksk.*, XIII, 20; *Biekorf*, XIV, 267 vlg., alsook, beneden, ons n^r 219.

227. O.L. Vrouw van de Werf, te Aalst.

Eeuwen geleden, vertelt de sage, hadden aanhoudende regens de rivieren in Vlaanderen doen overstroomen. Te Aalst was het water zoo geweldig, dat het boomen en

huizen omverwierp, en heel het stedeken dreigde te verwoesten. De inwoners, kort te voren door St. Amand tot het kristendom bekeerd, baden O.L. Heer en de Maagd Maria om verlossing. En zie, daar kwam een beeld van O.L. Vrouw op een bos druivetakken de rivier opgevaren en landde aan de Werf⁽¹⁾. Met veel eerbied en plechtigheid werd het beeld opgenomen en rijkelijk gekleed. En toen zag men, dat het tranen schreide van medelijden om den ongelukkigen toestand der inwoners.

Van dat oogenblik af begonnen de wateren zichtbaar te zakken, en spoedig was alle gevaar voorbij.

Volgens de overlevering deed St. Amandus ter plaatse, aan de Werf, een kapel bouwen en er het Mariabeeld in plaatsen.

Naar de drijvende wijngaardranken waarop O.L. Vrouw van de Werfkapel⁽²⁾ was aangekomen, wordt zij sedertdien onder den naam van O.L. Vrouw-ten-Druiven vereerd en aanroepen.

Dit beeld behoort, evenals O.L. Vrouw van Halle, tot de zwarte Mariabeelden; het volk vertelt, dat het beeld uit de Werfkapel reeds meer dan eens werd witgeverfd, maar telkens weer zwart geworden is.

(Aalst.)

Volg. boven, ons n^f 225 en beneden, ons n^f 231.

228. Spotters gestraft.

Toen, in 1814, de Kozakken in Tongeren lagen, hadden zij op zekeren dag met de zwarte O.L. Vrouw gespot en haar een pijp in den mond gestoken. Terwijl de soldaten nu 's nachts allen rustig sliepen in de gangen van 't Romaansch klooster, dat aan de hoofdkerk paalt, werden ze opeens wakker door een kaakslag, hun op een onzichtbare wijze toegediend: 't Was de Zwarte Maagd, die zich gewroken had!

(Tongeren.)

Vgl onze n^{ts} 235, 237, 244 en 260, alsmede A. de COCK en IS.

TEIRLINCK, *Brab. Sagenb.*, n^{ts} 290, 313, 315, 346, 361.

(1) Menig Mariabeeld werd opgevischt.

(2) Volgens de overlevering is de Werfkapel de eerste ker[k van] Aalst geweest.

229. Het kapelleken van Offelken.

Vroeger werd er besloten een kapelleken te bouwen langs den Luikersteenweg, op de plaats waar thans de pachthoeve Langenaken gelegen is, tusschen Tongeren en Freeren. De bouwstoffen waren reeds ter plaats, toen ze op zekeren morgen verdwenen waren en eenige boogscheuten verder teruggevonden Werden. Men dacht aan kwaadwilligheid en haalde dd, materialen weder naar de plaats, waar men ze gebruiken wilde; doch ze werden verscheidene malen 'door een onzichtbare hand' naar dezelfde plaats, thans de boerderij van Offelken, gedragen. Zelfs stonden op zekeren morgen acht kleine palen in den grond geslagen en vereenigd door een roodzijden draadje. Dit achthoekje (zulken vorm heeft inderdaad het kapelleken) toonde stellig de plaats, waar de 'hoogere macht' het kapelleken wilde gebouwd zien. De kleine bidplaats werd dus in de weide van Offelken opgericht en St. Huibrecht toegewijd, waar men hem vereert ter bevrijding der razernij.

De legende wil zelfs - zóo werd het mij ten minste door een vrouw van Offelken verzekerd - dat dàar de wijdbekende ontmoeting zou plaats gehad hebben tusschen St. Huibrecht en een hert met het kruisbeeld in 't gewei.

(Tongeren en Freeren.)

Volksk., V. 190. - Vgl. de legende van O.L. Vr. van Lebbeke, Nazareth, Alseberg. Laken, Werchter, enz., Zie A. de COCK en IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, II, 66 en 69; alsook A. de COCK, *Studiën en Essays over oude Volksvertelsels* (Antw. 1920), blz. 204, 213, 216, 221.

230. O.L. Vrouw van Nazareth.

Men weet, dat jn al de kerken het altaar, aan O.L. Vr. toegewijd, langs den linkervleugel is. Aldus ook te Nazareth.

Nu, daarover vertelde ons een oud vrouwtje, op een geheimzinnigen toon, het volgende:

Er was een pastoor op Nazareth, die het mirakuleuze

Mariabeeldje langs den rechtervleugel had doen zetten. Maar hij mocht er de gevolgen van dragen: 's nachts werd hij, in zijn slaap, door vreeselijke droomen gekwollen, en het Lieve-Vrouwtje verscheen soms vóór hem. Gedurende den dag had hij geen oogenblik rust; altijd liep hij gejaagd rond.

Eindelijk raadpleegde hij zijn biechtvader over de zaak, en een weinig later werd het beeldje, met veei ceremoniën, door den bisschop op zijn oude plaats teruggezet.

Nu leefde de pastoor gelukkig, en hij stierf als een heilige!

(Deinze.)

231. O.L. Vrouw van de Kouterkapel te Zele.

In de Kouterkapel, te Zele, bevindt zich een mirakuleus Mariabeeldje van de Zeven Weeën. Eeuwen geleden reeds, zegt men, genoot het een zekere vermaardheid en stond bij de bevolking van Zele en omstreken in hoog aanzien. Er kwam echter een tijd van groote verslapping in geloofszaken, zoodat eindelijk niemand meer den kapelleweg der Zeven Weeën bezocht. Toen gebeurde het, dat een wever uit de buurt, op zekeren dag, het Lieve-Vrouwebeeld zelf, gansch alleen, den ommegang zag afleggen. En bij 't onderzoek bleek het inderdaad, dat de boord van Maria's kleed met slijk was besmeurd. Door dat mirakel werd de godsvrucht tot O.L. Vrouw der Kouterkapel weer aangevuurd.

Geen wonder dat men zich, in 1832, toen te Zele tweeen-negentig menschen, in drie weken tijds, aan de cholera bezweken, in de eerste plaats tot de Kouterkapel wendde. Op aandrang der bevolking werd, op 5 Augustus, het Mariabeeld plechtig rondgedragen. Den vorigen nacht reeds hadden velen, op hun knieën, den beeweg gedaan. O.L. Vrouw was zoodanig bewogen, dat men haar 'promentelijk' tranen zag schreien van deernis, en van dien dag af hield de ziekte gansch op.

(Zele.)

Vgl. onze n^{rs} 224 en 226, SCHOUTENS, *Maria's Henegouw*, 54, 130; ook A. de COCK en IS. TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*, II, n^r 345, SCHELL, *Neue Bergische Sagen*, blz. 128; P. SÉBILLOT, *Petite Lég. doree*, 224 ('t Mariabeeld weent, bloedt of zweet). Zie: BEISSEL, *Wallfahrten zu Unserer Lieben Frau*, 41 vlgg.

232. O.L. Vrouw-den-Tuimelaar van Zele.

Honderden jaren geleden vond een landbouwer, van Zele, op zijn akker een houten Mariabeeldje. Hij droeg het mede naar huis, maar za:gr, des anderdaags, dat het spoorloos verdwenen was, en, tot zijn groote verwondering, ontdekte hij het weder op dezelfde plaats van zijn stuk land. Dit gebeurde tot driemaal toe, ofschoon hij den derden keer de voorzorg genomen had het beeldje in een kist te sluiten.

Toen ging hij dat wonder kenbaar maken aan de geestelijkheid der parochie, en weldra verrees er op dien akker een kapelleken, hetwelk den naam ontving van 'O.L. Vrouw-den-Tuimelaar', omdat het beeldje steeds van het boerenhuis naar het gezegd bouwland tuimelde.

(Zele.)

233. Het kapelleken van den Oostbroek, te Nevele.

Te Nevele, dicht bij het 'dorp', ligt een weide, de Oostbroek genaamd. Nog niet zeer lang geleden, mocht eenieder er zijn koeien laten grazen. Nu, in oude tijden, vond een koewachter daar, in een doornstruik, een houten Lieve-Vrouwebeeldje, en nam het mede naar huis. Des anderdaags evenwel, was het verdwenen en het zat weder in den doornstruik. Tot driemaal toe nam hij het weg, en telkens keerde het terug op zijn geliefkoosde plaats. Geloovigen richtten er een kapel op, later vergroot en verfraaid, waar het wonderbeeldje nog heden ten dage wordt aanroepen.

(Nevele.)

234. O.L. Vrouw van Wijnegem.

Honderden jaren geleden, hoelang weet ik niet, was een boer op zijn veld aan 't arbeiden, toen hij plotseling een heel schoonen lofzang hoorde. Nieuwsgierig, ging hij aan 't zoeken van waar dat wel mocht komen. Hij volgde de richting van het gezang en kwam zoo aan een hollen boom, waarin hij een klein Lieve-Vrouwebeeld ontdekte. Hij nam het mede naar huis en legde het in zijn koffer. 's Anderdaags, op zijn veld, klonk hem weer dezelfde lofzang in de ooren. Vol verwondering, trok hij opnieuw naar den hollen boom en vond er het Mariabeeld terug. Om evenwel zeker te zijn van de zaak, haastte hij zich naar huis, opende zijn koffer en... het beeld was weg. Daarop verwittigde hij de geestelijkheid, die het mirakuleuze beeldje ging halen en processiegewijs naar de kerk droeg. Maar den volgenden dag hing het op dezelfde plaats in den boom.

Toen maakte men in de kerk een schoon, afzonderlijk kapelletje gereed en bracht er, met veel ceremoniën, het beeld in. Nu scheen het tevreden te zijn en bleef voortaan dat kapelleke bewonen, waar het sedertdien druk werd bezocht en veel mirakelen heeft uitgewerkt.

(Wijnegem.)

Mededeeling van Mevr. G. Van de Velde, te Schaarbeek, doch geboortig van Wijnegem.-Vgl. SCHOUTENS, *Maria's Antwerpen* (3e dr.), bl. 170 vlg.; ook onze n^{rs} 232, 233 en 214; A. de COCK, in *Revue des Trad. popul.*, XXIII, 64-74 en 136-140; SCHOUTENS, *Maria's Henegouw* (2e druk), 45, 61, 101, 104, 106, 124, 129, 137, *Maria's Limburg* (3e dr.), 74, 140; 't *Daghet*, XV, 66; P. SÉBILLOT, *Petite Légende dorée de la Haute Bretagne*, 95-99; BEISSEL, *Wallfahrten*, 39-41.

235. a) De Duitschers te Scherpenheuvel.

Het was in de eerste dagen van den oorlog van 1914. Daar verschenen Duitse soldaten - mannen te paard - in de wijdbekende gemeente Scherpenheuvel, en kwamen vóór de openstaande poort der mirakuleuze kerk.

Twee ruiters wilden met hun paarden de kerk binnengaan, doch zie, nauwelijks was de voorste in het portaal, of de klokken begonnen vanzelf te luiden, en het paard stortte dood neer. De tweede ruiter, daardoor afgeschrikt, wendde zich om en maakte dat hij wegwam.

(Herdersem en Oude-God.)

b) Andere lezing.

Toen, bij den inval der Duitschers in België, de ulanen in Scherpenheuvel kwamen en vóór de kerk verschenen, vonden zij deze gesloten. Een ulaan ging de deur wagenwijd openzetten, en toen zijn makkers nu met hun paarden de kerk wilden binnenrijden, zagen zij voor hun oogen de deur weer dichtslaan. Een tweede maal werd de deur geopend, doch met hetzelfde gevolg. En de ulanen moesten hun boos opzet laten varen!

(Antwerpen.)

Zie: A. de COCK, *Volkssage*, 166 en 161 vlgg.

c) Derde lezing.

Bij den inval der Duitschers, gaf een hunner officieren bevel aan den pastoor van Scherpenheuvel, om de kerkdeur open te maken. De pastoor weigerde. Boos geworden, beval de Duitscher de deur met geweld te openen. Men ging de hand aan 't werk slaan, toen de kerkdeur vanzelf wagenwijd openging. De officier wou nu met zijn paard de kerk binnenrijden, doch nauwelijks had het dier de pooten op den dorpel gezet, of het viel dood neer.

(Denderbelle.)

d) Vierde lezing.

Rond half Oogst 1914 verschenen de Duitschers te Scherpenheuvel, en ze trokken regelrecht naar de kerk,

waarvan de poort vergrendeld was; De boeren stonden langs beide zijden, bleek van aandoening. De aanvoerder der soldaten meende, dat een deel der bevolking zich in de kerk schuilhield, en hij bevoel aan de dorpingen de deur te openen.

- 'Maar, wij hebben den sleutel niet,' werd er geantwoord.

- 'Dat men de deur dan openbreke!' riep de hoofdman.

Daarop begonnen de soldaten, bovenarms, met de kolven van hun geweren op de eiken poort te beuken, maar 't was natuurlijk verloren moeite.

De hoofdman, woedend geworden, gaf nu het bevel de kerkpoort stuk te schieten, en dadelijk werd een kanon opgesteld. Maar zie, eer het schot klonk, ging de poort langzaam open, alsof een geheimzinnige hand ze opendraaide. Anstonds liep de hoofdman de kerk binnen, en, tot zijn groote verwondering, bevond hij dat daar geen levende ziel te vinden was.

- 'Welnu, dat men er dan de paarden stalle!' riep hij nijdig.

De soldaten gehoorzaamden aan zijn bevel, maar niet zoodra had het eerste paard den drempel van de kerk overschreden, of het viel morsdood neder. De manschappen, van schrik als aan den grond genageld, verroerden zich niet meer.

Ooggetuige van het wonder, gaf de doodsbleeke hoofdman nu het bevel:

- 'Onmiddellijk afrukken!'

En terwijl de soldaten zich verwijderden, begonnen, daarboven in den toren, de klokken vanzelf te luiden⁽¹⁾.

(Boom en omstreek.)

Vgl. onze n^{ts} 228, 236, 237, 260.

236. a) Het kapelleken te Temsche.

Te Temsche staat een kapelleken van O.L. Vrouw, dat in 1914, op bevel der krijgsoverheden, ook plat moest

(1) Een mooi voorbeeld van sagenvorming en -vervorming uit den allerlaatsten tijd. Zie mijn *Volkssage*, 161-167.

gelegd worden. De eene lading dynamiet na de andere werd er aangebracht en aangestoken, doch men kon het niet neerhalen. De springstof wou niet ontploffen. Het poeier ‘pruste’ wel eens, maar dat was alles. Dewijl men daarin een mirakel zag, heeft men het kapelleken laten staan!

(Lizele en omstreek.)

b) Andere lezing.

Te Boom wordt een soortgelijke legende verteld van het kapelleken van Ste-Amelberga, patrones van Temsche. Iedereen kent deze vermaarde Vlaamsche heilige, en ook de arme bedevaartplaats, waar zij vereerd wordt. Men kent ook het liedeken:

‘Sint-Amelberga’ kapelleken,
we hebben het zelf gebouwd
al met ons eigen gelleken,
en met gestolen hout.’

In die naïeve woorden ligt heel de geschiedenis der kapel. Ze werd gebouwd door de arme visschersbevolking van de streek ‘met hun eigen gelleken en met gestolen hout’, maar met gestolen hout het meest, voegt men er bij.

Nu, die kapel zou door de Belgische krijgsgenie gesloopt worden. Meermaals reeds had men er op geschoten met de kanons, doch vruchteloos: het was elken keer ofwel te ver, ofwel te kort. De kapitein vloekte op zijn mannen. Toen kwamen de boeren uit den omtrek bij hem, en zeiden, dat hij er nooit in slagen zou het heiligdom van Ste-Amelberga te vernietigen, vooraleer haar beeld in veiligheid was gebracht, en de belofte werd gedaan, later, na den oorlog, een nieuwe kapel voor haar op te richten.

Toen liet de bevelhebber het beeld wegnemen en beloofde bij eede, dat men later de bedevaartplaats herstellen en een schoonere kapel oprichten zou. En nu werd de kapel, met een enkel kanonschot, in gruis gelegd.

(Boom en omstreek.)

Dit bewijst hoe sagen, gaandeweg, zich vervormen. Vgl. het voorg n^r.

237. Straatschenders gestraft.

De schoone maand van Maria, van het jaar O.-H. 1876, was wederom verschenen. Volgens voorvaderlijk gebruik, prijkte op elk gehucht, vóór ieder Lieve-Vrouwbeeldje vastgehecht aan een boom of staak, op den hoek der straat, een schoone, met gekleurd papier en klatergoud opgesmukte Meiboom.

Op den tweeden Meidag dan waren, op zeker gehucht onder Schriek, vier boerenjongens op gang en kwamen aldaar voorbij een kapelleken, waarvoor men een buitengewoon schoonen Meiboom had geplant. Een der vier nachtraven stelde voor, dezen uit te graven en te verwisselen met een leelijken, geplaatst vóór een Lieve-Vrouwbeeldje een twintigtal minuten verder. Het voorstel vond bijval, omdat men daar de jonge lieden uit den omtrek kon mee plagen, en dadelijk ging men aan 't werk. Op weinige minuten was de boom uit den grond gehaald en twee mannen namen hem op den schouder. Na eenige stappen gegaan te hebben, hielden zij stil en gaven hem aan de twee anderen over, want, kloegen zij, hij weegt zoo zwaar, dat wij hem onmogelijk nog langer konden dragen. Eenige passen verder kloegen deze mannen evenzeer, en slechts met de grootste moeite kwamen zij ter bestemming aan. Het zweet leekte hun van het voorhoofd en men had den boom wel twintigmaal moeten overnemen, alhoewel hij maar eenige kilos zwaar woog.

Men rukte den leelijken Meiboom uit, men plantte den schoonen in 't open gat, en vooruit met den eersten naar het beroofde kapelleken. Deze woog minder zwaar, en toch waren de schouders der dragers als verlamd.

De vier mannen gingen geheel verslagen naar huis, na onderlinge overeenkomst daar nooit aan iemand over te spreken.

Het was maar jaren daarna, dat een hunner het mij vertelde, en hij voegde er bij:

- 'Nog drie maanden na dit voorval deden mijn schouders zulke pijn, dat ik er onmogelijk spade of riek kon op dragen. Wij waren als zienlijk gestraft.'

Met de andere drie, verzekerde hij, had zich hetzelfde geval voorgedaan.

(Schriek.)

Vg]. onze n^{rs} 228 en 235; ook n^{rs} 227 en 260.

238. De vervloekte zoon.

Langen tijd geleden, leefde er een landbouwer, die zeer oplopend was van karakter. Hij had slechts één kind, een braven jongen, maar zoo speelziek, dat hij, in het spel verslonden, op vader's woorden weinig acht sloeg en hem daardoor somtijds deed opstuiven. Eens, dat hij wederom naar vader niet geluisterd had, ontstak deze in zulke hevige gramschap, dat hij zijn kind verwenschte en uitriep:

- 'k Wou dat gij verdonderdet!'

Op hetzelfde oogenblik scheurde de zoldering open en een stem riep:

- 'Uw wil zal geschieden!'

Door schrik getroffen, nam de jongen de vlucht en liep, liep zonder om te zien. Aan een hoeve gekomen, rustte hij een weinig uit, vatte weder moed en ging zich bij den eigenaar als koewachter verhuren.

Doch, vader's vloek, dien hij zich door onbezonnenheid op den hals had getrokken, woog zwaar op zijn hart. En telkens, wanneer hij zijn koeien op den boomgaard leidde, knielde hij vóór het kapelleken hetwelk daar, ter eere van O.-L.-Vrouw, was opgericht. Ook des nachts, van twaalf tot twee uren, ging hij altoos vóór het Mariabeeld bidden.

Het gebeurde nu, dat het fruit van den pachter gestolen werd. Deze verdacht den minnaar van de meid, maar zij, daarover ondervraagd, beschuldigde den koewachter, dien haar vrijer eens aan de kapel had bemerkt.

Den volgenden nacht stelde de boer zich, met een geladen geweer, op wacht en tegen twaalf uren zag hij den koewachter het kapelleken naderen en neerknielen; geen enkele vrucht werd evenwel door den jongen aangeraakt.

Eensklaps breekt er een schromelijk onweder uit. De pachter gaat zich onder een [a]fdak schuilhouden, maar de

knaap blijft in gebeden verslonden. Daar kraakt een felle donderslag. De jongen, vader's vloek indachtig, beeft van schrik; hij slaat de oogen op en ziet een strooitje tot vóór zijn aangezicht nederdalen, terwijl een stem roept:

- 'Houd u aan dit strooitje vast, ik zal u tegen den donder beschermen; anders, denk aan vader's vervloeking.'

De jongen grijpt het redmiddel aan, en zie, daar stijgt Kij op, veel hooger dan de wolken, zoodat donder en bliksem verre, zeer verre beneden hem blijven en hem volstrekt niet hinderen kunnen.

Zóo onttrok O.-L.-Vrouw hem op wonderbarte wijze aan het tempeest, dat de duivel had uitgezonden om aan vader's vervloeking gevolg te geven. Tevens schonk Zij hem een schoone kroon, versierd met de kostelijkste perels.

Weldra was het onweder voorbij en de knaap daalde weer op aarde.

De pachter, die nog steeds op de loer stond, zag den gekroonden jongen zich verwijderen. Hij naderde en vroeg hem een perel van zijn kroon, maar de koewachter verklaarde er niets te mogen van wegschenken.

Spoedig was die gebeurtenis in heel het omliggende bekend. Men vertelde, dat de kroon een onschatbare waarde bezat. Eenige schelmen, bloedverwanten van den pachter, verbonden zich om den jongen bij nacht te vermoorden en zijn kroon te stelen, maar toen zij de staldeur openbraken en naar zijn bedstede tastten, vonden zij niets dan... een houten blok, in plaats van den koewachter. Deze was weg en keerde nimmer weder.

(Denderleeuw.)

Uit den mond van eep 14-jarigen schooljongen, Fel. Abbeloos, zoon van een landbouwer, die hem de legende verteld had. Is ze wel echt?

c) Heiligenlegenden.

239. Sint-Paulus te Godveerdegem.

Sint-Paulus wordt té Godveerdegem veel bezocht als patroon tegen de oogziekten. Daarover wordt de volgende legende verteld:

St-Pieter en St-Paulus deden eens samen een wandeling en kregen twist onder elkander. St-Pieter was zoo kwaad, dat hij zijn makker vastgreep en hem wegslingerde. De heilige man viel in de modder en was half blind. Maar zie, hij lag bij een bron en, toen hij daarin zijn oogen waschte, kreeg hij het gezicht terug.

Sedertdien wenden de ooglijders uit den omtrek zich tot St-Paulus, te Godveerdegem, en gaan hun oogen in het water van die bron baden.

(Godveerdegem.)

240. Sint-Medardus.

Te Oelter (bij Ninove) wilde men het beeld van Sint-Medardus in de kerk plaatsen, en twee mannen van het dorp gingen op zeker dag het nieuw gekochte beeld naar Ninove halen. Ze droegen het op hun schouders en waren reeds in de nabijheid van Oelter, toen er eensklaps een geweldig onweer losbrak. Het regende dat het goot. Onze twee mannen zetten in der haast het beeld in een partij koom neder - 't was in Juni - en liepen in vliegende vaart naar huis. Na het onweer dachten zij aan Medardus niet meer en lieten hem, blootgesteld aan regen en wind, zes weken lang in 't graanveld staan. Het regende al dien tijd zonder ophouden. Eindelijk dacht men terug aan het beeld en bracht het in de kerk. De heilige had evenwel de vergeetachtigheid der boeren kwalijk genomen, en sindsdien maakt hij dikwijls van zijn naamdag een regendag en laat den regen dan gewoonlijk zes weken lang aanhouden.

(Oelter.)

Vandaar ook de Fransche spreuk: *Quand il pleut le jour de St-Médard, il pleut quarante jours plus iard.*

241. Sint-Amandus en Sint-Antonius.

Sint-Antonius van Dikkelvenne en Sint-Amandus van Gaver kwamen 's nachts, den Zondag na het Sint-Amandfeest, samen te Gaver, op den Molendam, de eerste met zijn offeranden van vleesch, de tweede met zijn ontvangen offerbrooden. In geval hun spijsen onbedorven zijn gebleven, dan voorspelt dit voor het gewest een rijken oogst.

(Gaver en Dikkelvenne.)

242. Sint-Amandus te Pollare.

In de week vóór Pollare-kermis kwam Sint-Amand van Denderwindeke, waar hij was gaan prediken. Op den Roe (wijk van Pollare) was iedereen aan zijn bak. Sint-Amandus vroeg er in drie, vier huizen een boterham.

- 'Wij hebben geen brood,' klonk het overal; 'wij zijn bezig met bakken.'

- 'Geef mij een brokje deeg,' zei Sint-Amandus, 'dat ik er mij een broodje van make!'

- 'Dat hebben wij veel te duur betaald, om het aan u te geven,' was 't antwoord.

Als Sint-Amandus in zijn vijfde huis met hetzelfde compliment aan de deur werd gezet, maakte hij zich kwaad en riep:

- 'Ewel, leelijke wijven, gij wilt mij geen beetje deeg geven voor een broodje, nu zult gij zelf uw brood in den oven niet krijgen!'

En met deze vermaledijding ging hij langs de Paddenholle naar Ninove. Nauwelijks had de heilige man de verwensching uitgesproken, of het beslagen brood van gansch den Roe begon te zwellen, te zwellen en zoo dun te worden als water, zoodat het eindelijk van den paal liep en niet in den oven te krijgen was. De wijven, met paal en rokelstok gewapend, zetten dan Sint-Amandus na. Deze spoedde zich voort en ging droogvoets over den Dender. De vrouwen wilden hem achterna, maar nauwelijks zetten zij den voet op het water, of zij zonken naar onder en verdronken.

(Pollare en Denderwindeke.)

In *Volksk.*, I, 92.

243. Sint-Amandus te Erembodegem.

Op het gehucht Tresschebeek, te Erembodegem, staat de kapel van Sint-Amandus. Dàar was net waar, volgens de overlevering, de vrouwen van Erembodegem met hun spinrokken den heiligen man door den Dender gejaagd hebben, wanneer hij naar Vlaanderen gekomen was, om er het geloof te verkondigen. Ter plaatse werd later, tot uitboeting van die misdaad, een kapel ter eere van Sint-Amandus gebouwd. In de nabijheid bevindt zich een bron, die ietwat opgemetseld is.

Te Elrembodegem verjaagd, is Sint-Amandus naar Denderleeuw gekomen, waarvan hij de patroonheilige is geworden.

(Denderleeuw, Welle.)

244. a) Sint-Lieven draagt zijn hoofd in de handen.

Toen Sint-Lieven in Vlaanderen het geloof verkondigde, kwam hij ook in 't Land van Aalst, en namelijk ter plaatse thans Sint-Lievens-Essche geheeten. Daar werd hij op zekeren dag vastgegrepen en het hoofd afgeslagen. De heilige man nam zijn hoofd in zijn handen en ging verder. Dat wonder werd opgemerkt door een vrouw, die in haar tuin erwten aan 't plukken was.

- 'Zie eens, wat een zot,' riep ze, 'die draagt zijn kop in zijn handen!'

- 'Gij zijt nog zotter,' sprak Sint-Lieven, 'gij plukt erwten voor dezen middag, en gij zult er niet van eten!'

En zij at er inderdaad niet van, want dien zelfden voormiddag reeds stierf ze.

(Rondom Aalst.)

Vgl. onze n^{ts} 228, 239 en 237, ook *Kunst- en Letterblad*, 1842, blz. 60 REINSBERG-DURINGSFELD, *Calendrier belge*, II, 275, en zie over de talrijke 'hoofddragende' heiligen (*Céphalores*): P. CAHIER, *Caractéristiques des Saints* (Paris, 1867), II, 761-767.

b) Andere lezing.

Sint-Lieven werd te Essche (bij Herzele) onthoofd (1), nadat men hem de tong had uitgerukt (2). Met zijn hoofd in de handen, ging hij over Herzele naar Houtem, langs de borre, die hij, tijdens een droogte zijn staf in den grond stekend, had doen ontspruiten. Op die borre gaf een baantje uit, dat men daarna Sint-Lievens-baantje heeft geheeten (3). Bij 't volgen van dien weg, ontmoette hij een vrouw, die bezig was met salaad te kuischen.

- 'Wel, wat een zot,' riep ze, 'die draagt nu zijn hoofd in zijn handen!'

- 'Gij zijt nog meer zot,' antwoordde Sint-Lieven; 'gij kuischt salaad, en gij zult er niet van eten.'

En, waarlijk, nog vóór den middag was ze dood.

(St-Lievens-Essche.)

245. De duivel blaast het licht uit.

De H. Gierla (Gudula), dochter van den graaf, die te Herdersem het kasteel ten Ham bewoonde, ging alle avonden bidden in een kapel, te Moorsel. Telkens nam zij een lantaarn mede. In de Godsstraat (tusschen Herdersem en Moorsel) lag, dicht bij de baan, een put. Zekeren avond ging de heilige, vergezeld van haar meid, wederom langs denzelfden weg naar de bidplaats.

Het was slecht weer en daarenboven helledonker. Opeens komt de duivel uit den put en blaast het lichtje der heilige Gierla uit. Toen daalde evenwel een engel uit den hemel, die het lantaarntje weder aanstak. Nog heden draagt die put, tot rootput herschapen, den naam (1) Ter plaatse, waar de heiligenkapel thans staat. (2) Daarom wordt St. Lieven afgebeeld met een tong in een tang. Men denke aan Rubens' tafereel in 't Muzeum te Brussel. (3) Volgens REINSB.-DURINGSF. (*Cal belge*, II, 275) spreekt men zoowel te Herzele als te Essche en te Houtem van een *St. Lievensbaantje*, *St. Lievensstraatje* of *St. Lievensdreefken*. Zie ook WOLF, *Niederl. Sagen*, n^r 569, en C. DE VUYST, *Sagen en Leg.*, n^{rs} 16 en 17.

van *duivelsput*, en de *Godsstraat* wordt soms *Goedelestraat* geheeten.

(Herdersem.)

Vgl. GITTÉE, in *Volkskunde*, II, 170, daar is de H. Gudula eenvoudig een oude vrouw. In de *Generale Legende* (Antwerpen, Hier. en J.B. Verdussen, 1665, I, blz. 121) is de lantaarn een kaars. Vgl. ook H. Genoveva te Zepperen ('t Daghet, 1886, blz. 116).

246. De Ste-Aldegondisput.

Te Hofstade (bij Aalst), aan het begin der dreef bekend als de Lange Rek, is een nog al groote put, genaamd de Ste-Aldegondisput.

Vóór lange jaren stond daar een prachtig kasteel, bewoond door een edelman en zijn dochter Aldegondis. Een rijke heer wierf om haar hand, en verkreeg van den vader zijn toestemming. Het meisje wilde er evenwel niet van hooren, en al de pogingen die de vader deed, om haar tot dat huwelijk over te halen, bleven vruchteloos. In zijn gramschap wilde hij de wederspannige dochter dooden, doch zij ontvluchtte het kasteel, en, door den vader achtervolgd, liep zij het voorhof op. Het meisje kwam aan den wal, die het kasteel omringde, en daar ging ze vastgegrepen worden, toen een engel, van God gezonden, vóór haar verscheen, haar oplichtte en aan de overzijde van den wal weer neerzette. Vol verbazing staarde de vader dit schouwspel aan, en zag hoe de engel met de maagd hât bosch invluchtte. Dat voorval opende hem de oogen en deed hem inzien, dat het ontworpen huwelijk tegen den wil van God was.

(Hofstade en Aalst.)

Mededeeling van A. GITTÉE, in *Volkskunde*, I, 54; de legende werd hem verteld door een zijner oud-leerlingen, te Aalst. Die legende is een vervormd motief uit het leven der H. Aldegonde, dochter van den hertog van Neder-Lothrijk en geboren in 't Henegouwsche, dicht bij Maubeuge. Haar ouders wilden haar volstrekt met den Engelschen koningszoon doen trouwen, doch zij weigerde hardnekkig. Na den dood van haar ouders, kwam de prins haar opzoeken. Zij vluchtte weg; op den oever der Samber, ging zij echter

in zijn handen vallen, toen twee engelen haar droogvoets over de rivier brachten. Getuige van dat wonder, liet de prins haar voortaan met vrede.

Zie: *Kort Verhael van het Leven van Sinte Aldegonde, abdis en patrones van Maubeuge, alsook van Mespelaere*. Het feit dat Hofstade (bij Aalst) zeer dicht bij Mespelare ligt, waar Aldegonde veel bezocht wordt, verklaart eenigszins het ontstaan der legende aldaar; de Samber is er een burchtwal geworden.

247. Sint-Antonius en de varkens.

De gemeente Moorsel (bij Aalst) werd eertijds door een pestilentie overvallen, die vooral de varkens trof; de geestelijkheid beloofde, den 17ⁿ Januari van elk jaar, feestdag van Sint-Antonius, in de kerk van Herdersem, een plechtige mis te gaan zingen, en... de geesel hield op. Sedertdien heeft de clerus van Moorsel nooit nagelaten, op gezegden dag, naar Herdersem de hoogmis te komen doen. Eens echter, - zoo luidt de overlevering, - toen men met die gewoonte wilde afbreken, vertoonde zich wederom het Sint-Antonius-vuur, en nauwelijks was de belofte vernieuwd, of de heilige trok zijn straffende hand terug. Stellig is het althans, dat de Moorselsche geestelijken⁽¹⁾, den 17ⁿ Januari, in mijn geboortedorp, plechtig het misoffer gaan opdragen, hetgeen daar aanleiding geeft tot een buitengewonen toeloop van bedevaarders, geloovigen en... jonge lieden van beider kunne. De offeranden, welke na den dienst, vóór 'de lijkdeur', door een kerkmeester openbaar verkocht worden, bestaan niet zelden in varkenskoppen en spek, konijnen, hoenders en boter.

(Herdersem.)

248. De legende van Sint-Leu (Sint-Elooi).

Sint-Leu ging eens wandelen, en in een straat zag hij een uithangbord, waarop te lezen stond: 'Janssens, paardesmid, meester-boven-meesters'.

Sint-Leu ging binnen en vroeg aan den smid, of hij bij hem werken mocht.

(1) Met de koorknepen; vroeger kwam ook de koster mee.

- 'Kunt gij beslaan?' vroeg de smid.

- 'Ba-ja,' zei Sint-Leu.

En juist kwam er een paard in de smidse. Sint-Leu trok een schootsvel aan en zette zich aan 't werk. Hij maakte een hoefijzer, sneed een voet van het paard af, nagelde er het hoefijzer op en zette dan weer den voet aan het paard. En zoo deed hij met de andere voeten en de andere hoefijzers. Het paard was beslagen en, wonder genoeg, het had geen druppel bloed verloren.

De smid was verbaasd over die manier van beslaan, en hij vroeg zich af, of hij dat ook zóo niet zou kunnen doen. Hij werd jaloersch, en na eenige dagen zond hij Sint-Leu weg, na hem betaald te hebben.

Een ander paard kwam, en de smid wilde Sint-Leu nadoen. Hij sneed het dier den voet af, besloeg hem, maar als het op het weer-aan-zetten kwam, het ging niet. Het paard bloedde en was bijna dood.

Juist kwam daar Sint-Leu voorbij. De smid riep hem binnen en vroeg om hulp.

- 'Waarom zet gij op uw uithangbord *meester-bovenmeesters?*' zei Sint-Leu.

De hoovaardige smid wist niet wat zeggen. Doch Sint-Leu wilde het paard maar één voorwaarde genezen:

- 'Schrijf op uw uithangbord: Janssens, simpelijk paardesmid bij de gratie Gods!' Janssens deed het, en Sint-Leu genas het paard.

(Zegelsem.)

Vgl. P. DE MONT en A. de COCK, *Vlaamsche Vert.*, blz. 364; *Volkskunde*, II, 168; *Ons Volksleven*, III, 42 (=CORNELISSEN en VERVLIET, *Vlaamsche Volksvert.*, 55); *Rond den Heerd*, IX, 263; VINCX, *Grappige Vert. en Sprookjes*, 2e r. I, blz. 59; *Mélusine*, V, 100 vlgg.; VI, 125; VII, 25 en 87. LUZED, *Lég. chrét. de Basse-Bret.*, I, 93. HENNE-AM RHYN, *Deutsche Volkssage*, n^r 750. ASBJORSEN, *Norweg. Volksmärchen*, blz. III. - Zie ook: A de COCK, *Volkssage, Volksgeloof...*, 131-135.

Vierde groep

Historische sagen

a) Persoonsagen.

249. Jan de Lichte.

De beruchte dievenbende van Jan de Lichte hield zich schuil in de Wijngaardboschjes van Denderleeuw, dicht bij het gehucht Bakergem gelegen. Daar zat Jan de Lichte veel in de herberg. Hem vangen was onmogelijk, want iedereen zei, dat hij met den duivel omging. Zoodra men de hand op hem meende te leggen, was hij spoorloos verdwenen. Op zekeren dag kwam de abt van het klooster van Ninove met de koorden van Sint-Franciscus naar den Bakergem⁽¹⁾, overtuigd dat hij hem daarmee zou stroppen. Jan de Lichte zat in zijn gewone herberg, maar toen de abt hem de koord over den hals wou gooien, was er geen Jan de Lichte meer te zien. Iedereen stond verbaasd. Wat nu gedaan? De aartsbisschop van Mechelen gaf bevel, om op een gestelden dag al de klokken van het land te luiden. Door de kracht, die van dat algemeen klokgelui uitging, verloor Jan de Lichte zijn toovermacht, zoodat hij in een hollen wilg, waar hij zich verscholen had, door de boeren werd vastgegrepen.

(Ninove en Iddergem.)

Vgl. ons n^r 12.

250. Klarke van Nokere.

Op de wijk 'Nellekenskeer', te Nokere, stond er nog vóór eenige jaren een paal, door het volk 'Klaarkesstaak' genoemd, en waaraan een heele historie verbonden is.

Vóór honderden jaren leefde er te Nokere een oud vrouwken, Klarke was haar naam. Daar zij zich nogal afgezonderd hield, zoo verdachten haar de menschen haar ziel aan den duivel verkocht te hebben.

(1) Wijk van Ninove en Iddergem.

Op zekeren keer ontmoette Klaarke een inwoner der gemeente, die beschonken was, en hij moest een dichter zijn, want hij sprak het vrouwke aldus aan:

‘Klaarke, hebt gij kracht of macht,
Maak, dat ik val in de gracht!’

En zie, hij had het laatste woord nog niet gansch uitgesproken, of daar tuimelt hij hals over kop in de gracht, 't Was misschien wel een natuurlijk gevolg van den drank, maar dat gaf er toch niet aan.

Van toen af stond Klaarke bij iedereen geboekt als een schrikkelijke tooveres.

Eens werd zij door dat bijgeloovige volk vastgegrepen, en op Nellekenskeer, aan den genoemden Klaarkesstaak - want vandaar die benaming - verbrand.

Toen zij reeds aan den paal gebonden stond, zegt de sage, riep Klaarke, haar aanvallers bedoelende: ‘Jilleken, schiet!’ (Dat waren, volgens 't volk, de woorden, waarmede Klaarke de hulp van den duivel inriep), waarop haar bondgenoot zou geantwoord hebben: ‘Er is geen poer meer in de panne’.

(Nokere.)

Volksk, VII, 53.

b) Plaatssagen.**251. De 'Rijve' Van Ste-Ursula te Brugge.**

Het was gedurende de Fransche Omwenteling. De Sansculotten hielden in ons land op de ergerlijkste wijze huis en trokken naar Sint-Janshospitaal, te Brugge, om er het relikwieënkastje der H. Ursula te stelen, want zij wisten dat het kostbare voorwerp, door Memlinc's penseel wereldberoemd gemaakt, aldaar berustte. Ze stormden het gebouw binnen en riepen luidkeeis: 'La châsse! La châsse!' tot de kloosterzusters, die op het gerucht toegelopen kwamen. Deze, geen Fransch verstaande, begrepen natuurlijk de soldaten niet en keken hen gansch beteuterd aan. Op dit zicht, meenden de Sansculotten zich vergist te hebben en gingen heen, met de overtuiging, dat de vermaarde 'châsse' daar niet geborgen was.

(Brugge.)

Volksk., VII, 205.

252. De kroon op den schoorsteen van 't Stadhuis te Brugge.

Op een der schoorsteenpijpen van het Brugsche stadhuis prijkt er, onder den windwijzer, een gesmede ijzeren kroon. Als tegenhanger stond er vroeger ook een op den anderen geveltop van 't gebouw; maar een stormwind rukte ze naar beneden en ze werd niet meer herplaatst of vervangen.

Volgens een overlevering, werden beide kronen daar geplaatst naar aanleiding van het volgende feit:

In 't jaar 1435 werd vóór zekere vierschaar, ergens in Frankrijk, een zeer verwarde zaak opgeroepen, en wel zóodanig duister, dat de rechters aldaar het op eigen kennis en gezag niet wagen durfden een oordeel uit te spreken.

De Fransche koning, die de wijsheid der Vlaamsche

rechtsgeleerden kende en deze vroede mannen hoogschatte, besloot de zaak door het Brugsch Magistraat te laten onderzoeken. Het vonnis der Vlaamsche juristen scheen den vorst zoo degelijk en wijs, dat hij in bewondering uitriep:

- 'Zulk oordeel is wel een kroon waard!'

De Bruggelingen namen het letterlijk op, en plaatsten op het Raadhuis, waar hun Salomo's zetelden, twee vergulde, gesmede kronen.

(Brugge.)

Volksk., VIII, 205.

253. De kerk van Vosselare.

Te Vosselare, wijd bekend door zijn paarden-omwegang, is een oude, fraaie kerk, die niet met mortel, maar met roggebrood gemetseld is. Zoo zegt de legende. Op de kerkdeur is een hoefijzer genageld.

(Vosselare.)

Mej. VIRG. LOVELING, in *Volksk.*, VII, 77 en 84. Vgl. *Rond den Heerd*, III, 4, waar spraak is van verscheidene 'peerdijzers' Zie ook: *Mélusine*, VII, 78; GRIMM, *D. Sagen*, n^r 355

Ook het oud klooster-ter-Muilen, te Liedekerke (bij Denderleeuw) was met roggemeel opgebouwd (DE COCK-TEIRL., *Brab. Sagenb.*, n^r 331), evenals de kerk van St. Lenaerts (bij Brecht) en de abdij van Orval, te Villers in Lux. (*Ons Volksl.*, II, 37.)

Vgl. nog onze n^r s 145 en 254.

254. De Turken te Mespelare.

Toen de Turken, zeer lang geleden, in Vlaanderen waren, kwamen zij ook in Mespelare. Zij bouwden er de kerk, en gebruikten daartoe roggedeeg, in de plaats van mortel. In de schaduw van den toren ligt een gouden wieg begraven, doch men weet niet welke schaduw men moet nemen: degene door de zon teweeggebracht, op het middaguur, of die der maan, te middernacht.

Anderen vertellen, dat de kerk toen reeds bestond en dat zij aan de Turken tot paardestal diende.

(Mespelare en omstreek.)

Vgl. WOLF, *N. Sagen*, n^f 298. Ook onze volgende n^{ts} en het voorg. n^f.

255. De ‘Gouden Mahomet’ te Wanzele.

Onder den kelder van een huis, te Wanzele, zit een gouden beeld, dat in de omstreken bekend is onder den naam van den “Gouden Mahomet”. 's Avonds hoort men er altijd roepen en tieren en stampen, en dat laweit kan men ‘promentelijk’ hooren. Daar heeft men al opgravingen naar gedaan, doch zonder iets te kunnen vinden of zonder het laweit te kunnen doen ophouden. Dat beeld is daaronder begraven geworden, in den tijd toen ‘Wanzele nog een stad was’.

(Schellebelle, Wichelen en omstreek.)

GITTÉE, in *Volkskunde*, I, 53.

Vgl. de verborgen gouden schatten te Mespelare (ons vorig n^f), te Ledeberg-Pamel en op den Moretberg, te Assche (*Volkskunde*, IV, 15-16), en op den Hunsberg, te Merchtem (Heinsberg of Heidsberg, zooals, volgens AM. JOOS, het volk aldaar zegt). Zie ook: WOLF, *Niederl. Sagen*, n^f 527; *Wodana*, blz. 26; *Eigen Schoon*, III, 63, 188-189, en vooral A. GITTÉE, *Curiosités de la Vie enfantine*, blz. 90-95.

256. Te Ledeberg-Pamel⁽¹⁾.

Het volk vertelt, dat er op den berg, te Ledeberg-Pamel, een gouden tafel en een groote hoeveelheid gouden stoelen bedolven liggen. Machtige en rijke vorsten zaten daar eens, op den berg, rond de tafel en op die stoelen te feesten, toen plots de aarde openscheurde, en alles, de feestgenooten met heel den santenboetiek, ver-

(1) Bij vergissing niet opgenomen bij DE COCK-TEIRLINCK, *Brab. Sagenboek*.

zwolg. Nooit is men, trots alle pogingen, er in geslaagd, de gouden tafel en stoelen weder uit den grond te halen.

(Pamel en omstreek.)

In *Volksk.*, IV, 15-16. Vgl. de 2 vorige n^{rs} en het volg. n^r.

257. Op den Moretberg te Assche⁽¹⁾.

Op den Moretberg, te Assche, ligt een gouden tafel begraven, die eertijds aan Romeinsche veldheeren heeft toebehoord.

(Assche en omstreek.)

In *Volkskunde*, IV, 15. Vgl. onze 3 vorige n^{rs}.

258. De drakenput van Wetteren.

Er bestond vroeger, te Wetteren, een put waarin groote rijkdommen moesten verborgen liggen. De schat wordt bewaakt door allerlei monsters, leeuwen, slangen en draken. Alle nachten hoort men de dieren schreeuwen en huilen. Niemand durft dien put opendoen. Tegenwoordig staat er een houtzagerij op.

(Aalst en omstreek van Wetteren.)

Medegedeeld in *Volkskunde*, I, 53, door A. GITTÉE, die de sage opschreef uit den mond van een zijner oud-leerlingen, te Aalst.

Vgl. de 2 vorige n^{rs}.

259. De schaper van Postel.

Er ontstond twist over de grenzen van Postel⁽²⁾ tusschen de abten en een der naburige gemeenten: ik geloof dat het Rethy was. Men kon maar niet overeenkomen.

Eindelijk nam men als rechter een schaper van Postel,

(1) Bij vergissing niet opgenomen in het *Brab. Sagenboek* van DE COCK-TEIRDINCK.

(2) Vermaarde abdij in de Antwerpsche Kempen, tusschen Lommel en Rethy.

die veel in de hei verkeerde en dus wel die grenzen moest kennen. Hij zou vooruitgaan en de grenzen wijzen.

Hij stak in zijn schoenen Postelschen grond en in zijn muts een schepper, dien men in de winkels gebruikt om rijst en andere dingen uit de bakken te scheppen.

En hij ging, ging... en hij toonde de grenzen van Postel.

Doch het scheen aan die heeren van Rethy, dat de schaper te lang en te wijd ging en grond wees, die aan Postel niet toebehoorde.

- 'Dat is geen Postelsche grond meer,' zeiden zij.

- 'Zeker is 't nog Postelsche grond, ik ken hem toch wel genoeg?'

- 'Neen, neen!'

En zij hielden hem staan.

- 'Welnu,' zei de schaper, die ten voordeele der abten de grenzen toonde, 'ik zweer bij den *schepper* hierboven,' - en hij wees zijn muts - 'dat ik nog op Postelschen grond sta,' en hij wees zijn schoenen.

Zulken eed moet men gelooven, en men gaf den schaper gelijk!

(Lier.)

In *Volksk.*, X, 82. - Vgl. A. de COCK, in *Volksk.*, XI, 125 vlgg., PANKBN, *Noordbrab Sagen*, n^r 78; BARTSCH, *Sagen u. Märchen aus Meklenburg*, I, n^r 628; ROCHHOLZ, *Schweizersagen a.d. Aargau*, I, blz. 301; *Revue d. Trad. pop.*, XVII, 182. - Vgl. ook de episode uit de historie van Tristan en Isolde (Isolde's eedaflegging vóór rechter en Hof; zie: GUERBER, *Mythen en Leg. uit de Middeleeuwen*, 323 vlg,

260. Heiligschennis gestraft.

Met Vastenavond, omtrent een eeuw geleden, gaf een societeit haar jaarlijksch feest, te Itegem. Een der plezantste leden was wat ziekelijk, en nam daarom geen deel aan 't feest, maar zijn kameraden gingen hem halen en brachten hem mee naar hun lokaal. Doch het beterde niet, integendeel werd hij nog zieker. In den namiddag dan, wanneer de hoofden door den drank verhit waren, deed een der feestvierders het voorstel een bed in de

herbergkamer te plaatsen, den zieke daarop te leggen en spottenderwijs te berechten.

Dit goddeloos voorstel vond bijval.

Een der mannen trok een hemd aan boven zijn kleederen en speelde de rol van pastoor. Een andere nam een bel en speelde koster. Er werden kaarsen op een tafel geplaatst en in brand gestoken, en, tot overmaat van heiligschendende spotternij, nam degene, die den pastoor verbeeldde, na eenige gebeden gepreveld en wat ceremoniën nagebootst te hebben, een raapschijf en legde die op de tong van den zieke. Maar de straf bleef niet lang uit. De raapschijf wilde niet meer los van den berechte zijn tong, en daarenboven werd hij zoo ziek, dat men hem met een rijtuig moest naar huis brengen. Tegen den avond werd de pastoor geroepen, en deze kon de raapschijf van de tong van den zieke nemen, waarna de kerel met een groot leedwezen inderdaad berecht werd. Twee dagen daarna stierf hij.

Op denzelfden avond van dit voorval, viel degene, die den koster verbeeld had, van de trap en brak zijn been. Allen, die aan deze heiligschennis hadden deelgenomen, vervielen later tot de grootste armoede en stierven na eenige jaren aan de tering.

De herberg 'De Fontein', waarin men dit toegelaten had, ging na weinigen tijd geheel ten onder.

(Itegem.)

Vgl boven, onze n^{rs} 228, 235, 237.

261. De cholera te Lier.

Rond de jaren twintig der verleden eeuw, heerschte op verscheidene plaatsen van ons land de zoo gevreesde cholera. De menschen zaten overal met den schrik op 't lijf. Te Lier vertrokken op zekeren dag de huiselijke kauwkens van St-Gummarustoren. Een allerslechtst voortteeken, want die weten iets, zegde het volk. En, inderdaad, een geval van cholera had zich voorgedaan langs den Zuiderkant der stad.

Om nu zekerheid te hebben van waar de besmettelijke

ziekte kwam, hing men een stuk varkensspek aan het haantje van den toren. Na eenige dagen zag het langs den Zuiderkant zoo zwart als roet. Men vertelt, dat verscheidene inwoners der stad zich langs den Noorderkant gingen vestigen. De vreeselijke ziekte eischte verscheidene slachtoffers te Lier. Nu, op zekeren dag verschenen de geliefde kauwken opnieuw aan den toren, onder het blijde gejuich der inwoners. En de cholera was ook geweken.

(Lier.)

262. Het kalf te St. Lievens-Houtem.

Te St. Lievens-Houtem is een herberg, die ‘Het Kalf’ heet. Zie hier den oorsprong van dezen naam:

De bewoner van het huis had te Aalst, op de markt, een oud boek gekocht. Tehuis gekomen, begon hij daarin te lezen; 't was een tooverboek, want de lezer veranderde, al lezend, in een kalf. De pastoor werd ontboden, die door een averechtsche lezing het kalf opnieuw in een mensch deed overgaan. De pastoor nam, na zijn onttooveringswerk, het gevaarlijke boek mede naar de pastorij.

(St. Lievens-Houtem.)

263. De ‘gitschotel’, te Antwerpen.

In de Leemstraat, te Antwerpen, buiten de Borsbeeksche Poort, bestaat een vermaarde afspanning, de ‘Gitschotel’. Die herberg, zegt het volk, bestond reeds in den Spaanschen tijd. Op zekeren avond zaten daar twee Spaansche soldaten te drinken en te wallebakken. Ze werden zat en zopen maar voort en spraken van geen heengaan. De bazin bedacht een middel om ze kwijt te raken; ze ging met een grooten schotel vol water naar boven en goot dien, van uit het venster, over hun hoofden uit. Toen gingen de Spanjaards werkelijk op den loop. Vandaar het uithangbord: ‘In de Gietschotel’, thans verbasterd tot ‘Gitschotel’.

(Antwerpen en omgeving.)

264. Het ziekenputje.

In de XIVe eeuw brak er te Dikkelvenne en in de omstreken een verschrikkelijke ziekte uit; deze maakte vele slachtoffers. De personen, welke van het water eener fontein, op de wijk 'Rots', dronken, genazen weldra, en het is daarom dat deze fontein het 'Ziekenputje' genaamd wordt.

(Dikkelvenne.)

265. Mithrem van Daasdonk-Sleidinge.

In het *Belfort*, van Januari 1896, wijdt de heer A. de Paepe een opstel aan den Sleidingschen *Mithrem*, het spookachtige afgodsbeeld, dat sinds eeuwen op Daasdonk wordt bewaard, en daar ieder jaar, op kermis (den Zondag na Allerheiligen, wordt gevierd en drie dagen lang, vòor 't gevelvenster eener herberg, tentoongesteld. In den laatsten tijd hebben sommige geleerden dien op Daasdonk zoo populairen Mithrem in verband willen stellen met de vermaarde Perzische godheid *Mithra*, den zonnegod, doch de geleerde professor Cumont verklaart, dat de Mithrem van Sleidinge geen betrekking heeft met den Mithra der Romeinen (1), en dat de twee namen slechts toevallig op elkander gelijkjen.

De heer de Paepe vermeldt, aangaande Mithrem, enkele sagen, die nog heden te Sleidinge in den volksmond voortleven, en besluit: *a)* dat Mithrem afkomstig is uit Holland, bepaaldelijk uit Friesland; *b)* dat het overbrengen met geweld is saamgegaan: omstreeks 1500 werd het beeld ontruikt aan rondreizende heidensche Friezen, die van waarzeggerij en diefstal leefden; *c)* dat Mithrem een afgodsbeeld is geweest, zooals het volk er wezenlijk over denkt.

Toch knoopt men er te Sleidinge geen bijgeloovigheden aan vast; het beeld dient enkel tot vermaak der kermisgasten.

Ziehier nu een sage, verteld door een ouden man, die

zei, dat de geschiedenis van Mithrem aldus, van vader tot zoon, in zijn huis werd overgeleverd:

In het begin der jaren 1500 kwam er op de gemeente Assenede, tijdens de kermis, een zwervend volk zijn tenten opslaan. Deze lieden, die heidenen waren, gaven tooneelvoorstellingen gedurende de gemeentefeesten en oefenden terzelfdertijd den stiel uit van waarzeggen⁽¹⁾. Bij het waarzeggen aanriepen zij twee afgodsbeelden, Mithra en Mithrem, van wie zij de gaaf bekwamen, om de toekomst te voorspellen. Zij hadden nochtans maar weinig bijval in die gemeente, want dat heidensch volk, afkomstig uit Friesland, was door iedereen geschuwd; toch werd hier en daar één beetgenomen, waaronder drie inwoners van Sleidinge. Zij hadden ook in de barak hun geluk laten voorspellen, maar als zij buiten kwamen, werden zij gewaar, dat één van hen zijn geld kwijt was. Zij twijfelden er niet aan, dat de waarzeggers hen bestolen hadden; daarenboven vernam men weldra, dat nog andere personen, die met de Friesche barakmannen in aanraking geweest waren, hetzelfde lot hadden ondergaan. Spoedig werd de zaak ruchtbaar, en het opgewonden kermisvolk omsingelde welhaast de barakken.

Intusschen was het nieuws aan de ooren van den baljuw gekomen, die met zijn mannen de waarzeggers aanhield. Maar terwijl de politie met de waarzeggers naar het gevang trok, werden de tenten met geheel den inboedel in gruis geslagen. Toen alles kort en klein was, gingen eenige mannen op zoek, waaronder de drie Sleidingsche helden, om de afgoden van onder de puinen te halen. Weldra werden ze allebei gevonden, maar ze waren deerlijk gehavend, bijzonderlijk Mithrem, die er nog heden de sporen van draagt. Mithrem werd meegebracht naar Sleidinge, maar van Mithra heeft men niets meer gehoord.

(Sleidinge.)

Op kermis-Dinsdag, 's avonds, wordt Mithrem door een of ander vroolijk gezelschap opgeëischt en benedengehaald; dan wordt er in elke herberg, al zingend, mee rondgegaan en gezegend.
Zie *Belfort* (Gent, Jan. 1896), blz. 21-32.

(1) Deze sage zou ook onder de mythologische sagen (waarzeggerij) kunnen gerangschikt worden.

266. De vermoorde soldaat⁽¹⁾.

Te Wambeke (bij Ternath) werd, vóór meer dan honderd jaren, een achtergebleven, gekwetst Fransch soldaat door het vertoornd volk vermoord. Nog kan men de twee putjes zien, die zijn ellebogen in den grond maakten, toen hij viel. Sedertdien heeft men nooit in die putjes een enkel graspijltje weten groeien. Vult men de holten met aarde, één uur later zijn zij weder uitgehaald als te voren.

(Wambeke.)

In *Volkskunde*, IV, 16.

267. De Heirnesse te Gent.

De *Heirnesse* (spreek uit: *d'Heirnesse*), zoo vertelde mij dikwijls mijn grootmoeder, moest wel de *Ergernesse* (*Ergernis*) heeten, wegens het volgende voorval:

Tijdens de regeering van Napoleon was er een groote hongersnood onder het volk. Napoleon, onder voorwendsel van de ongelukkigen te helpen, verzamelde vele armen in een groote 'barak', die hij in de Heirnesse liet oprichten. Toen ze vol was, liet hij er het vuur aansteken, en al die menschen verbrandden daar erbarmelijk. Vandaar zou het recht voortspruiten, dat hun afstammelingen hadden, van een koe kosteloos op de Heirnesse te laten grazen.

Bij vele oude lieden schijnt deze sage als echt gegolden te hebben. Toch heeft geen hunner, en met reden, verklaard daar ooggetuige van geweest te zijn, zelfs niet zij, die Napoleon gezien of onder hem gediend hadden. Het schijnt dus een vertelsel te zijn, dat ouder moet zijn, en op Napoleon is overgedragen geworden. Wien schiet niet onmiddellijk de wreede daad van Hatto te binnen, welke tot de sage van den Muizentoren van Bingen aanleiding gaf?

(Gent.)

Volkskunde, II, 116.

(1) In het *Brab. Sagenboek* van A. de COCK en IS. TEIRLINCK, bij toeval weggebleven.

268. De Troteters van Pollare.

Einde September van 't jaar dertig, op kermisavond. was de gansche bevolking van Pollare op de been, omdat de mare liep, dat een Hollandsch leger nabij was en alles zou plunderen. Iedereen vluchtte met wat te redden was. De koster was met zijn 17 teilen trot op den toren gevlucht; maar het volk, dat daar een schuilplaats gezocht had, at al zijn trot met de handen uit. Van dien tijd dagteekent de spotnaam: 'De Troteters van Pollare'.

(Rondom Ninove.)

In *Volkskunde*, I, 92.

269. De zotten van Wieze.

De inwoners van Herdersem en Wieze spotten gaame met elkander, en de eersten maken de anderen voor zotten uit. Dat Wieze zoogezeid vol zotten zit en Herdersem er volstrekt geen heeft, wordt uitgelegd als volgt:

Honderden jaren geleden was Herdersem al tamelijk bevolkt, maar Wieze bestond nog niet; men zag daar niets anders dan weiden, waar Herdersem zijn vee heenstuurde. Zoodra er in Herdersem een zot werd gevonden, werd hij naar die weiden gestuurd, die hij niet meer verlaten mocht en waar hij overigens als veehoeder kon dienst doen. Zoo vond men op den duur ter plaats, waar nu Wieze ligt, een soort van gekkenkolonie, die zich weldra door huwelijken vermenigvuldigde, en waaruit de tegenwoordige bevolking van Wieze is gesproten. Dat verklaart ook, waarom men thans te Herdersem geen zotten vindt.

(Herdersem.)

Verteld door den koster, G. Muylaert.

270. Hoe de gemeenten aan hun naam gekomen zijn.

Sint-Pieter en Onz' Heer waren, gelijk bekend is, groote vrienden. Op zekeren dag kwamen ze van Ninove naar Aalst, langs de Ninoofsche kassei; *St-Pieter voerde Onz' Heer op een kruiwagen*. Onz' Heer was op zijn ronde om de gemeenten hun naam uit te deelen, en

Hij had ze allemaal op briefjes geschreven, die Hij in de hand hield. Maar het waaide hard en op een keer vliegt er een briefje weg.

- 'Onz' Heer, Onz' Heer!' riep Sint-Pieter, 'er vliegt eentje weg.'

Maar Onz' Heer gaf er geen acht op en ging maar altijd voort met in zijn briefjes te zoeken.

- 'Onz' Heer, Onz' Heer!' riep Sint-Pieter weer, 'er vliegt een briefke weg.'

- 't Is *wel*, 't is *wel*, laat mij gerust,' zei Onz' Heer, met een grove stem.

Vandaar de naam der gemeente *Welle*.

Een beetje verder vloog er nog een briefke weg en Sint-Pieter begon weer te roepen. Toen het Onz' Heer verveelde, zei Hij tot Sint-Pieter:

- 'Ei wel, *haalt* het.'

Vandaar de naam der gemeente *Haaltett*.

(Omstreek van Aalst.)

Volkskunde, II, 136.

Vgl. de volg. n^{rs} en 't *Daghet*, III, 53.

271. Hoe Vinkhem zijn naam gekregen heeft.

In den tijd leefde er, in de nabijheid van Veurne, een machtige edelvrouw. De bewoners van het omliggende hadden haar dikwijls gevraagd, om hun een kerk te bouwen. Eindelijk besloot de kasteleines toe te stemmen, en toen de bewoners met hun verzoek weer afkwamen, nam zij boog en pijl en schoot zoo ver zij kon:

- 'Vindt hem,' zei ze tot de dorpingen, 'en daar kunt gij een kerk bouwen.'

Vandaar de naam van 't dorp *Vinkhem*, welke *Vintem* uitgesproken wordt.

(Veurne.)

Volkskunde, II, 169. Vgl. onze n^{rs} 270 en 272.

272. Hoe Okegem ontstond.

In den tijd, dat O.-L.-Heer en Sint-Pieter op een kruitwagen de dorpen rondvoerden naar hun bestemmingsplaats, kwamen zij in de omstreek van Ninove. Wou-

brechtegem, Aaigem, Heldergem, Iddergem en meer andere dorpen lagen reeds op hun plaats, toen er een weinig verder, bij toeval, een dorp van den kruiwagen rolde.

- 'Raap dat eens op, Onz' Heer, jongen,' zei Sint-Pieter, die den kruiwagen voerde, tot zijn Meester.

- 'Och, laat het daar maar liggen, 't is ook *e(en) gem* gelijk de andere.'

Sedertdien heeft dat dorp den naam *Okegem* behouden.

(Okegem en omstreek.)

Vgl. *Ons Volksleven*, XI, 101.

273. De Zotten van Brugge.

Er had een landjuweel te Brugge plaats en, naar gewoonte, was er ook een prijskamp voor de narren der mededingende gilden.

De zot van een der Brugsche maatschappijen was op de gedachte gekomen, het spel '*al Wat de(n) eerste(n) doet*' te spelen. Hij liep voorop, danste en bedreef duizend snakerijen, welke door den narrenstoet nagebootst werden.

Toen nu de gekken op de Groote Markt kwamen, begaf de Brugsche zot zich regelrecht naar den Halletoren, waaraan hij een reusachtige touw ladder had laten vastmaken. Hij klom naar boven, alle drie of vier sporten door een anderen nar gevolgd, en, toen allen plaats genomen hadden, kreeg hij een grappigen inval: hij maakte zijn broek los en ontlastte zich van een onnoembaar iets op zijn onder hem staande kollega's in gekheid. De anderen deden beurtelings evenzoo, terwijl de toeschouwers tranen lachten; maar wat de legende vergeet te zeggen, is, hoe de nar, die met een echt gekkenstoïcisme op de onderste sport gebleven was, de grap wel zal gesmaakt hebben.

Dat, na zulke gemeene streek, de Brugsche zot primus was, schijnt meer dan natuurlijk! Vandaar misschien de spotnaam: *Brugsche Zotten*.

(Brugge.)

Zie ook: *Volkskunde*. V, 153-155, en *Ons Volksl.*, VIII, 40.